

❧ דברי פתיחה ❧

בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכוּ אֱלֹהִים, ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל (ותהלים סח כז). מָה אָשִׁיב לָהּ, כָּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי (שם קטז יב). ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להגיש להורים הנכבדים ולבחורים היקרים השם עליהם יחיו חיבור יקר זה, אשר מחזה שדי יחזה, ויקרא שמו בישראל **"דעת התורה בגיל הנישואין"**. בו הובאה דעת חז"ל הקדושים וכל גדולי הדורות וענקי הרוח, אימתי הגיל הנכון לבחור לשאת אשה, כדי לזכות לקיים מצות פריה ורביה, היא המצוה הראשונה שצוינו בורא העולם בתורתו הקדושה, כאומרו (בראשית א כח): **"פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ"**. וכתב בספר החינוך (מצוה א), שרצון השם ברוך הוא שיהיה העולם מיושב והוא חפץ ביישובו, כדכתיב (ישעיה מה יח): **"לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה, לְשֹׁבֵת יִצְרָה"**. והיא מצוה גדולה שבסיבתה מתקיימות כל המצוות בעולם, כי לבני אדם ניתנו ולא למלאכי השרת. ע"כ.

ועתה אשיחה וירווח לי, כי הנה תורת "הנישואין" - הלכותיה והליכותיה, שייכת לבחורים צעירים, אשר לא יחכמו בדיניה ופרטיה, ואינם יודעים בין ימינם לשמאלם מאומה, ואיש הישר בעיניו ובעיני חבריו יתנהג בה, ומבלי משים הוא נוטש ועוזב את ההלכה הצרופה המיוסדת על ידי חכמינו זכרונם לברכה וגדולי הדורות וענקי הרוח. ואף שבאמת היה עז רצונו להמשיך לצעוד במסורת הסלולה לנו מדורי דורות, אך מחמת שאינו בקי בהלכה כראוי, וגם נמצא במסגרת ישיבות מסוימות שעומדים בפרץ על כל אשר יעז לסור מהנהגתם החדשה, לכך בחורים רבים תוהים ובוהים איכה יתהלכו, כי מחד חפצים הם בקיום ההלכה הצרופה, אך מאידך נכפים הם נכפים.

וכמה נפלאים ואמיתיים דברי ידידי הגאון הרב אליהו בר

שלום שליט"א, בספרו האדיר "משפט הכתובה" (סימן מב), וזו לשונו: ובאמת, כי לבחור הצעיר, אין כח וכלים ללכת נגד ה"מקובל" בישיבה, בשעה שהחינוך כראוי שהישיבה היא קודש קדשים. ולכן, על הבחורים האהובים הללו, אין טענה כל כך, **כי עדיין לא כולם התלמדו להיות חזקים באופיים, ולחיות על פי דקדוק ההלכה לאמיתה – אף אם כל הסביבה נוהגת אחרת. וראיתי בני עליה והמה מועטים, שילכו על פי ההלכה נגד הזרם, ולא יחתו מסביבתם.** ובעזרת השם, כשיהיו אברכים, רובם כבר יתרגלו בזה, למעט מיעוטא דמיעוטא, שתמיד יהיו מחוברים למנהגי ישיבתם עד 'זיבולא בתרייתא'. ויש להזכיר לחתן הצעיר, כי ענין הקידושין והנישואין יהיה אצלו בעזרת השם רק פעם אחת בחיים, ואילו היה עושה זאת בגיל מבוגר, כאשר היה כבר מורגל הרבה בחיי תורה ובכפיית עצמו לחיות על פי דקדוק ההלכה דווקא, בוודאי היה מכריח שכל פרט בנישואיו [זמן הנישואין, טקס הנישואין והכתובה], יהיה בדקדוק ההלכה הגמור, והיה לומד היטב לפני שיעשה דבר שהוא פעם אחת בחיים. אבל סדר הדברים אינו כך, כי החתונה היא בגיל צעיר. על כן, **בחור נבון, יבגר נפשו מאוד בעת הזו, וילמד היטב את פרטי ההלכה, ולא ישליך את החתונה לאופנה החדשה והמנהג ה'מקובל'.** ע"כ.

והנה בַּעֲתָהּ, כי בעוונות הרבים בכמה וכמה מקומות השכיחו מבחורי ישראל את דברי חז"ל הקדושים במסכת אבות (פרק ה משנה כא): **"בן שמונה עשרה לחופה"**, ואת הגמרא בקידושין (כט ע"ב): **בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה.** ואמר רבי ישמעאל: **עד עשרים שנה יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם אימתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: "תיפח עצמותיו".** ונראה מהם חלילה שכאילו בטלו דברי חז"ל הללו, ועבר עליהם

חוק ההתיישנות. ומחדירים בתלמידיהם שכביכול השתנו הדורות, ולכן בזמננו משנה זו כבר לא מעשית.

אך ברור שחלילה לנו אפילו מלהעלות כן על דל שכלנו. ועל כן לא באנו בחיבור זה לחדש חידושים כלל ועיקר, אלא בסך הכל להזכיר הנשכחות, ולעורר הישנות, ולהגיש לציבור היקר דברי אלוקים חיים מפי חז"ל הקדושים ומפי גדולי הדורות האחרונים אשר מפיהם אנו חיים. ואשרי אדם שיראת שמים טהורה לנגד עיניו, ולוקח את הדברים לתשומת ליבו לראות היאך ליישם את דברי רבותינו.

וכבר אמר החכם מכל האדם (קהלת יב יא): "סוף דבר הפל נשמע, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם. כי את כל מעשה, האלהים יבא במשפט על כל נעלם, אם טוב ואם רע". וכשם שכל אדם ירא שמים זהיר במעשיו שחלילה לא יכשל בעוון חילול שבת או בעוון ברכה לבטלה או במאכל לא כשר וכיוצא בהם, הוא הדין שעליו להיזהר גם בהלכה זו של "זמן הנישואין" אימתי הזמן הנכון, כי כמה וכמה השלכות קשות של עבירות חמורות מהתורה של עונשי כרת וסקילה יכולות להיגרר ממנה, וכמבואר להלן מפי סופרים ומפי ספרים.

וכבר פרסמנו בעבר חלק מהדברים בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה", וביתר שאת בעלונים "ותענג בדשן". ותהילות לאל יתברך, בחורים רבים נגע הדבר לליבם, והודו שלא ידעו את הדברים, ועתה נחשפו לדעת התורה האמיתית בזה. אין ספק שמה שהעלימו מעיניהם את האמת, הוא דבר אשר לא יעשה. [וכבר שלח לי אברך יקר, והביע את כאבו למה העלימו ממנו את כל התורה הזאת. וקיבל על עצמו לעשות כל מאמץ לחתן את כל בניו בעזרת השם בגיל שמונה עשרה.] אבל הקדוש ברוך הוא לא ימנע

טוב להולכים בתמים, ויתקן אותם בעצה טובה מלפניו, וינחה אותם בדרך אמת, וידריך אותם על דבר כבוד שמו להתחתן במהרה בשמחה כדת וכהלכה, ויזכו ללמוד תורה מתוך קדושה וטהרה. וכמו שאמרו בגמרא יומא (עב ע"ב) על הפסוק (תהלים יט ז): "רְאֵת ה' טְהוֹרָה עֹמֶדֶת לְעֵד", זה הלומד תורה בטהרה - שנושא אשה ואחר כך לומד תורה.

כצאתי את הקודש, אפרוש את כפי בתפילה לפני בורא עולם שיערה רוח טהרה ממרום על כל אחינו בית ישראל, ובקרוב נחזה בהתגשמות הנבואה (ישעיה יא ט): "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה', כַּפַּיִם לַיִם מְכַסִּים", ו"יִשְׁטְטוּ רַבִּים וְתִרְבֶּה הַדָּעַת" (דניאל יב ד), ותחזור העטרה ליושנה כמסורת חכמינו זכרונם לברכה וגדולי הדורות, המעניקים חמה בקומתם, המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם. ובחורי ישראל יזכו בנעוריהם להקים בתים נאמנים בישראל בקדושה ובטהרה, ביראת שמים טהורה. ונזכה כולנו יחד להעמיד ולראות דורות ישרים מבורכים, דורות של תלמידי חכמים, מזכי הרבים, עבדי השם נאמנים, יושבי על מדין. ויתקיימו בנו נבואות הנביא ישעיה (נד יג): "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ", (שם נט כא): "לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ, וּמִפִּי זֶרַע, וּמִפִּי זֶרַע זֶרַע, אָמַר ה', מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם", אושר ועושר, ושובע שמחות וכל טוב, אמן ואמן.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדיה

ט"ו לחודש תמוז - יום הילולת אור החיים הקדוש

רבנו חיים בן עטר זיע"א

שנת: - "תָּנוּ לְחֻכָּם וַיַּחֲכֵם עוֹד, הוֹדַע לְצַדִּיק וַיֹּסֶף לָקַח"

(משלי ט ט) תשפ"ג לפ"ק

דוד שלום נקי

תוכן העניינים מפורט

[עמוד 14] כל הקודם זוכה. ביטול מצות עשה בכל יום. אם בית דין כופים לישא אשה. חרם הקדמונים על בחורים שלא נישאו עד גיל עשרים. ביטול החרם על ידי מרן מלכא, הגר"י צדקה, והגר"צ אבא שאול זצ"ל. למה רב חסדא היה עדיף מחבריו? המונע עצמו מלישא אשה, זהו גירוי היצר הרע. ניצול מצרות וחולאים רעים. "כל התלאות שעברו עלי בחיים, בטוחני בעוון שהתחתנתי מאוחר?" ללמוד תורה ולישא אשה, מה קודם? שבט מוסר: טוב מעט תורה בטהרה מהרבות שלא בטהרה. הגר"ח פלאג'י: כל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, כי ההרהורים מבלבלים את מוחו ואינו יכול לכוון בתורה על אמיתיותה.

[עמוד 22] הגאון רבי עקיבא יוסף שלינגר זצ"ל, למה נחרבו הרבה ישיבות באירופה? מי מעכב בעדו שלא ללמוד אחר החתונה? הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל. בזכות שמירת ההלכה יתעלו יותר בזמן קצר. החזון איש הכניס להקדים את גיל החתונה. מתי נהיה רעק"א לפני החתונה או אחרי החתונה? להיות כמו אב"י ורבא אינו טוב...?! מי יכול לומר שהוא מוגן מהרהורי עבירה? הזמן הבינוני לאדם שאינו שטוף ביצרו. כשמתחתנים מוקדם, אפשר ללמוד יותר טוב. מי שמאריך בשמונה עשרה, מפסיד את הקדושה! מי אמר: "אי, חבל שההורים לא ממהרים לחתן אותם". ששה ביאורים למה רב הונא התנהג בצורה כה קשה עם רב המנונא על שלא נשא אשה לפני גיל עשרים? א. המביא עצמו להרהור, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. ב. אסור להסתכל בפני רשע, כיון שאמרו שכל ימיו בהרהורי עבירה. ג. כל שאינו עוסק בפריה ורביה, גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ד. כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים. ה. אפילו רב המנונא, לא ימלט מהרהור קל. ו. שאחרים יקחו קל וחומר לעצמם, וכדי שיזדרז יותר ולא יתרשל לסמוך על צדקתו וקדושתו.

[עמוד 32] עתידים בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא, שיתנו ריח טוב כלבנון. מהיכן ידעה השונמית שאלישע "קדוש"? ב' תירוצי הגמרא ותירוץ הזוהר הקדוש. מי ראוי להעלות עולה על המזבח ככהן גדול? על מי אמרו: כאילו נבנה היכל בית המקדש בימיו? בחורים רבים נושרים. דעת הסטייפלר זצ"ל. וכי אתה מלאך? הרי השם ברא בטבע לרצות להתחתן. על מי נאמר: "שָׁרִים עָצְרוּ בְּמַלְאִים, וְכַף יְשִׁימוּ לְפִיהֶם"? למה ישנה נשירה אצל בחורים? כתב החפץ חיים: "עיקר השורש שמביא לכל ענייני הפריצות, הוא איחור הנישואין שהוא נגד טבע הבריאה". דעת הגרי"א ל שטיינמן זצ"ל. מה ענה הרב שטיינמן לראש ישיבה ששני הלמדנים הגדולים בישיבה שלו בגיל 19 התדרדרו? המתחתנים בגיל צעיר, תמיד בשלום ושמחה. למתחתנים מוקדם, הבחירה נובעת מיראת שמים טהורה יותר, אבל למאחרים פעמים שהבחירה נובעת יותר מיצרים רעים. המשל של הרב דיאמנט.

[עמוד 38] רבנו יוסף חיים: אם יאחר הנישואין, לא תשבענה עיניו בהיתר, ואפילו חכם וצדיק שעוסק בתורה ימים ולילות, אינו יכול להכניע את היצר הרע עד שישא אשה. מצוה שמצילה אותנו מן החטא. דברי המשנה ברורה: על גיל הנישואין. מי יזכה לראות בנים שמושיעים את ישראל? העיכוב מחמת הנדוניה דרך מקולקל מאוד. "כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב אוֹ בְּמַעַט". מי התיר לנו להכשילם? הגר"ש וואזנר: הזלזול בפרק הנישואין גורם לנפילות.

[עמוד 45] וכי כך היה מתנהג המשנה ברורה! אצל מי מגדולי ישראל מצאנו הנהגות כאלו! הגאון המקובל האלהי רבי ששון מזרחי זצ"ל לא הסכים לברכו עד שהבטיח שישא אשה קודם עשרים. דברי מרן מלכא זצ"ל. על מי אמר מרן: אין להם יראת שמים! ועתידים ליתן את הדין? "לא רצו להתחתן אתי, כי הייתי עני". לא נורא אם תלמד בכולל ג' חודשים לפני החתונה. למה הגרי"ח זוננפלד עסק בשדכנות? ולמה לא

השתתף במצוה טאנץ? ולמה גמר ספר תהילים כל יום? "בני, שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד". מהו המשל האדיר של הגר"ש תפלינסקי? המלך יושב ומצפה, מי לא ישתוקק לעשות רצונו. ממי יש נחת רוח גדולה לאבא שבשמים? ומה אעשה לציוויו של ראש הישיבה? מרן הראש"ל שליט"א: אין כל חיוב לשמוע לראש הישיבה בענייני הלכה. מרן הראש"ל זיע"א: באים אצלי בחורים ואומרים שראש הישיבה לא נותן להם להתחתן, אני אומר להם: לא לשמוע לו. מהי אהבת נפש האב לבנו? פלא יועץ: "המחשב את הפסד המאחר לשאת אשה, ואת שכר המקדים, לא יעצרנו שום דבר מלשאת אשה". הודה ולא בוש, כמה תורה יכל ללמוד בקדושה ובטהרה.

[עמוד 55] סיבת הנשירה לבחורים רבים. הגאון הרב שטיינמן זצ"ל: רוב הבעיות נגרמים בעקבות איחור הנישואין. הגר"א ידיד הלוי. הגאון רבי משה כלפון הכהן. אוי לאותה בושא אוי לאותה כלימה. השמעתם?! הגאון הרב שטיינמן זצ"ל אמר: זמן הנישואין לבחורים, מחנוכה של שיעור א'. בן אדם מה לך נרדם. דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב. איך אפשר להתעלם מכל זה?! הרמב"ם: ההרהורים הם חטא בחלק הנכבד שבאדם. הגר"ח מוולוז'ין: הרהורי עבירה פוגמים יותר מטיטוס הרשע. דעת הגאון החזון איש. הנצי"ב מוולוז'ין: מה שהתירו לאחר, רק כשמקבל עליו עול תורה באופן שיתבטלו ממנו הרהורי עבירה. ברכת האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א שיתחתן לפני גיל 20. התבטלות לדעת תורה של חז"ל. למה עד כדי כך להעניש את מי שנדבה רוחו והבינו מדעו לשמוע למשנה ברורה? את מי נשאל "דעת תורה" אם לא את גדולי הדור: מרן מלכא, הגרא"ל שטיינמן, הגר"ג אדלשטיין, הגר"ח קנייבסקי, הגר"נ קרליץ? האם נבטל את דבריהם במחי יד, ולא יזו דעת תורה נשמע? הגר"ח קנייבסקי: "ראוי לגזור תענית שמונעים מבחורים להתחתן בגיל צעיר".

[עמוד 66] אמר הקדוש ברוך הוא: העמדת דורות ישרים "חביבים עלי מן הכל". מי ינסה לעכב את מה שהכי חביב לבורא עולם? נישואין בגיל צעיר מקרב את הגאולה. מה היתה דעת הגר"א על חרם דרבנו גרשום? כמה צער נצטער אותו צדיק על חדר"ג שממעט נשמות ישראל, אז איך נוסיף עוד גזירות למעט? השמעתם על גזירת ממשלת השמאל? עצרת התעוררות - גוואלד. הממשלה מפחדת שנתרבה, לכן הם גוזרים שלא להתחתן עד גיל 22. בחשבון פשוט, אם יתחתנו לפני גיל 20, עם ישראל יתרבה בעשרות אלפי תינוקות בכל שנה, הם יפארו את עולם הישיבות, ואחר כך מספר עצום של מורי הוראות, דיינים, ראשי ישיבות, תלמידי חכמים, מזכי הרבים ועוד ועוד עד אין מספר. מבהיל: "אם יאמרו לך הילדים נבנה בית המקדש, אל תשמע להם. ואם יאמרו לך הזקנים נסתור בית המקדש, שמע להם. כי בנין ילדים - סתירה, וסתירת זקנים - בנין", למה עד כדי כך? שו"ת שואל ומשיב: גזירה שלא להתחתן לפני עשרים, היא גזירת "שמד". הגאון רבי ניסים קרליץ. הגאון רבי משה שטרנבוך. הגרא"מ פיישר אמר לראש הישיבה: "גזרתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה אף על הנקבות". היאך יתכן לערער על הנהגת חכימא דיהודאי?!

[עמוד 77] על מי נאמר: 'הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות'. 30 עמדות של מחשבים עם אינטרנט פרוץ לכל דבר. סיפורים מסמרי שיער על בחורים שנכשלים בסקילה וכרת. למה בחור מקיבוץ א' ביקש ללמוד בכולל? למה נענש יהודה. על מה נענשו 30 בחורים? זכות ברכת הצדיק הרב דב קוק שליט"א מטבריה עמדה להם שלא הענישו אותם.

[עמוד 80] אצל מי מגדולי ישראל ראינו הנהגות כאלו! צריך לקום מישוהו ולדפוק על השלחן, עד מתי לקלקולים הללו! "מי לה' אלי". עד מתי יהתלו בבחורים ויגרמו להם לרדת לשאול תחתית? וכי התופעה הזאת פחות גרועה מאייפונים? הגריא"ל שטיינמן - "על פי רוב כוונתם

של חלק גדול מראשי הישיבות, שדואגים לישיבתם שלא יתחתנו צעירים, ואז תהיה להם ישיבה עם מעט בחורים... עדיף שיסגרו את הישיבה מלעבור על התורה, כי צריך קודם לקיים את ציווי התורה". וכי מגדלים דור של פרוצים, ועוברי עבירות, שאין פחד מלזלזל בחז"ל ובכל גדולי הדורות! הוא רצה להתחתן ולא נתנו לו, והתחתן עם גויה. הגרי"א שטיינמן, הגאון רבי יהודה שפירא - ראשי הישיבות רוצים תלמידים מבוגרים. הגר"ח קנייבסקי - די בישיבות קטנות וכוללים.

[עמוד 85] מה התלונן ראש ישיבה לגרי"ש אלישיב על חתנו הגר"ח קנייבסקי, ומה ענה לו? דעת תורה הם אך ורק גדולי ישראל. אותם ראשי ישיבות יוצאים נגד דעת תורה של גדולי ישראל!!! להפסיק לפחד ולעגל פינות. הטהרה היא עיקר גדול לקבלת לימוד התורה. לדברים שלנו יש "קבלות" מכל גדולי ישראל, לראשי הישיבות אין קבלות. מי יזכה לברכה: "אַל תַּעֲרֹץ וְאַל תִּתְּחַת, כִּי עִמָּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ"?

[עמוד 87] אין אפוטרופוס לעריות. הגדרת הרב דב יפה: "זו מחלוקת בין גדולי הדור לראשי הישיבות". למי אמר החזון איש שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה? הגרי"ש אלישיב: "וכי ראש הישיבה הוא תנא"? הגר"ח קנייבסקי: "מנהג זה עוולה גדולה מאוד". חסר ערך לדעת תורה. איך אפשר לחשוש בספקי ספיקות דרבנן, ואילו בהרהורי עבירה דאורייתא לא לחשוש? דעת האדמו"ר מליבאוויטש זצ"ל.

[עמוד 91] מנין שמבטלים את דעת גדולי הדור מפני ראש הישיבה. "הוי זהיר בגחלתם שלא תכוה". אם הוא מקיים דין הגמרא למה לזרוק אותו. אין הבדל בין הלכות שבת להלכות נישואין. מרן זצ"ל: אל ישמע למי שאומר לו שלא ישא אשה עכשיו, שזהו נגד דעת תורתנו הקדושה. ההבדל בין הזיווג שלפני גיל 20 לאחר גיל 20. אגרת לבחור. אני ארקוד אתך, ותראה שהחתונה שלך תהיה הכי שמחה, כי כוונתך לשם שמים.

[עמוד 97] תשובה לטוענים שהבחורים לא בשלים. וכי כולם ילדותיים! וכי יש לחסידים איזה איי-קיו גבוה או חכמת חיים מיוחדת שהם מתחתנים צעירים! זה הכלל: מה שמכניסים במודעות של הבחור - זה מה שמתקבל אצלו. ענין הגיטין לא שייך להקדמת הנישואין. מרן החיד"א: גם בזמנינו שהגוף חלש בן ח"י לחופה, כי היצר הרע הזקין ונתחזק בתוקף גדול. חז"ל קבעו זמן, קביעות זמן הוא! מי זוכה ל"בני חיי ומזוני רויחי"? חייבים הדרכה טובה טובה. להתפלל להתחתן לפני גיל עשרים. מחלקם יהיה חלקנו. ראשו ורובו בתורה. עצה טובה.

[עמוד 103] חיזוק בעבודת תיקון המידות בישיבות הקדושות. להעליב יהודים ולגרום צער לארוסתך, אלו איסורים מן התורה. ממי נתפעל יותר מבחור שבקי בכל הש"ס אך מידותיו אינן מתוקנות, או מבחור שאינו בקי כל כך, אך מידותיו מתוקנות. מעשה מדהים עם הגר"ש רוזובסקי. אני חושב שאת בתך מאוד מעניין לדעת אם הבחור הזה בכלל... "בן אדם". אם אין דרך ארץ, אין תורה - חובת לימוד המוסר. עיקר חיות האדם להתחזק בשבירת המידות. קריאה נרגשת של מייסד תנועת המוסר. אם אין לאדם מוסר, אין שלימות לתורתו. בעבר היו ראשי הישיבות ספרי מוסר מהלכים. מה היה שגור בפי אב"י ורבא לתלמידיהם? מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך, זו כל התורה.

[עמוד 120] חשיבות לימוד ההלכות מספרי קיצורים. ישנן ישיבות של ספרדים ממש מסכנים מלאי רגשי נחיתות, ומלמדים את החתנים הלכות של האשכנזים שהן נגד דעת רוב רבותינו הראשונים ומרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו. על מי נאמר "וְעָנֹתָ תַּבְּנִי"? בראש ובראשונה חיוב לימוד ההלכות המעשיות בספרי קיצורים. דעת רבנו חיים בן עטר זיע"א. מעלת לימוד דברי האגדה לפני כל מועד.

גיל הנישואין

כל הקודם זוכה

חכמינו זכרונם לברכה קבעו ברוח קדשם וברוחם בינתם, כי על הבחור לישא אשה בגיל שמונה עשרה שנה, ולא יאוחר מגיל עשרים. וחלילה לומר שהשתנתה הלכה זו במשך הדורות, כמבואר להלן מפי סופרים ומפי ספרים. ואדרבה, בזמנינו קל יותר ומחויבים יותר לישא עד גיל עשרים וכדלהלן. וכן דעת כל גדולי ישראל ללא יוצא מן הכלל כפי שיבואו דבריהם ככתבם וכלשונם. ואמרו בגמרא מסכת יומא (עב ע"ב), מאי דכתיב (תהלים יט י): "יִרְאֶת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעַד"? אמר רבי חנינא: זה הלומד תורה בטהרה. מאי היא? נושא אשה ואחר כך לומד תורה. ופירש רש"י, שבזה שנושא אשה ניצול מהרהורי עבירה, וממילא יש לו יראת השם טהורה. ובגמרא מסכת יבמות (סג סע"א) מסופר על אשתו של רבי חייא שהיתה מצערת אותו, ובכל זאת כיבד אותה מאוד, וכששאלו בנו למה מכבדה כל כך? ענה לו: "דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא", ופירש רש"י "מהרהור עבירה". וכתב על זה המשנה ברורה ("מחנה ישראל" שער האחרון פרק ג): **ואם כן יש לנו לדון קל וחומר באלף אלפים, אם התנא רבי חייא שהפליגו חז"ל בשבחו במסכת בבא מציעא (פה ע"ב) אמר שמצילה אותו מן החטא – מהרהורי עבירה, מה נענה אנחנו**

אחריו, אם נתעכב מלהשיא את בנינו אשה כשיגיעו לפרקן, ואפשר גם לבוא לידי איסור ממש במשך הזמן הרב. ע"כ.

עוד אמרו בגמרא קידושין (כט ע"ב): בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה. תנא דבי רבי ישמעאל: עד עשרים שנה, יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: "תיפח עצמותיו". וכתב המאירי (שם): לעולם ישא אשה בבחרותו כדי שלא יתמיד גידולו בהרהורים רעים ובמחשבות זרות, שמאחר שהתמיד עצמו בהם, לעולם אף אחר שישא לא יהא בטוח בהם... **וכל שהגיע לעשרים ולא נשא, אינו ניצול כל ימיו מהרהורים שהתמיד בהם אלא אם**

כן הוא מהיחידים. וזהו שאמרו (מסכת אבות פרק ה משנה כא): "בן עשרים לרדוף", כלומר, שאם לא נשא אשה עד כאן, יהא רודף לישא, ולא ימתין עוד בשום פנים, כדי שלא ישתקע בהרהורים רעים ובמעשים מגונים. עי"ש. וכיוצא בזה פירש המהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב הפרישות פרק ב), מעשרים שנה ואילך כאשר לא ישא, כל ימיו בהרהורי עבירה, מפני שכבר הוקבע בו המחשבה וההרהור לדבר רע, אבל אם נשא אשה קודם לא הוקבע בו יצר הרע. וכאשר כבר שולט יצר הרע באדם, קשה לסלקו, כמו שאמרו (סוכה נב ע"א), יצר הרע בתחילה דומה לחוט של חבל, ולבסוף דומה

כעבותות העגלה, שנאמר (ישעיה ה יח): "הוֹי מַשְׂכֵּי הָעֶזְרָא בְּחִבְלֵי הַשָּׂוֵא, וְכַעְבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה". ולפיכך יצר הרע שכבר נשתרש קשה להסירו. וכתב בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן א), הנושא אשה קודם עשרים, זוכה במצוה רבה שחייב בה עד עשרים שנה, ולא יצטרך לבקש זכויות להינצל מהעונשים של המאחרים בזה, והוא דבר ברור להלכה ולמעשה. ע"כ.

אמרו במשנה מסכת אבות (פרק ה משנה כא), בן שמונה עשרה לחופה. וכתב הרמב"ם (פרק טו מהלכות אישות הלכה ב), **כיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה, הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. וכתב בשו"ת חקרי לב** (אבן העזר חלק א), **שעובר על עשה זה בכל יום ויום.** וזו לשון מרן השלחן ערוך (סימן א ס"ג): מצוה על כל אדם שינשא אשה בן שמונה עשרה, והמקדים לישא בן שלוש עשרה, מצוה מן המובחר, אבל קודם שלוש עשרה לא ישא. [ואמנם כתב הגאון החיד"א שבדורות הללו נחלשו הטבעים והשתנו, ובן שלוש עשרה שנה הוא עדיין חלוש הכח. וכן כתב הרדב"ז]. **ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלי אשה.** ומי שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא, בית דין כופים אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה. ע"כ.

ואמנם הרמ"א (שם) כתב, ובזמן הזה נהגו שלא לכופ על זה. אך אין דבריו מוסכמים כלל, וכמו שכתב הגר"א (סק"י), שלהלכה כל הטענות שלא לכופ, דחויות הן. עי"ש. גם בספר קרית מלך רב (הלכות אישות שם) לגאון רבי יהודה נבון (אב בית הדין של מרן החיד"א, ורבו של מהרי"ט אלגאזי) כתב, דע שכופים בית הדין לררוק שעברו עשרים שנה לישא אשה, ומכים

אותו בשוט, וכן כתב הרא"ש, שהרי זה כשאר מצוות עשה שכופים ומכים אותו עד שתצא נפשו. וכן פסק בשלחן ערוך, אלא שבהגה כתב, ובזמן הזה נהגו שלא לכוף. ומה מאוד תמהני על המנהג הרע הזה, שאין לו על מה לסמוך, והוא היפך דין תורה שמלבד שמבטל מצות עשה, עוד בא לידי הרהורים רעים, ולידי הוצאה לבטלה, שאין מספיקים בידו לעשות תשובה, וכל כך החמירו חז"ל בחומרת המאחרים מלישא... ועוון זה לעניות דעתי גרם לנו אורך הגלות, לכן אף שאיני כדאי, אומר אני כל דיין שלא יכוף על זה ויעלים עיניו, יורש גהינם. ושומע לנו ישכון בטח. עכ"ד. (הובא בברכי יוסף ובפתחי תשובה שם)

חרם על בחורים שלא נישאו עד גיל עשרים

צא וראה כמה החמירו רבותינו להזדרז ולישא אשה, עד שלפני כ-300 שנה עשו גאוני ירושלים חרם על אותם בחורים שלא נישאו אשה עד גיל 20, כמובא בספר התקנות של ירושלים, וזה תוכן דבריהם: בשבטי ישראל הודענו נאמנה, כי יש הסכמה קדומה עשויה בכל תוקף ההסכמות מזמן קדמון לקדושים אשר בארץ המה, שרווק מבן עשרים שנה ומעלה, לא יוכל לדור בעיר הקודש ירושלים ת"ו, כשהוא שרוי בלא אשה. והנה בַּעֲתָהּ, ראינו כמה רווקים מבן עשרים שנה ומעלה, שרויים בלא אשה בעיר הקודש ירושלים ת"ו, וטוענים שאין ידם משגת לצרכי החופה ולזון ולפרנס את נשותיהם וכו'. ולכן נתוועדנו עם אסיפת חכמי ומנהיגי וטובי עיר הקודש, רוב בנין ורוב מנין, וחדשנו ההסכמה הקדומה, וכולנו פה אחד עלינו בהסכמה שלא יורשה שום בחור רווק מבן עשרים שנה ומעלה לדור פה עיר הקודש ירושלים ת"ו בלא אשה, וזמן קצוב ניתן

לרווקים היושבים בעיר הקודש מהיום ה' באייר עד ראש חודש אלול לישא אשה, ואז יוכל להמשיך לדור פה כרצונו, ואם לא מצא מנוח לישא אשה, מחויב הוא לצאת מעיר הקודש. ורשות נתונה לפקיד ירושלים לכל העובר על דברינו לגרשו מן העיר ולרדוף אותו עד חורמה בכל מאמצי כוחם עד מקום שידם מגעת. וכל זה הסכמנו בכל תוקף ההסכמות וכו'. וחתומים על זה הגאונים: רבי נסים חיים משה מזרחי (בעל אדמת קודש), הראשון לציון רבי מיוחס בכ"ר שמואל (בעל פרי האדמה), רבי ישראל יעקב אלגאזי (בעל קהילת יעקב, שמע יעקב, ארעא דרבנן ועוד), רבי גדליה חיון (ראש ישיבת בית אל), רבי רפאל יצחק זרחיה אזולאי (אביו של מרן החיד"א), רבי רפאל משה בולה (בעל גט מקושר) ועוד. עי"ש.

וכתב על זה מרן זצ"ל (שו"ת יביע אומר חלק ז יורה דעה סימן יד אות ג): והן עתה, עינינו הראות כמה בחורי חמד הלומדים בישיבות, ועוד בחורים אחרים יראי השם, מבן עשרים שנה ומעלה, אשר לא השיגה ידם לישא אשה, ודרים בעיר הקודש ירושלים, ואין פוצה פה ומצפצף. ונועדתי יחד עם ידידי הגאונים רבי יהודה צדקה ורבי בן ציון אבא שאול, ודנתי עמהם על דבר ההסכמה הנ"ל, ושאפילו לא פשטה התקנה עתה ברוב הציבור אשר פה עיר הקודש ירושלים, ואילו היו חיים עימנו הגאונים המסכימים ורואים שבדורנו אין אפשרות לעמוד בה, לא היו גוזרים כן, מכל מקום צריך לפחות בית דין קטן לבטלה, כמבואר ברמב"ם ועוד. והסכמנו פה אחד בביטול התקנה הנ"ל, כדי שלא תהיה התקנה שנעשתה מפי גאוני ירושלים, לפוקה ולמכשול לבחורים רווקים שלא הצליחו עדיין למצוא עזר כנגדם. עי"ש. (ועיין עוד בעלון "ותתענג בדשן" גיליון מס' 122 אות ג)

למה רב חסדא היה עדיף מחבריו?

והנה בגמרא קידושין (שם) אומר רב חסדא, כל מה שזכיתי להגיע לדרגות גבוהות יותר מחברי [שאין היצר הרע מתגרה בי כמו בהם], משום שנשאתי אשה בגיל שש עשרה, [ונמצא שלמדתי תורה בטהרה, כי היה לי פת בסלי]. ואם הייתי מקדים ונושא אשה בגיל ארבע עשרה, הייתי אומר ליצר הרע 'חץ בעיניך', [כלומר, הייתי יכול להתגרות בו, ולא הייתי מתיירא שמא יחטיאני]. ומעתה צא וחשוב, אם רב חסדא - אמורא קדוש עליון שבכוחו להחיות מתים, ובכל זאת הוא משתבח שניצול מיצר הרע בגלל שנשא אשה מוקדם, אז מה נענה אנו בדורות שלנו?

המונע עצמו מלישא אשה, זהו גירוי היצר הרע

כתב רבנו יעקב אביחצירא זצ"ל (פתוחי חותם פרשת שופטים): החפץ להתנהג בחסידות ובחומרות המביאים אותו לקדושה וטהרה, לא יעלה בדעתו לומר שהחסידות שימנע עצמו מלישא אשה, כי זה גירוי היצר, שבא לתקן ונמצא מקלקל, שהרי זהו עיקר העולם ויישובו, כמו שכתוב (ישעיה מה יח): "לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשֹׁבֵת יִצְרָה". וכיון שהאיש הוא בחינת "חסד" והאשה בחינת "דין", ממילא על ידי נישואי איש ואשה מתמתקים הדינים. ואם מתבטל ממצות פריה ורביה פוגם בברית קודש ומונע השפע מלמעלה.

ניצול מצרות וחולאים רעים

כתב הגאון רבי בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו חלק יא סימן נ): כידוע הרבה צרות וחולאים רעים באים לאדם בימי חייו מחמת שנכשל בעוון הידוע, וברור שכאשר מתחתנים זה עוזר

הרבה בשמירת הברית, מלבד החיוב והמצוה הגדולה של פריה ורביה, ובאופן כללי כבר כתב הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה: "ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה. גדולה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה". עכ"ל.

כל התלאות שעברו עלי בחיים בטוחני בעוון זה

כתב הגאון רבי שלמה קורח זצ"ל: בעוונותינו הרבים, ישנם רבנים בדורנו מתלבשים באמתלאות של תירוצים להצדיק ואפילו לרומם איחור הנישואין בפתגמים מן הרחוב, כגון עדיין לא בשל וכיוצא בזה. [ובעוונותי הרבים, נשאתי אשה בן כ"ו שנים, וכמה יש לי צער מזה, ואיני מתנחם בזה שכך היה בכל הישיבות. וכל התלאות שעברו עלי בחיים בטוחני שבעוון זה], והוא רחום יכפר עוון וגו'. וכן בטוחני שכל הצרות והמפולות הרוחניות של כמעט כולם הן בעוון זה חוללו. **ומכל מקום משמע מכל הפוסקים, שכל ההיתר לאיחור הנישואין, רק במי שיכול לעמוד על יצרו שלא יחטא, והנה גבורה כזאת אפשר שהיה כן בדורות הראשונים, שכל כבודה בת מלך פנימה וחרדת שמים על כולם, אבל בעוונותינו הרבים שברחובות כל עיר וסמטא יצר הרע. וכל קלקולי הנוער מחמת שרואים ברחוב הפרוץ נערות ונשים המגרות יצרם, ודי למבין, ולאיש אמת די לו במספר מילים אלה.** (עריכת השולחן אבן העזר סימן א)

ללמוד תורה ולישא אשה, מה קודם?

חז"ל (קידושין שם) הקדושים דנו, איזוהי דרך ישרה שיבור לו

האדם, האם ללמוד תורה ואחר כך לישא אשה או לישא אשה ואחר כך ללמוד תורה. וכתב מרן בבית יוסף (יורה דעה סימן רמו ס"ב) ובשלחן ערוך (אבן העזר סימן א ס"ג), מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח. ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה... מיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה, ומתיירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה, מותר להתאחר. ע"כ. ובאר בבית יוסף שכל זה כשאין יצרו מתגבר עליו בהרהורים חלילה. וכן כתב הט"ז, וכן כתב הבית שמואל בשם הרמב"ם. נמצא שכל ההיתר להתאחר, רק אם הוא טרוד בתורה כל כך, שאז אין חשש להרהורי עבירה חלילה. אבל אם הוא לא בדרגה כזו, אז ישא אשה קודם, על אף שיתבטל מלימודו, כי אי אפשר ללמוד תורה ולהיות בהרהורי עבירה. וכבר כתב בתוספות ר"י הזקן (שם), דורות הראשונים מתוך שהיו חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם, ולא היו מתייראים מיצר הרע, לכן למדו תורה ואחר כך נשאו אשה, אבל לנו שיצרנו מתגבר עלינו, ישא אשה ואחר כך ילמד תורה.

ומעתה, מי הוא זה בדורותינו אשר יתיימר לומר על עצמו שהוא בגדר "טרוד בתורה", באופן שכל כולו שקוע וטרוד באיזו קושיא שאין לו עליה תירוץ, והוא חושב ומהרהר בה כל הזמן. ואפילו אם נמצא אחד מאלף כזה, מה נענה על כולם? והרי כבר כתב מרן השלחן ערוך: "ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה".

טוב מעט תורה בטהרה מהרבות שלא בטהרה

כתב בעל שבט מוסר (מעיל צדקה סימן א אות תשמ"ה): ואל יעלה על לב אדם שטורח המזונות יבטלהו מעסק התורה מחמת

שיהיה רחיים בצווארו, שכן יותר טוב שילמד מעט מזעיר בטהרה, ולא הרבה בטומאה ובחבילות של עבירות על צווארו, כי כל מי שאין לו אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה ונכשל בטומאה ובטלה, ונמצא התורה שעוסק בה כאילו אינה. וזהו שאמרו חז"ל (יבמות סב ע"ב) השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה. ולכאורה קשה, הלוא אדרבה הרי יכול לעסוק יותר בתורה מפני שליבו פנוי מטורח צרכי הבית והאשה, שאין ריחיים על צווארו? אלא הוא אשר דיברנו, כיון שאותה תורה בטומאה ומעולפת בעבירות נחשב לו כאילו שרוי בלא תורה.

כל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה

כתב הגאון רבי חיים פלאג'י (תוכחת חיים פרשת בראשית מאמר ב):
אם ימנע האדם את עצמו מלישא אשה, בעבור שהוא רוצה לעסוק בתורה, וחושב שעל ידי האשה אי אפשר, כי ריחיים בצווארו ואיך יעסוק בתורה. לזה אמר כי אדרבה, כל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, כי מלבד שענייני וסדרי הבית מוטלות על האשה, זאת ועוד כי ההרהורים מבלבלים את מוחו ואינו יכול לכוון בתורה על אמיתיותה.

למה נחרבו הרבה ישיבות בארצות אירופה?

וכתב הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל (תלמיד הכתב סופר):
 ואתה בני, אל תפנה בדור הזה לפיתוי היצר הרע, כמו אותם המתלבשים בכבוד התורה באומרים "רחיים בצווארו, ויעסוק בתורה"! ואולם על הלימוד תורה בטהרה אינם שמים לב. ומי לנו גדול מרב המנונא שהיה מפורסם בדורו שאדם גדול הוא, ולא הסתכל בו רב הונא משום שלא נשא אשה... על כן שמעו ותחי נפשכם, אם נפשכם

ונפש עוללכם חביבים בעיניכם, העתירו להשם כי אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, מי יכול לו. חזקו ואמצו בכל מאמצי כח מסירת הנפש לכבוש את היצר הרע הזה הדומה להר. ודע, כי מזה השורש יצאו כל הפרצות במדינות הפרוצים האלו שהתחילו באיחור השידוכים והזיווגים ויצא השטן הזה מאיתן מושבו בעוונותינו הרבים, והחריב על ידי זה הרבה ישיבות בארצות אירופה על ידי לימוד תורה בטומאה בכח, והביא לידי לימוד תורה בטומאה בפועל רחמנא ליצול, [במכשולים של הסתכלות בעריות ומחשבות זרות והרהורים רעים ושאר חטאים ופשעים]. וכל זה יצא משורש רע של איחור הנישואין ועזיבת דרכי אבות אבותינו מקדם קודם שהתחיל הפרצות. ולא לחינם קראו המקובלים לברית "יסוד", כי הוא היסוד ושורש לכל קיום היהדות.

(עיין לב העברי ח"ב עמוד רטו - רכה)

מי מעכב בעדו שלא ללמוד אחר החתונה!!

זאת ועוד, גם לאותו בחור שמחשיב את עצמו בגדר "טרוד בתורה" שמותר לו להתאחר אם מתיירא שיצטרך לטרוח במזונות ולהתבטל מהתורה. הלוא לפי המצב בימינו, שכל בחור ישיבה רציני, כאשר נושא אשה, הוא לומד בכולל ומקבל משכורת, וברוב ככל פעמים אשתו עובדת, אם כן לא שייך לומר לו שילמד תורה תחילה כדי שלא יהיו לו טרדות הפרנסה, שהרי גם לאחר הנישואין תהיה לו פרנסה בעזרת השם, ומי יעכב בעדו שלא ללמוד. ואף אם יודע שמשכורתו תהיה דלה, עדיין מוטל עליו לשאת אשה קודם, מאחר וכל מה שאמרו חז"ל שאם חושש שיהיה טרוד בפרנסתו, ילמד תחילה ואחר כך ישא אשה, היינו לזמנם שהיו עובדים בפועל לאחר החתונה, וממילא יתבטל

מלימוד תורה כמה שעות ביום, לכך ילמד קודם. אבל כיום שבחורים בני תורה אמיתיים יודעים שבכל מצב הם ילכו ללמוד בכולל ולא יעבדו, ומוכנים להצטמצם ולמסור חייהם לעסק התורה, באופן שבתם בנוי על הידיעה ששכר גדול צפון להם לעתיד לבוא, והקדוש ברוך הוא אינו מבזבז ממנו לאוהביו לתת להם אותו ברווחה גשמית פשוטה, ומתחתנים על דעת שתהיה להם משכורת כולל זעומה, כי כך חונכו שדרך אנשי התורה שמשקיעים כוחותיהם לטפח את חיי העולם הבא, ואינם מביטים להשקיע כל כך בפרוזדור אלא בטרקלין, אשריהם ישראל. נמצא אם כן, שאין שום סיבה לעכב את הנישואין לאחר עשרים, כי בין כה הם לא יתבטלו וימשיכו ללמוד. ואדרבה, כאשר ישא אשה, ימשיך ללמוד תורה ביתר שאת וביתר עוז בקדושה ובטהרה. וכידוע אצל בחורים רבים, שעיקר הלימוד אצלם בהתעלות יתירה נעשה יותר בכולל מאשר בישיבה, וכמו שאמרו (ויבמות סב ע"ב): "כל אדם שאין לו אשה, שרוי בלי תורה", ומשמע שאדרבה ואדרבה לאחר החתונה לומדים הרבה יותר טוב.

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל

המציאות לעינינו מלמדת שבתקופתנו שיש כוללים הוכרעה ההלכה שבכל מקום נושא אשה ואחר כך לומד תורה. (הרב מפונבין' חלק ב עמוד רמא)

בזכות שמירת ההלכה יתעלו יותר בזמן קצר

כתב הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל (מכתבי התעוררות חלק ב עמוד קנט): אם כי כאשר היה המצב שכמעט לא היתה אפשרות

להמשיך באוהלה של תורה מטרדות הפרנסה נהגו להתאחר, אבל כיום שאברכים ממשיכים בבית המדרש כקודם הנישואין, ויש מהם ביתר שאת וביתר עוז ובטהרה, הרי אין שום היתר להתאחר. והלוא אמרו חז"ל (עירובין סג ע"ב): שיהושע בן נון נענש שלא נולדו לו בנים, מפני שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת. וכך היתה דעת מרן החזון איש הקובעת להלכה. ובזכות שמירת ההלכה, יזכו שבזמן קצר יתעלו התלמידים יותר.

החזון איש הכניס להקדים את גיל החתונה

כתב הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל רבה של רמת השרון: הסיבה שהתחתנו בישיבת מיר [לפני כ-80 שנה] בגיל כל כך מבוגר, מכיון שהיה קשה למצוא שידוך מתאים, וגם חשקה נפשם בתורה, ולא היו אז הרבה כוללים כמו היום שאפשר לגדול בהם אחר הנישואין. עד כדי כך, היה אחד מבוגרי מיר שחשב [בטעות] שגם בדור שלנו צריכים להתחתן מאוחר, וכשבנו התחתן בגיל מדי צעיר לטעמו, הוא פשוט לא הלך לחתונה...

כבר בזמנו מרן החזון איש התחיל להכניס את הענין הזה להקדים את גיל החתונה, אבל עדיין לא היתה השפעתו גדולה בזה. וכשבחור התחתן בגיל 22 זה היה ממש חידוש, הסתכלו עליו בתור צעיר מאוד... (שיחת בין השמשות עמוד 28)

מתי נהיה רעק"א לפני החתונה או אחרי החתונה?

פעם קרא החזון איש לבחור ישיבה והציע לו שידוך. אמר לו הבחור: עדיין לא למדתי מספיק. אמר לו החזון איש:

מתי נהיה רבי עקיבא איגר, לפני החתונה או אחרי החתונה? מתי נהיה החתם סופר, לפני החתונה או אחרי החתונה?... (מעשה איש חלק ג עמוד רלז)

להיות כמו אביי ורבא אינו טוב...!!

פעם ראה החזון איש בחור שהגיע לפרקו ושאלו, למה אינך עוסק בשידוכים? אמר לו הבחור: אני כבן עזאי שנפשי חשקה בתורה. אמר לו הרב: וכי להיות כמו אביי ורבא אינו טוב...!! (נעימת החיים – שידוכין עמוד ג)

מי יכול לומר שהוא מוגן מהרהורי עבירה!!

ואולם, שמענה ואתה דע לך, כי האמת היא שגם בלי כל הנ"ל, יש להזדרז בזמנינו לישא אשה קודם גיל עשרים, שהרי כתבו הפוסקים שכל מה שאמרו שילמד תורה קודם כדי שלא יהיה טרוד בפרנסה, זה בתנאי שיודע בעצמו שלא יכשל בהרהורי עבירה, אבל בימינו שבעוונות הרבים הדור פרוץ, מי יוכל לומר שהוא מוגן מהרהורי עבירה, הלוא לא תמצא בחור אחד מאלף שלא נחשף לרחוב, אם בהליכתו לישיבה וחזרתו, ואם בבין הזמנים, ואם בנסיעה באוטובוסים, ואם בהליכתו לסופר ולחנויות בגדים ונעליים, ובכל צד ואופן שיהיה. והלוואי שהיו כולם ספונים וטמונים בישיבה ולא יוצאים מפתחה. ואפילו הדרים בערים חרדיות, גם שם בעוונות הרבים פשתה המספחת, ועליהם להיזהר במשנה זהירות שלא יתקלקלו ולא יטמאו את עיניהם במראות אסורות, אם בבגדים הצמודים, ואם בשמלות הקצרות, ובפאות השונות והמשונות המחטיאות את הרבים השכם והערב, ובחור רוק שאין לו פת בסלו, נכשל בהרהורי עבירה, אם מעט

ואם הרבה. וכל מודה על האמת, יודה על זה.

הזמן הבינוני לאדם שאינו שטוף ביצרו

כתב רבי יצחק אבוהב במנורת המאור (כלל ו' ח"א פ"ב): זמן הראוי לזיווג הוא הטוב כל מה שיוכל להקדים. והזמן הבינוני לאדם שאינו שטוף ביצרו הוא בן 18, לפי שהוא בחור קודם שיתגבר יצרו עליו, אבל יהא טיפה ראשונה שלו בקדושה. ואמרו חז"ל, "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו", זהו עול אשה. רוצה לומר, טוב לגבר שיסבול עול האשה מנעוריו וינצל מן החטא, טרם יפול ביד אויבו.

כתב רבי שמעון אגסי (אמרי שמעון עמוד קסח): אמרו חז"ל בן 18 לחופה. משמע שחכמים עמדו על הדבר והבינו שאין תאוות האשה נכנסת לליבו של אדם אלא מ-18 שנה, ובהגיעו ל-20 שנה התאוה עומדת בתוקפה וגבורתה, ולכן אמרו בן 20 ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה.

על כן, גם מה שכתבו הרמב"ם ומרן השלחן ערוך (סימן א' סעיף ד'), שמי שחשקה נפשו בתורה, ונדבק בה כל ימיו, ולא נשא אשה, אין בידו עוון, "והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו". דייקו בלשונם "שלא יהיה יצרו מתגבר", אבל לפי המציאות כיום, שקשה לומר שאין יצרו מתגבר עליו בהרהורים רעים, בוודאי שאין היתר זה. וכן מבואר בביאור הגר"א (שם), שאפילו למי שאמר שילמד תורה ואחר כך ישא אשה, מודה שאם אי אפשר לו להינצל מהרהורים, ישא אשה ואחר כך ילמד תורה, אף שעל ידי זה יתבטל מלימודו, כי צריך להתבטל מלימודו במקרה זה, שהרי זה כטובל ושרץ בידו, שלומד ומוחו משוטט בהרהורים רעים.

וכן מבואר בחזון איש (קידושין כט ע"ב), שאף למי שאומר שילמד תורה ואחר כך ישא אשה, מכל מקום לא יאחר מעשרים שנה, שהרי שנינו: "ואם אי אפשר לו בלא אשה, ישא אשה ואחר כך ילמד תורה", ולאחר עשרים שנה הוא בגדר שאי אפשר לו בלא אשה, שהרי שנינו "בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה", ולפי זה אין היתר לאחר יותר מעשרים בשביל תורה. וכן כתב הגאון מצאנז בשו"ת דברי יציב (אבן העזר סימן ג סק"א), כיון שאמרו חז"ל בן עשרים ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה, לא שייך לפוטרו משום שעוסק בתלמוד תורה, וכי מי שעוסק בתורה, מותר לו כל ימיו להיות בהרהורי עבירה!! וכתב עוד באגרות החזון איש (ח"ב קלה) וזו לשונו: רצוני להעירך, כי מן המשנה ומן הגמרא יש להקדים הפרק, ובשמונה עשרה שנה יש חיוב, וכן נהגו דורות הרבה. ויש מאחרים מפני עסק התורה, אבל אין דרך זו רק ליחידים, ולכן אם יזדמן לך ענין הנותן אפשרות [פרנסה] לקבוע על התורה בעתיד הקרוב, אל תזניחוהו. ועל העתיד הרחוק, אין ראוי לחקור, שנאמר: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ". ע"כ. ודברים אלו נכתבו לפני כ-80 שנה שהיתה עניות של ממש בארץ ישראל, קל וחומר בזמנינו שהמצב בחסדי השם יתברך הרבה יותר טוב, וגם ישנם כוללים רבים, ואברכים רבים 'בן פורת יוסף' מתפרנסים ממשכורת הכולל ועבודת האשה וכנ"ל.

כשמתחתנים מוקדם, אפשר ללמוד יותר טוב

אמר הגאון החזון איש זצ"ל, יש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם בגיל 17 18. ובפרט מי שמתכוון להמשיך ללמוד

לאחר הנישואין, עדיף שישא כמה שיותר מוקדם. וכאשר מתחתנים מוקדם, אפשר ללמוד יותר טוב. (ארחות רבנו חלק א עמוד רסד. מעשה איש חלק ה עמוד כה)

מאריך בשמונה עשרה

מספרים על אחד מגדולי ישראל שפגש בבחור רווק למעלה מגיל עשרים, ושאלו למה אינו מקיים מה שאמרו חז"ל: בן שמונה עשרה לחופה? השיב הבחור בחיך: רבי, אני מאריך בשמונה עשרה... אמר לו הרב: כשמאריכים בשמונה עשרה, מפסידים את הקדושה!!!

"אי, חבל שההורים לא ממהרים לחתן אותם"

באחד הימים כשהגיעו כמה בחורי ישיבה אל האדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א, הכיר בהם הרב שאין תוכם כבר, ותורתם המכרזת עליהם בחוצות, אינה משפיעה עליהם פנימה... עוד בטרם נכנסו אל הבית, הבחין מקורבו שישב אצלו שהרב מסתגר בתוך עצמו. כשיצאו והלכו, הרים הרב את ראשו ונאנח עמוקות ואמר "אי, חבל שההורים לא ממהרים לחתן אותם". (אביר יעקב עמוד 550)

למה התנהג רב הונא בצורה כה קשה עם רב

המנונא על שלא נשא אשה לפני גיל עשרים?

בגמרא (קידושין שם) מסופר, שרב חסדא שיבח את רב המנונא בפני רב הונא שאדם גדול הוא. אמר לו רב הונא: כשיבוא לידך, הביאהו לידי. כשבא רב המנונא, הבין רב הונא שעדיין הוא לא נשוי, ומיד החזיר את פניו ממנו ולא רצה להסתכל עליו, ואמר לו: "לא תראה את פני עד שתישא

אשה". ויש להבין, למה התנהג רב הונא בצורה כה קשה עם רב המנונא, והרי רב המנונא לא היה חלילה איזה בחור פרחח עם איפון או בחור שמסתובב ברחובות ושוטף את העיניים שלו בכל מיני מרעין בישין, השם ירחם ויציל. הלוא מדובר פה באמורא מחכמי הגמרא שבכוחו להחיות מתים. ואף רב חסדא הענק שבענקים וחברותא של רב המנונא משבח אותו כל כך, הוי אומר שהוא היה מהאמוראים הגדולים, אז למה רב הונא הקפיד עליו עד כדי כך, ולא רצה להסתכל עליו בגלל שלא נשא אשה?!

א. הגאון בעל "חק יעקב" בפירוש "עיון יעקב" כתב, הטעם בזה לפי שהנושא אשה אחרי עשרים כל ימיו בהרהורי עבירה, ואמרו בגמרא נדה (יג ע"ב), כל המביא עצמו לידי הרהור, **אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא**, שנאמר (בראשית לח י'): **וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה**, וכתוב (ותהלים ה ה'): **"כִּי לֹא אֵל חֲפֶץ רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָד רָע"**. לכך לא רצה רב הונא לראות את פניו, כי גם הקדוש ברוך הוא לא רוצה שיהיה הוא במחיצתו.

ב. כותב המהרש"א, לא רצה רב הונא להסתכל בפניו, כיון שאמרו חז"ל (מגילה כח ע"א) **שאסור להסתכל בפני אדם רשע. ובלא אשה, היה מחשיבו כרשע, כיון שאמרו שכל ימיו בהרהור עבירה**. ע"כ. זה ממש מפחיד, עם כל הגדלות של רב המנונא, החשיב אותו רב הונא חלילה כמו "רשע", עד כדי כך! למה? כי חז"ל אמרו "כל ימיו בהרהורי עבירה", אז עם כל המעלות שלו, אי אפשר להתעלם מחז"ל. ומי יוכל לומר על עצמו שרוב כוחו לחלוק על רב הונא ולהבין יותר טוב ממנו...

ג. בספר המקנה מפרש, כיון שאמרו בירושלמי (מסכת עירובין פרק ה הלכה א) כל המקבל את פני רבו, **כאילו מקבל פני שכינה**, רמז לו למה שאמרו ביבמות (סד רע"א), שכל שאינו עוסק בפריה ורביה **גורם לשכינה שתסתלק מישראל, לכך סילק את פניו ממנו**. לומר לו שאינו ראוי לקבל את פני רבו, כיון שהוא עצמו מסלק את השכינה.

ד. ניתן לפרש, על פי מה שאמרו ביבמות (סג ע"ב): **כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים**. ובזה שסיבב רב הונא את פניו ולא רצה להסתכל עליו, ברור שהתבייש רב המנונא ונשפך דמו, והתכוון לרמוז לו בזה על מעשיו, כמו שאמרו בגמרא בבא מציעא (נח ע"ב), המלבין פני חברו ברבים **כאילו שופך דמים**, וגם הוא שלא נשא אשה **כאילו שופך דמים**. וכיוון לכפר לו בזה במידה כנגד מידה.

ה. כתב הגאון רבנו יוסף חיים בספרו בן יהוידע (קידושין שס), הפליג רב הונא **לענוש את רב המנונא בעונש כזה ולביישו בכך שהחזיר את פניו ממנו**, משום שסבר רב הונא על סתם אדם בן עשרים שלא נשא אשה, שכל ימיו בהרהורי עבירה, ואף על פי שרב המנונא איש חסיד וקדוש ואינו כשאר כל אדם, עם כל זה לא ימלט מהרהור קל, ולפי מעלתו נחשב לו הקל לחמור.

ו. או כוונתו, אפילו רב המנונא שבוודאי אפילו הרהור קל אין לו, הפליג כל כך להענישו בשביל אחרים שיקחו קל וחומר לעצמם מדבריו אלו שדיבר עם רב המנונא הצדיק, וכדי שיזדרז יותר לישא אשה, ולא יתרשל לסמוך על צדקתו וקדושתו. ע"כ. ממש מבהיל, אפילו אמורא קדוש כמו רב

המנונא, חלילה אם הוא לא נושא אשה, לא ימלט מהרהור קל. אז מה נענה בדורות שלנו? איזה בחור יוכל לומר על עצמו שהוא נקי מהרהורים? ומי חושב שהבחורים של היום יותר קדושים מרב המנונא, ואין להם אפילו הרהור קל שבקלים...

מי יזכה לתת ריח טוב כלבנו?

בגמרא מסכת ברכות (מג ע"ב) אמרו: עתידים בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא [ששמרו על קדושתם כהוגן], שיתנו ריח טוב כלבנו, שנאמר (הושע יד ז): "יִלְכּוּ יִנְקוּתָיו וְיִהְיֶה כְּזִית הוֹדוֹ, וְרִיחַ לוֹ כְּלֶבְנוֹן". וכן אמרו בגמרא מסכת עירובין (כא ע"ב): מאי דכתיב (שיר השירים ז יד) "הַדּוֹדָאִים נָתְנוּ רִיחַ וְעַל פִּתְחֵינוּ כָּל מְגִדִּים", הַדּוֹדָאִים נָתְנוּ רִיחַ - אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. וְעַל פִּתְחֵינוּ כָּל מְגִדִּים - אלו בנות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן. עי"ש.

ובזה ניתן לרמוז מה שאמרו חז"ל בגמרא ברכות (י ע"ב) על האשה השונמית שאירחה את אלישע הנביא, ואמרה לבעלה (מלכים ב ד ט): "הֲנִיחָה נָא יַדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא, עֶבֶר עָלֵינוּ תְּמִיד. נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵית קִיר קִטְנָה, וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמִנּוֹרָה, וְהִיא בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יִסּוֹר שָׁמָּה". שואלת הגמרא, ומהיכן היא ידעה שהוא "קדוש"? רב ושמואל, חד אמר: שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו [בדרך אגב, יש להבין לכאורה מה כל כך המעלה בזה, וכי חסרים בתים נקיים ומצוחצחים שיש להם רשתות בחלונות ואין בהם זבובים? אלא באמת בביתה היו זבובים, אך כל הזבובים הלכו לשלחנו של גחזי, ואילו בשלחנו של אלישע לא היה שום זבוב, ומכאן היא הבינה שהוא קדוש ואין משרתו קדוש. (מאור

ישראל שם]. וחד אמר: סדין של פשתן הציעה על מיטתו ולא ראתה טומאה עליו.

ואולם הזוהר הקדוש (פרשת בשלח מד ע"א) מקשה על פירושים אלו, אם נאמר שהיא ידעה שהוא קדוש בגלל שלא ראתה טומאה בסדין, הרי אנשים רבים בעולם לא רואים טומאה במיטתם, ומה המיוחד דוקא באלישע? ואם תאמר בגלל שלא עבר זבוב על שלחנו, למה אם כן כתוב בפסוק, "הנה נא ידעתי", וכי רק היא ידעה, והרי כל מי שראה את אלישע אוכל ואין זבוב על שלחנו, ידע גם כן שהוא קדוש? אלא אומר הזוהר, באמת רק היא ידעה ולא אחר, כי היא היתה מסדרת את מיטתו בלילה כשבא לשכב, ובבוקר כשהוא קם. ומדרך העולם כשאדם קם ממיטתו, מעלה הסדין ריח מזוהם. ואילו בשעה שהעלתה את הסדין ממיטתו של אלישע, היה הסדין מעלה ריחות גן עדן. מכאן אמרה, אם לא שהוא קדוש וקדושת אדונו עליו, לא היה עולה ריח כזה טוב מהסדין. ע"כ. ומבואר בזוהר, שאדם שזוכה לשמור את עצמו בקדושה כהוגן, עולה ריח טוב ממיטתו. לכן רמז בפסוקים הנ"ל, שבחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא ושמרו על קדושתם על ידי שנשאו אשה בימי נעוריהם, ולא נכשלו בטומאה ובהרהורים רעים, לכן יזכו שיתנו ריח טוב כלבנון וגם המיטה שלהם. (עיין מי השילוח ברכות שם)

מי ראוי להעלות עולה על המזבח ככהן גדול?

ועוד אמרו בילקוט שמעוני (משפטים רמז שסא): תנא דבי אליהו, זהו שאמר הכתוב (דברים לג כו): "אִין פְּאֵל יִשְׂרוֹן", אשרי אדם שיש בו דברי תורה לאמיתו, ולא יצאת ממנו טומאה חנם. שאפילו הוא ישראל, ראוי הוא להעלות עולה על

גבי המזבח כמו כהן גדול, שנאמר (שמות כד ה): "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים". וכל שלא עשה עבירה, הרי הוא ניזון מזיו השכינה כמלאכי השרת, שנאמר (שם יא): "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". וכתב הרמב"ן (שם ה): על דרך הפשט, נערי בני ישראל אלו, הם בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא... כי הם הנבחרים בעם והקדושים בהם, כענין שאמרו: "עתידיים בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא ליתן ריח כלבנון". ע"כ. וכיוצא בזה דרשו חז"ל בגמרא פסחים (פז ע"א) מאי דכתיב (תהלים קמד יב): "אֲשֶׁר בָּנִינוּ כְּנִטְעִים מְגֹדְלִים בְּנְעוּרֵיהֶם, בְּנוּתֵינוּ כְּזֹאֵית, מְחֻטְבוֹת תְּבִנִית הֵיכָל", אֲשֶׁר בָּנִינוּ כְּנִטְעִים - אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא [כנטיעות צעירות שעדיין לא התקלקלו, ולא אירע בהן שבר]. בְּנוּתֵינוּ כְּזֹאֵית - אלו בתולות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן. מְחֻטְבוֹת תְּבִנִית הֵיכָל - אלו ואלו [בנינו ובנותינו] מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בית המקדש בימיהם.

בחורים רבים נושרים

ויש לתת את הדעת על התופעה המוזרה בעוונותינו הרבים במקומות מסוימים שאוסרים על הבחורים להתחתן עד גיל 22 ו-23, ומפאת כן נגרמת רעה רבה לבחורי חמד רבים שנושרים מדרך התורה והמצוות. והדברים ידועים שבעוונות הרבים ישנם הנראים כלפי חוץ שומרי תורה ומצוות, אבל נופלים בניסיונות קשים של שמירת הקדושה ובעבירות חמורות עד מאוד, עקב המצב השורר ברחוב אשר הוא בעוכרנו ובצירוף התקשורת והמולטימדיה. אך אם היו נושאים נשים בגיל מוקדם יותר, בוודאי לא היו נופלים כך, כי היתה להם פת בסלם, ואדרבה היו זוכים

להמשיך ללמוד ולהתעלות ביתר שאת, והיינו זוכים לעוד תלמידי חכמים רבים וגדולי הדור בישראל.

ניחא, אם לא היו אוסרים על הבחורים להתחתן, אלא היו נותנים בידם את כח הבחירה, אז בזכות זה היו בוחרים 'בהיתר ולא באיסור', שהרי אפילו על מומר לתיאבון אמרו חז"ל (חולין ד ע"א): "לא שביק היתרא ואכיל איסורא", וכי בחורי ישיבה אלו גרועים יותר ממומר לתיאבון, ונשווה אותם חלילה למה שאמרו (גיטין יג ע"א) "עבדא בהפקירא ניחא ליה, זילא ליה, שכיחא ליה, פריצה ליה" [העבד, נוח לו בחיי הפקרות, ששם מצויים לו כל תאוותיו.!?]. וכיון שהבחירה היא בידם, היו ניצולים מכל מיני תועבות, איסורים, וקלקולים. אבל כשהבחור יודע שאם "יעז" להתארס מוקדם, יוציאו אותו מהישיבה, ויסתכלו עליו כאילו הוא בעל תאוות [תאיווע"ס בלע"ז], ואף יאסרו על חבריו להשתתף בחתונה, - מחמת כן הוא נמנע מלהתחתן מוקדם. ובחורי ישיבות [ואברכים] רבים הודו שרצונם היה באמת ובכנות להתחתן מוקדם, אך מפאת כל האיומים הנ"ל הם חוששים ופורשים, וברור שנכשלים בהרהורים רעים, והכל תלוי בצווארם של אותם שאסרו עליהם זאת. והשם הטוב יכפר בעד.

אתה מלאך? הרי השם ברא בטבע לרצות להתחתן

פעם בא אבא עם בנו אל הסטייפלר זצ"ל ואמר הבן שהוא לומד כעת בישיבה, אבל אינו מרגיש כלל שמפריע לו מה שאינו נשוי. הרב נזף בו באומרו: וכי אתה מלאך? והרי השם יתברך ברא בטבע האדם שירצה לישא אשה, לכן עליך להתחתן בהקדם. (מאחורי הפרגוד עמוד 343)

וכמה תלמידי חכמים חשובים אשר מכהנים כרבנים ומשגיחים בשיבות הקדושות, אמרו שמהמציאות שהם רואים את הבחורים, אין ספק שהיה עדיף שרבים מהם יתחתנו מוקדם, אבל הינם מנועים מלדבר, כי אין זו **"ההנהגה"** שבישיבה, וכבר אמר הכתוב (איוב כט ט): **"שָׁרִים עָצְרוּ בְּמַלְיָם, וְכִף יִשְׁמִי לְפִיהֶם"**.

ומצאתי שכדברים הנ"ל כתב המשנה ברורה ("גדר עולם" חתימת הספר): **והנה עיקר השורש שמביא לכל ענייני הפריצות, הוא מפני איחור הנישואין שהתהוו בזמנינו בעוונות הרבים שהוא נגד טבע הבריאה, ועל ידי זה נתגבר היצר הרע מאוד, ובאים על ידי זה לכמה וכמה עוונות**. וכבר אמרו חז"ל (ויבמות סב סע"ב): **המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן, עליו הכתוב אומר (איוב ה כד): "וַיִּדְעַתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה וּפְקַדְתָּ נֶדֶךְ וְלֹא תִחַטָּא"**. עיין שם בארוכה.

וזכיתי לכוון בזה גם לדעת הגריא"ל שטיינמן זצ"ל (הובא בספר "הגיע זמן" עמוד 77) וזו לשונו: בדור שלנו יש הרבה ניסיונות. ומה שאמרו חז"ל **בן י"ח לחופה, מתאים לדור שלנו**. הבחורים צריכים להתחיל לשמוע שידוכים מגיל 18, הרי היום לכולם קשה לחתן את הילדים, וממילא יקח קצת זמן עד שיוכלו להתחתן. אבל עצם זה שבחור יודע שהשערים פתוחים לפניו מגיל 18, ואם הוא רוצה הוא יכול לשמוע שידוכים, ואף אחד לא ימנע ממנו, אז אפילו אם ישן סיבות שלא יתממש מיד, אבל זה יגרום שהבחור לא יגיע לכל מיני הפרעות ולחצים שיוציאו אותו מהלימוד. היה אצלי אחד מגדולי ראשי הישיבות, וסיפר ששני בחורים

מהלמדנים הגדולים בישיבה בגיל 19 התחילו להתדרדר מבחינה רוחנית, ובא לשאול מה לעשות. אמרתי לו: אם היית נותן לבחורים שלך להתחתן מגיל 18 והלאה, הם לא היו מגיעים למצבים כאלו. ובאמת אם בכל הישיבות היו נותנים לבחורים להתחיל לשמוע שידוכים מגיל 18 זה היה מונע 90% מההתדרדרות הרוחנית שהם בדרך כלל בחורים שמגיעים מהישיבות הטובות ביותר. (אב תשס"ד, יבוא עזרי עמוד 185)

ולכן יש להתחתן כמה שיותר מוקדם ולא לדחות, ובפרט בזמנינו שהרחוב פרוץ כל כך, ורוב הבעיות עם בחורים בזמן הזה נגרמים מאיחור הנישואין. ומאידך ככל שמתחתנים מוקדם יותר, זה חוסך הרבה בעיות, וגם יש יותר קשר בין בני הזוג. ע"ש. (צדיק כתמר יפרח פרק כג, כאייל תערוג שידוכין עמוד תצז)

המתחתנים בגיל צעיר, תמיד בשלום ושמחה

כתב בספר חמרא וחיי (עמוד קטז): שמענו מפה קדוש מורנו הגאון רבנו בן ציון אבא שאול זצ"ל, כי המתחתנים בגיל צעיר זוכים שתמיד הם בשלום ושמחה, לפי שמתאחדים וגדלים יחד. לא כן כשהאילן כבר גדל, הם עם דעה עצמית, וקשה שיתמזגו יחד ויהיה שלום ביניהם.

הבחירה האמיתית

כל בר דעת מבין, שכאשר מתחתנים מוקדם יותר בצעירות, היצר הרע עדיין רגוע יותר, וממילא קו המחשבה אמיתי ומתון יותר לחפש באמת אשה כשרה המתאימה להקמת בית של קדושה וטהרה ויראת שמים טהורה, והבחור בונה את ביתו ברגיעות ושמחה, וסייעתא דשמיא גדולה מאוד מלווה אותם לאורך כל הדרך. לא כן כשמאחרים את גיל

הנישואין, הראש מתחיל לשוטט מדי, והוא נעשה בדרך הרבה הרבה יותר, והרבה פעמים הבחירה שלו לא נובעת מיראת שמים טהורה, אלא מיצרים רעים, באופן שפתאום מתגמדים הדברים העיקריים שעליהם באמת היה צריך לתת את הדגש, כי מה יעשה הבחור והראש שלו כבר נפתח ומשוטט בחוצות קריה, וצפות לו ההשוואות וכו' וכו', ונמצא שהכרעתו באה לו בעיקר מהחיצוניות, אף שהפנימיות לא ממלאת את הסיפוק הנדרש כיאות למי שרוצה לבנות בית אמיתי של תורה, בקדושה ובטהרה. וכל מי שקצת נמצא בעניינים, מבין היטב היטב מה אני מדבר בעונותינו הרבים. וכבר המשיל זאת יפה הרב נחום דיאמנט שליט"א שאנחנו נמצאים בתקופה שלבחורים יש יער גדול של בחורות והראש שלהם מעסיק אותם רק במי לבחור, מי יותר... ואילו הבחורות נמצאות במדבר שממה של בחורים, והראש שלהם מעסיק אותן מי בכלל יבחר בהן. וזהו משל אמיתי ונוקב ביותר למתבונן. מה שלפני 20 30 שנה לא היה ככה, השם ירחם ויציל.

אם יאחר הנישואין, לא תשבענה עיניו בהיתר

וכיוצא בזה מבואר בדברי גאון עוזנו רבנו יוסף חיים בספרו בן יהוידע (יבמות סב ע"ב) שכמה קלקולים נגרמים מאיחור הנישואין, וכתב: וצריך להשיא את ילדיו בצעירותם ולא לעכב את נישואיהם, כי אם יעכב את נישואיהם עד שתהיה התאוה בקרבם להבת שלהבת, אז תתגבר ביותר, ואפילו אחר נישואיהם אין לה מכבה, אלא יהיו עיניהם חוצה במקום האסור, ולא תשבענה עיניהם במותר להם. ע"כ. ואם כך כתב הרב בזמנו לפני למעלה מ-150 שנה, מה נענה אנחנו בדור יתום זה שהפריצות

משתוללת ברחובות קריה, והניסיונות מתרבות מיום ליום, וצריכים לחשוב כמה פעמים לפני שיוצאים לרחוב, ולהתפלל להשם יתברך שלא נכלם ולא נכשל לעולם ועד. וכתב המאירי (מסכת אבות פרק ה משנה כא): "בן עשרים לרדוף", כלומר, שאם לא נשא אשה עד כאן, יהא רודף לישא, ולא ימתין עוד בשום פנים, שלא ישתקע בהרהורים רעים ובמעשים מגונים. ואם כן, מי האיש אשר יקח עליו אחריות כזו כבידה, כשבעוונותינו הרבים הפריצות והקלקולים גדלים מיום ליום. ומאידך, הבחורים לא נעשים יותר צדיקים וקדושים, אז איך אפשר לעכב עליהם שלא להתחתן כציווי חז"ל! אתמהה!!!

אפילו חכם וצדיק שעוסק בתורה ימים ולילות אינו יכול להכניע את היצר הרע עד שישא אשה

כתב רבנו יוסף חיים בספרו בן איש חי (בהקדמה לפרשת שופטים שנה ראשונה): נאמר בפסוק (דברים כ י): "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עִלֶּיהָ, וְקִרְאתָ אֶלֶיהָ לְשָׁלוֹם". נראה לי בסייעתא דשמיא שהאדם נקרא עיר, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק בקהלת (ט יד): "עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט". והדבר ידוע שיצר הרע יתגרה וילחם באדם באיסור עריות יותר מכל האיסורים, ואפילו חכם וצדיק שעוסק בתורה ימים ולילות אינו יכול להכניע היצר הרע אלא עד שישא אשה. וכמו שראינו בגמרא שלא רצה רב הונא להסתכל ברב המנונא עד שישא אשה, כיון שכל מי שלא נשא אשה עד גיל עשרים חלילה יהיה בהרהורי עבירה כל ימיו. ולכן הרוצה להילחם ביצרו, אינו יכול לו עד שישא אשה. וזהו שאמר: "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר", הוא האדם שנקרא בשם "עיר", לְהִלָּחֵם עִם הַיִּצָּר

הרע עֲלֶיהָ רוצה לומר בשבילה, שלא יחריבה היצר הרע. אז תחילת הכל "וְקָרָאתָ אֵלַיָּהּ לְשָׁלוֹם", צריך שתקרא אליה לשלום היא מצות הנישואין, שתהיה לו עזר במצוה זו יותר מכל המצוות, כי ידוע מה שאמרו חז"ל (ויבמות סב ע"ב) כל השרוי בלא אשה שרוי בלא שלום, שנאמר (איוב ה כד): "וַיֵּדְעֶתָ כִּי שָׁלוֹם אֶהְיֶה וּפְקֻדָּתִי נֶוֶד וְלֹא תַחֲטָא". ע"כ. [ועיין עוד בגמרא מסכת שבת (כה ע"ב) על הפסוק (איכה ג יז): "וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נְשִׁיתִי טוֹבָה", וברשב"א (שם) ובארחות חיים (הלכות כתובות אות כז) בשם רבנו יונה. ודו"ק.]

מצוה שמצילה אותנו מן החטא

צא וראה מה כתב עוד רבנו המשנה ברורה ("מחנה ישראל" שער האחרון פרק ג), וזה תוכן דבריו: **באתי לעורר איזה אנשים אשר אינם רוצים להשיא את בניהם משהגיעו לפרקן, והוא בן 18 שנה לכתחילה כמאמר התנא באבות, וכמו שנפסק באבן העזר סימן ב'... וככל מה שנהגו אבותינו להשיא את בניהם משהגיעו לפרקן, יש לנו לנהוג. וכעניין שהשיב הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל (שיר השירים א ח): "אם לא תִּדְעִי לָךְ הֵיכָּה בְּנָשִׁים, צְאִי לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן", ופירש רש"י: התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקיבלו תורתך ושמרו משמרתך ומצוותי ותלכי בדרכיהם. ועתה נבאר את דברינו גם מן המושכל, כי הנה ידוע שענין הנישואין שנצטוונו בתורה הוא תועלת גדול לכמה עניינים, כי מלבד מה שמקיים בזה מצות עשה של "פרו ורבו"... גם היא מצילה לאדם מן החטא, וכמו שאמרו חז"ל ביבמות (סג סע"א) שהשיב רבי חייא לבנו: "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא", ופירש רש"י "מהרהור עבירה". ואם כן יש לנו לדון קל וחומר באלף אלפים, אם התנא רבי חייא**

שהפליגו חז"ל בשבחו במסכת בבא מציעא (פה ע"ב) אמר שמצילה אותו מן החטא, מה נענה אנחנו אחריו, אם נתעכב מלהשיא את בנינו אשה כשיגיעו לפרקן, ואפשר גם לבוא לידי איסור ממש במשך הזמן הרב... אבל אם יראה כל אדם להשיא את בנו אשה תיכף כשיגיע לפרקו, אז עוונותיו מתפקקים, וכמו שפירש המהרש"א שהוסר ממנו תיכף עוון הרהור עבירה... על כן, אם אדם רוצה שיתנהג בנו בדרך הישר ולחוס עליו בזה ובבא, ישיא אותו כשיגיע לפרקו.

מי יזכה לראות בנים שמושיעים את ישראל?

וידעתי גם ידעתי כי המתעקש יראה לסתור את כל דברינו, על כן אראה לעיני אחינו בני ישראל מאמר מפורש, כי לא דבר קטן הוא, וכל איש אשר ישמע לדברינו אלה, יהיה שכרו אתו, כי ימהר הגאולה בזה. וזו לשון תנא דבי אליהו זוטא (פרק יד), וכמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים, כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהם פרים ורבים. ובעבור זה יזכה לראות מזרעו בנים שמושיעים את ישראל ומרבים תורה ומצוות בישראל, כמו שאמרו שם (פרק א): הנושא אשה לשם שמים, יהיו לו בנים שמושיעים את ישראל בעת צרה, ומרבים תורה ומצוות בישראל. צא ולמד מעמרם שנשא אשה לשם שמים, ויצא ממנו משה ואהרן ומרים והיו מושיעים את ישראל ומרבים תורה ומצוות בישראל. צא ולמד מבוטז שנשא אשה לשם שמים ויצא ממנו דוד ושלמה בנו, שהיו מושיעים את ישראל ומרבים תורה ומצוות בישראל. ועליהם ועל כיוצא בהם, ועל הדומה להם, ועל העושה כמעשיהם, הכתוב אומר (ישעיה סו כב): "כִּי כְאִשֶּׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר ה', כֵּן יַעֲמִד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם".

וכל זה שכתבנו, הוא אפילו לענין אביהם של הבנים שיזרזו עצמם בענין נישואי בניהם, וכל שכן אביהן של הבנות שצריכים לזרז עצמם יותר ויותר בזה...

העיכוב מחמת הנדוניה דרך מקולקל מאוד ומאוד

ממשיך המשנה ברורה ואומר: והנה כל זה דיברנו וביררנו מן הכתוב ומן המושכל שלא לעכב הנישואין מחמת הטעמים הנ"ל, וכל שכן אם העיכוב מחמת שאין נותנים לו נדוניה כפי רצונו, בוודאי דרך מקולקל הוא מאוד ומאוד, שחימוד הממון מעבירו על מצות התורה, והוא מצות עשה 'פרו ורבו', שחיוב גמור הוא על האדם לישא אשה משהגיע לבן עשרים, ואמרו חז"ל כיון שהגיע אדם לעשרים שנה ולא נשא אשה, אמר הקדוש ברוך הוא תיפח עצמותיו... גם ידוע שדבר זה מביא את האדם לידי הרהור, ופעמים בא ממילא לעוון חמור, וכמאמרם (כתובות מו ע"א) על הפסוק (דברים כג י): "וְנִשְׁמְרָתָּ מִכָּל דְּבַר רָע", אזהרה שלא ירהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. וכי זוטר הוא העוון הזה שהביא מבול לעולם, וגם על זה כתוב (בראשית לח ז): "וַיְהִי עַרְבָּכֹר יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי ה' וַיִּמְתְּהוּ ה'", שסיבת מיתתו היתה בעבור זה, וכמו שאמרו חז"ל (נדה יג ע"א) שנחשב כשופך דמים. והאריכו שם מאוד בגודל עוון זה. גם ידוע מהספרים הקדושים שעוון זה גורם לעניות חס ושלום, ומי יודע עד כמה זמן יגזרו עליו עניות עבור זה. ואם כן מה יועיל לו אם יקח נדוניה יותר על ידי המתנתו, הלוא יצא שכרו בהפסדו, ולפעמים גורם דבר זה חס ושלום למיתת בנים קטנים שיוולדו לו אחר כך כמובא בספרים, ואם כן יאבד לו על ידי זה הרבה, והרבה יותר ממה שהרוויח על ידי עכבתו.

"כִּי אֵין לֵה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרֵב אוֹ בְּמַעַט"

והנה הכתוב צווח ואומר (ירמיה יז ה): "אֲרוּר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם... וּמִן ה' יִסּוֹר לְבָבוֹ", וביאורו, אדם שכל בטחונו על אדם שהוא רק בשר בעלמא, [כי הלא אינו שליט ברוחו, וכשתצא רוחו ישוב לאדמתו], הוא בכלל "ארוּר" חס ושלום. ואם כן בעניינינו, כמה מגונה הוא כשכל בטחונו רק על הכסף של הנדוניה אם ינתן לו כפי רצונו. הן אמת שצריך איזו סיבה שתחול עליה ברכת השם, אבל למה לא יאמין האדם שכאשר יעשה רצון השם בנישואין, ישלח לו אחר כך הצלחה במעט הממון אשר יקח, ויעלה מעלה מעלה, וכמאמר הכתוב (שמואל א יד ה): "כִּי אֵין לֵה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרֵב אוֹ בְּמַעַט". וכן אנו רואים בעינינו שכל אדם שהשם יתברך נותן לו הצלחה במעשיו, הוא עולה מעלה מעלה אף מהתחלת עסק קטן, ולהיפך חס ושלום כשמסיר השם יתברך את הצלחתו לא יועיל לו כל הון שיש לו. ועל כן צריך האדם להתחזק בטחונו בהשם שהוא המפרנס כל באי עולם בעיתם ובזמנם... ובוודאי עבור בטחונו יהיה לו הקדוש ברוך הוא מחסה בכל ענייניו, וכמאמר (מנחות כט ע"ב), כל התולה בטחונו בהקדוש ברוך הוא, הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר (ישעיה כו ד): "בְּטַחוֹ בֵּה' יַעֲדֵי עַד, כִּי בִּיָּהּ ה' צוֹר עוֹלָמִים". **עד כאן מדברי המשנה ברורה.** ואם כן מה נענה ומה נאמר, הרי בכל הלכה הם מקפידים לעשות כדעתו של מרנא ורבנא בעל המשנה ברורה, ולמה פה לא יעשו כדעתו שצווח עליה כל כך?

ומי התיר להכשילם?

והנה מאותם האוסרים על תלמידיהם לישא אשה בזמן כהלכה, ישנם הנתלים בדברי המשנה ברורה שכתב (ספר

המצוות הקצר עשה (מג): "והאיש שהוא בשנת 18, נתחייב בפריה ורביה. ואם עבר עליו 20 שנה ולא נשא, הרי זה עובר ומבטל מצות עשה זו. ואם עוסק בתורה, ומתיירא שלא יבטל מחמת טרדת מזונות, מותר להתאחר, ועל כל פנים, לא יותר מעשרים וחמש שנה". עכ"ל. אך כל בר דעת יבין, כי אדרבה מכאן סתירה גדולה להנהגתם. ראשית, הלוא הרב מדגיש שחובה מוטלת לישא בגיל 18, ולאחר 20 כבר מבטל מצות עשה. אם כן אף אם נאמר שהם מאותם המתייראים שלא יבטלו מטרדת המזונות, ולכן יש להקל להם להתעכב, מכל מקום מאחר ורוב הבחורים בזמננו אין להם דאגה זו, כפי שביארנו לעיל שכמעט לא שייך נימוק זה היום, נמצא שהם מבטלים מצות עשה בכל יום, ומי התיר לנו להכשילם? וכל שכן שהם נכשלים גם בהרהורי עבירה, ואת זה אף אחד בעולם לא התיר! וכן כתב תלמידו של המשנה ברורה, הגאון רבי שלמה בלוך, בספר הצדיק (עמוד לז) ובספר מאיר עיני ישראל (חלק ג עמוד 933), וזו לשונו: **גם למי שהותר לאחר את הנישואין מפני שחושש שלא יוכל ללמוד לאחר נישואיו, הדגיש החפץ חיים בשם רבי ישראל סלנטר, שזה רק בתנאי קשה שהוא "טהרת הרעיון", אשר כהיום אף אחד מיני אלף לא מצינו בעוונותינו הרבים. ע"כ.**

שוב ראיתי בשו"ת שבט הלוי (חלק ג סימן קעג) שהביא את דברי המשנה ברורה הנ"ל, וכתב, ומכל מקום אין נראה להתאחר כל כך בזמן הזה, והמשנה ברורה בעצמו בסוף ספרו מחנה ישראל מעורר להקדים הרבה, ובפרט בזמן הזה שמי יודע מה ילד יום. ועוד מי יאמר זיכיתי ליבי להיות נקי מהרהורי עבירה, ובפרט בדורנו אנו שכל

הרחובות והשווקים מגועלים בפריצות ושחת, פשוט מאוד שעל פי דין מצוה להקדים אם אפשרות בידו, ומה שפלפל [השואל] בענין בן עזאי, אין זה בנמצא בזמן הזה ואל ישטה בעצמו. וגם על בן עזאי וכיוצא בו כתבו הפוסקים, שרק אם עשה כן אין בידו עוון, משמע שלכתחילה לא יעשה כן. עי"ש.

הזלזול בפרק הנישואין גורם לנפילות

כתב הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל: יסוד היסודות שהכל בנוי עליו, הוא קדושת הברית ומידת היסוד, וחז"ל הפליגו בזה מאוד מאוד, והוא מצות עשה "קדושים תהיו", וכל ספרי יראים מלאים מזה. ובכל זאת מה רבו נפילותיו של האדם בזה, ואחד הגורמים הוא הזלזול ביסודות חז"ל, כגון לענין פרק הנישואין, שאמרו: "בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה". (מתוך צוואת שבט הלוי, חובא ב"הליכות שבט הלוי" - סדר היום עמוד יח)

וכי כך היה מתנהג המשנה ברורה!!

עוד שאלה נשאל: בחור מהשיבה של המשנה ברורה בראדין שהיה מתארס מוקדם, וכי הרב היה מסלק אותו מהשיבה?! האם העניו הגדול, בעל המידות הנאצלות, ככה היה אוסר על הבחורים להשתתף בחתונתו ובשמחת לבו?! אם כן מאין שאבו אותם ראשי ישיבות "הנהגה" זו?! פְּלִיאָה דַּעַת מִמֶּנִּי, נִשְׁגְּבָה לֹא אוֹכֵל לָהּ'.

אצל מי מגדולי ישראל מצאנו הנהגות כאלו!!

ומזקנים אתבונן, היכן מצאנו אצל מי מגדולי ישראל

איסורים ועונשים כאלו, האם כך הורה הגר"מ פיינשטיין, הגר"מ שך, הגרש"ז אוירבך, הגרי"ש אלישיב, הגר"ש וואזנר, הגרי"ל שטיינמן או איזה גדול אחר מבני אשכנז. [את גדולי הספרדים אינני מזכיר, כי בלאו הכי רבים מהם לא מייחסים אליהם חשיבות כל כך, בעוונות.] האם כך נהגו **לאסור ולסלק בחר** שיתחתן מוקדם בישיבות "קול תורה", "פוניבז'", "חברון", שגדולי ישראל עמדו בראשם? ועל אחת כמה וכמה לאסור על חבריו שלא לבוא לחתונה, ולצער על שקיים את ההלכה הצרופה? ואותם שזו היא **"הנהגוּסוּם"**, נשאל אותם, כאשר מוסרים הם שיחות "מוסר" ומצטטים ממייסד תנועת המוסר רבי ישראל מסלנט או מרבי אליהו לופיאן או מרבי יחזקאל לווינשטיין או מרבי ירוחם ממיר או מהרב וולבה ועוד, האם התבוננו לחשוב, אילו היינו שואלים את גדולי בעלי מוסר אלו, אם נכון להתנהג כך עם הבחור, האם היו מסכימים עימנו לסלקו מהישיבה, ולאסור על הבחורים להשתתף בחתונתו, ולצער כל כך ביום חתונתו וביום שמחת לבו?!

אם כן מה השאלה, בוודאי שתתחתן

מעשה בבחור מיישיבת "תורה אור" של הגאון הרב חיים פנחס שיינברג זצ"ל. בהיותו בגיל תשע עשרה פנה אל ראש הישיבה שרוצה להינשא. הרב אמר לו שידבר עם המשגיח רבי זיידל אפשטיין זצ"ל, והמשגיח אמר לו שיתיעץ עם הרב שלמה וולבה זצ"ל. כאשר פנה הבחור אל הרב וולבה, שאלו הרב: אתה רוצה להתחתן? אמר לו: כן. אמר לו: אם כן מה השאלה, בוודאי שתתחתן.

לא הסכים הרב לברכו

עד שהבטיח שישא אשה קודם עשרים

הגאון הצדיק המקובל האלהי רבי ששון מזרחי זצ"ל הקפיד שגם בחור ישיבה שעוסק בתורה לא יאחר את נישואיו לאחר גיל עשרים. ומעשה בבחור בן תורה וירא שמים שכאשר הגיע לימי המבחנים לישיבה גדולה, שם פעמיו אל הצדיק לקבל ברכתו שיתקבל לאחת הישיבות החשובות. שאלו הרב, בן כמה אתה? וענה: בן שמונה עשרה. כששמע הרב כן, לא רצה לברכו, באומרו שכבר הגיע זמנו להינשא. הבחור הפציר ברב שיברכו, וענהו הרב שהוא מוכן להבטיח לו שיתקבל לישיבה שהוא חפץ, בתנאי שיבטיח שישא אשה קודם גיל עשרים. הבחור הבטיח והתקבל לישיבה שחפץ בה על אף הקושי הגדול להתקבל לה. ומאידך, לא שכח את הבטחתו לרב ונשא אשה קודם גיל עשרים. (הארי במסתרים עמוד 272)

מרן מלכא זצוק"ל

להלן מדברי מרן זיע"א שהביע את כאבו בשיעורו על השיבוש הנורא של איחור הנישואין, כמובא בספר הנפלא "מעדני מלך" (חלק ב פרק י), וזו לשונו: שמעתי שיש ישיבות שבחור שרוצה להתחתן בגיל שמונה עשרה מונעים אותו, בטענה שעליו להתקדם בלימוד. **זו טעות נוראה! העוון בצווארו של ראש הישיבה הזה שמונע מהתלמיד להתחתן, דורנו דור פרוץ, מי יכול לומר זכיתי לבבי מהרהורי עבירה? ברחוב לא הולכים בצניעות, ואיך אפשר למונעו מלישא אשה? איך ראש ישיבה יעז בעצמו לומר לתלמיד שהגיע לגיל שמונה עשרה – תשע עשרה, שלא ישא אשה? ראש**

ישיבה כזה אין לו יראת שמים! אסור לשמוע לו! תיכף כשמגיע לגיל זה צריך להתחתן, אחרי עשרים שנה הקדוש ברוך הוא מקלל אותו בכל יום שעובר עליו ואינו נושא אשה: "תיפח עצמותיו!" ומי יכול לומר אני רוצה ללמוד תורה, אין לי יצר הרע? זה שקר! אין אדם שאין לו יצר הרע, 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', זה יצר הרע שמסית ומדיח כל אדם בהרהורי עבירה. לכן כל אדם שיש לו השפעה על בנו, ישתדל שישא אשה בגיל שמונה עשרה תשע עשרה, כך ילמד תורה בקדושה ובטהרה, צריך לעודד דבר זה! באים אצלי כמה פעמים בחורים כאלה ואומרים שראש הישיבה לא נותן להם להתחתן, אני אומר להם לא לשמוע לו, חז"ל אמרו בן שמונה עשרה לחופה, השם לא יחכה לך יותר מעשרים שנה... יש ראשי ישיבות שראשם רק בפלפולים משובשים, ומשבשים גם את הבחורים, 'וילכו אחרי ההבל ויהבלו'. אדם עושה כל מיני הידורים במצוות, למה יחכה אחרי גיל עשרים? הרחוב מלא מראות נגעים והבחור רואה ומהרהר, וכי פעם היתה פריצות כמו היום? מי יתן דין וחשבון על כך? עי"ש.

לאחרונה שלח לי מכתב תלמיד חכם חשוב שלמד בישיבה שעד היום הם מקשים ועושים בעיות לבחורים הרוצים לקיים את דברי חז"ל הקדושים וכל גדולי ישראל בענין גיל הנישואין, והשם הטוב יכפר בעד. וזו לשונו: לפני כ-12 שנה, כשהייתי בשיעור ב' ישיבה גדולה, אחד הבחורים רצה להתחתן, אבל חשש לעשות זאת מפני שהיה צעיר יחסית - בן 19, וביקש ממני לברר את דעתו של מרן זצ"ל. ואכן התקשרתי להרה"ג רבי שאלתיאל עמר שליט"א, וביקשתי ממנו לשאול את מרן, מאיזה גיל להתחיל לשמוע

שידוכים? ומה לעשות כשראש הישיבה לא מסכים? וזה נוסח השאלה והתשובה, כפי ששמעתי באוזני דרך הטלפון: – **"כבוד הרב, יש כאן בחור ישיבה על הקו. הוא שואל מאיזה גיל להתחיל שידוכים?" – ענה מרן: "מגיל שמונה עשרה!"** שאל הרב עמר – **"אבל ראש הישיבה שלו לא מסכים?"** **וכאן מרן זצ"ל כעס ואמר: "ראשי הישיבות עתידים ליתן את הדין!!"** **ואכן הבחור התחתן כבר בשיעור ב', והקים בית לתפארת ברוך השם.** – זו עדות מכלי ראשון על מילים חריפות שאמר מרן זצ"ל על ראשי הישיבות שמונעים מהבחורים להינשא מוקדם. ובאמת, שכל הדיבורים על כך שהבחורים 'לא בנויים', אינם נכונים כלל. כי המציאות מוכיחה שמי שקיבל הדרכה נכונה – גם אם היה בגיל צעיר, הצליח בנישואין. ומי שלא קיבל הדרכה נכונה [מצוי דוקא אצל הבחורים הבוגרים יותר, שחושבים שהם מבינים יותר טוב מכולם] – הרי שהגיל שלו לא עזר כלום, וקשר הנישואין שלו לא כל כך מוצלח. עכ"ל. **"שִׁפְתַּיִם יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נְכָחִים"** (משלי כד כו).

"לא רצו להתחתן אתי, כי הייתי עני"

רבים שואלים, אם כל כך חשוב להתחתן מוקדם, ומרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה מדבר רבות בחשיבות הדבר, אם כן למה מרן בעצמו התחתן רק בגיל 24? שאלה זו נשאל בה מרן בעצמו, והשיב: **"לא רצו להתחתן אתי, כי הייתי עני"**.

ואני הקטן שמעתי ממרן שבהיותם בחורים היו מגלחים זקנם, מחמת שהבחורות לא היו רוצות להתחתן עם בחור ישיבה, כי היו בחורי הישיבות עניים, וגם לא היתה מודעות

למעלתם של לומדי התורה, לכן היו משתדלים להראות טוב, כדי שיתחתנו איתם.

ואבותינו סיפרו לנו על איש נכבד ששאלוהו בזמנו, שאולי ישדך את בתו למרן זצ"ל, וענה הלה: "וכי מה בתי תאכל ארוחת צהרים, לחם ועגבניה?"

"לא נורא אם תלמד בכולל ג' חודשים לפני החתונה"

מעשה בבחור בן תורה ירא שמים בגיל 19 שקיבל הצעת שידוך, אך מאחר ובישיבה שלו לא מסכימים לכך, הלך לשאול דעת תורה מפי הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, והורה לו הרב שיתחתן. וכששאל: "אבל יוציאו אותי מהישיבה?" השיבו: "לא נורא אם תלמד בכולל שלשה חודשים לפני החתונה". ולבחור אחר ששאלו שראש הישיבה לא מסכים? ענה לו: "אבל הגמרא כן מסכימה".

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

פעם שאל הגרי"ח זוננפלד זצ"ל לבחור ישיבה, איך אפשר להבין שיש בחורים שמאחרים נישואיהם דבר שמנוגד לדברי חז"ל, ועוד שמתנגדים למי שמתחתן צעיר? אמר לו הבחור: נפשם חשקה בתורה. וכדי להתגבר על היצר הרע שמנסה לטורדנו מטהרת המחשבה, אנחנו לומדים מוסר. אמר לו הרב: לי יש עצה שכוללת זה וזה, כיצד? שישאו אשה. ו'אשה' גימטריא 'מוסר'. (חכמת חיים עמוד יג)

לעת זקנותו עסק הרב בשדכנות. ובאר, כיון שלצערו לא זכה להתחתן לפני גיל עשרים [מחמת שגדל יתום ולא היה

מי שידאג להשיאו], אז כתשובת המשקל הוא עוסק בשידוכים כתיקון על מה שהתעכב בנישואיו. והוסיף עוד [שלדעתו] אסור לו ללכת ל'מצוה טאנץ' [מנהג שנהוג אצל חלק מבני אשכנז, שבסוף החתונה רוקדים המחותנים ואנשים מסוימים, ופעמים שאף האדמו"ר רוקד לכבוד הכלה על ידי גרטל [אבנט ארוך], והרוקד אחוז בצד אחד של האבנט, והכלה אחוזת בצדו השני. ועיין בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה" (עמוד 238) מה שכתבנו על מנהג זה בארוכה לתקופה של היום שבעוונות הרבים הדור הולך וחסר, ורמת הצניעות יורדת מיום ליום, יש להקפיד בדברים אלו הרבה יותר, לבל יצא מכשול, ובמקום 'מצוה טאנץ', יהיה חלילה 'עבירה טאנץ'. עי"ש. כיון שהוא התחתן לאחר גיל עשרים והוא חושש ממה שאמרו חז"ל: מי שלא נשא אשה עד גיל עשרים כל ימיו בהרהורי עבירה... והדברים נוראים ומחרידים. (נטעי גבריאל - שידוכים עמוד עב)

בנוסף אמר, כיון שהוא התחתן אחרי גיל עשרים, לכן הוא מסיים כל יום ספר תהילים [אף שזמנו היה שקול ומדוד], כדי שיזכה לשמירה משמים. ("מופת לשבת" במדבר עמוד 17)

בצוואתו כתב ליוצאי חלציו, להשתדל להשיא ילדיהם טרם ימלאו להם 20 שנה. (הנהגות ופסקים, הנהגות נישואין אות ט)

"בני, שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד"

לאור כל האמור, אין ספק שעל כל בחור להזדרז ולישא אשה קודם גיל 20, ולנגד עיניו יהיה תמיד מה רצון השם ממני, כמו שנאמר (דברים י יב): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעַמּוֹ, כִּי אִם לִירְאָה", 'ועתה', בכל רגע ורגע יהודי צריך להתבונן מה השם יתברך שואל ממני, מה רצונו ממני, ויתבונן אך ורק ברצון השם בלבד, ללא שיקולים

אחרים כלל ועיקר, ואין ספק שתהיה לו סייעתא דשמיא גדולה עד מאוד, וכבר אמר הקדוש ברוך הוא לישראל (דברים רבה ד): "בני, שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד".

המלך יושב ומצפה, מי לא ישתוקק לעשות רצונו
 נתבונן בלשון הגמרא (קידושין כט ע"ב): "עד עשרים שנה, יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה". נתאר לעצמנו, אבא יושב ומחכה לבנו שיבוא ממקום רחוק, ובא מישהו ומזרז את הבן שיקדים וימהר לבוא כי אביו ממתיין לו. כמה נחת רוח הוא יגרום לאבא, כמה האבא ישמח באדם זה שזירז את בנו. והנה כאן אבינו שבשמים בורא העולם ישתבח שמו ויתעלה כבוד הדרו שמלוא כל הארץ כבודו, הוא בכבודו ובעצמו יושב ומצפה מתי יבוא הבחור וישא אשה, ובאים יהודים שאכפת להם מכבודו של בורא העולם שממתיין זמן רב, ומזרזים את הבחור שיתחתן, כמה נחת רוח הם גורמים לו, כמה בורא העולם ישמח בהם, ש'אמרתי ונעשה רצוני'.

וכבר כתב כן המקובל האלהי הגאון רבי שמואל תפילינסקי זצ"ל (לפני כ-120 שנה) בקונטרס הצוואה (פרק ז אות ג): צריכים ההורים להשתדל ולהתאמץ להשיא את בניהם ובנותיהם סמוך לפרקן בכל היכולת והזריזות, ויתבוננו בדברי חז"ל באומרם: עד עשרים שנה הקדוש ברוך הוא יושב ומצפה לאדם אימתי ישא אשה. ויצייירו בנפשותיהם מלך גדול מושל בכיפה יושב ומשתוקק ומחכה לאיזה דבר, מי לא יזדרז וימהר כשהיכולת בידו לעשות חפצו ורצונו ולמלא מבוקשו בזריזות היותר נמרץ. כל שכן וקל וחומר מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בורא ושליט בריבוא ריבבן

עולמות, שרפים עומדים ממעל לו, וחיוו ומותו של האדם תלויים בידו, מי לא יירא ויחרד לשבת בעצלתיים ולהתרפות בדבר, בשעה שמלך רם ונישא יושב ומצפה מתי ישא אשה, מי לא יקום כארי להזדרז ולא לשקוט ולנוח עד אשר ימלא רצונו ומאווייו...

גם צריך לדעת, כי הילדים בעודם רכים וצעירים אז ההורים הינם בעלי דעה בזה ושיקול הדעת, והכרעת הענין והחלטת הדבר תלוי בידם לבד. כי הטבע הוא כי הילדים יש להם אימון וסמיכה על ההורים, וכל מה שיסכימו ההורים יסכימו הם, ויסמכו ויאמינו כי טובתם הם מבקשים ויתרצו ויקבלו בחפץ ליבם. אמנם לא כן כשיתבגרו ויגדלו, אז יחוו דעתם הם, ואז מתחילים חילוקי דעות בינם ובין ההורים. וכך נמשך זמן זמנים עד שיתבגרו ויגדלו בשנים הרבה, כמו הפרח והשושנה שבשעתו יפה ונחמד למראה, ואחר שעבר זמן נכמש ונאבד מראיתו.

לכן אתם חביביי, לא תתפעלו ולא תתביישו מפני בני אדם המלעיגים לכם ומשיאים אתכם טענות שלא מפסידים כלום באיחור הנישואין, כי זו טעות גדולה, וכמה וכמה מתחרטים על זה לבסוף, ומתרעמים עוד על הוריהם שלא השיאום בעודן רכים וצעירים... ע"כ. ואשרי המדבר על אוזן שומעת.

ומה אעשה לציוויו של ראש הישיבה?

ואם שאול ישאל הבחור, **ומה אעשה לציוויו של ראש הישיבה?** הנה זו לשון מרן הראשון לציון רבנו יצחק יוסף שליט"א (חופה וקידושין עמוד כא): **"אפילו אם רבו או ראש הישיבה שלו אוסר עליו להינשא בגיל עשרים, אין לו לשמוע לו בזה,**

כי בזמן הזה אפשר ללמוד תורה גם לאחר הנישואין בכולל, וגם כי רבה הפריצות ברחוב, על כן יש להזדרז ולהינשא, כדי ללמוד תורה בקדושה ובטהרה. ומי הוא זה אשר יקח על עצמו אחריות כבדה כזו למנוע בחור מלהינשא בצעירותו".

אין כל חיוב לשמוע לראש הישיבה בענייני הלכה

וכבר מילתו אמורה בכמה וכמה הזדמנויות בשיעורים בלוויין במוצאי שבת ובספריו, שברור שאין כל חיוב לשמוע לראש הישיבה בענייני הלכה כאלו וכיוצא בהם, כי אין בכוחו של ראש הישיבה להחליט ולדרוש מהבחור אלא רק בדברים הנוגעים לישיבה ולסדרי הישיבה בכותלי הישיבה. הגע עצמך, בחור שכל פסקיו ופסקי אבותיו על פי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, וראש הישיבה נוהג כגאון עוזנו הבן איש חי או כרבנו בן ציון אבא שאול, וכי יכול הוא להכריח את תלמידיו לפסוק דוקא כן?!

על כן, על ההורים היקרים שיחיו, לעודד את בניהם להתחתן מוקדם, כדעתם הצרופה של חז"ל הקדושים והטהורים, אשר עיניהם צופיות למרחוק, וידעו מה שכתבו, וכך נהגו גדולי העולם במשך כל הדורות, ועל אחת כמה וכמה בדור יתום זה שיש להזדרז בעניינים אלו של קדושה, ויפה שעה אחת קודם.

זאת תהיה אהבתו לבנו אהבת הנפש

כתב רבי אליעזר פאפו בעל הפלא יועץ (אורות אלים קידושין כט ע"ב) המחשב את הפסד המאחר לשאת אשה, ואת שכר

המקדים, לא יעצרנו שום דבר מלשאת אשה, יפה שעה אחת קודם. וגם אם לא יחזרו אחריו, לא יבוש מלחזר אחר אבדתו [היא הכלה]. והאב זוכה לבן במידה זו, וזאת תהיה אהבתו לבנו אהבה אמיתית אהבת הנפש.

הודה שכמה תורה יכל ללמוד בקדושה ובטהרה

וביודעי ומכירי בבחור חשוב השוקד ומתמיד בתורה בישיבה מסוימת בבני ברק, שגם שם לא מאפשרים לבחורים להתחתן מוקדם, והוא כהרבה בחורים ממושמע לראש ישיבתו ולא התחתן מוקדם. ולבסוף התחתן בגיל 23, ונפגשתי עמו כמה חודשים לאחר החתונה, והודה ולא בוש שחבל שלא התחתן מוקדם, כי כמה תורה יכל ללמוד בקדושה ובטהרה, וחבל על אותן שנים שלא זכה עדיין לישא אשה. וכתשובת המשקל, מייעץ הוא עתה לאחרים להתחתן מוקדם, ואשריו ש'במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד' (ברכות לד ע"ב).

סיבת הנשירה לבחורים רבים

ועתה בא וראה, כי בעוונותינו הרבים זו הסיבה העיקרית שישנה נשירה נוראה אצל בחורים רבים מה שלא היה בעבר, עקב הגזירה שלא להתחתן לפני גיל 22 23. כי כאשר הבחור מגיע ללמוד בישיבה גדולה בגיל 17 18, ויודע שעכשיו הוא נשאר פה לפחות 4 5 שנים, פעמים רבות שהיצר הרע מפעם בקרבו. כי אילו היה יכול להתחתן באיזה גיל שירצה, אז לא היה לו כל כך מה לשוטט ולחפש ברחובות, בקניונים, ובמכשירים למיניהם. אבל כשיודע שזה לא ככה, כי אם חלילה יעלה על דעתו

להתחתן, יעיפו אותו מיד מהשיבה, ויגזרו בגזירת נח"ש על כל הבחורים שלא להשתתף בחתונה, וכל מי שישתתף ישלחו אותו לתקופה לבית, וכל מיני גזירות קשות ורעות המתרגשות לבוא לעולם, ממילא הוא חושש ומפחד מזה, והיצר הרע מפעם בקרבו לשוטט ולתור בעיניו ובמחשבותיו, עד שנופל מטה מטה, וכמו שידוע בעוונות הרבים על בחורים רבים כאלו.

והדברים ידועים שישנם בחורים שנראים כלפי חוץ בני תורה, אבל נופלים בניסיונות קשים בענייני קדושה, עקב המצב העגום שהוא בעוכרינו. וכבר הבאנו (עמוד 36) שכך כתב המשנה ברורה, **שעיקר השורש שמביא לכל ענייני הפריצות, הוא איחור הנישואין שהתהוו בזמנינו בעוונות הרבים שהוא נגד טבע הבריאה, ועל ידי זה נתגבר היצר הרע מאוד, ובאים על ידי זה לכמה וכמה עוונות.** עי"ש. וכי קלים בעינינו דברי חז"ל: בן עשרים ולא נשא אשה, **כל ימיו בהרהור עבירה!!**

רוב הבעיות נגרמים בעקבות איחור הנישואין

משגיח באחת הישיבות הגיע אל הגריא"ל שטיינמן וביקש שיעורר על הענין שהאבות צריכים להתמודד עם בניהם שיקומו בבוקר בזמן ולא יאחרו זמן קריאת שמע. אמר לו הרב: אם כבר מדברים על מה שהאב חייב לבנו, הרי כתוב במשנה שחייב להשיאו אשה בגיל 18. **ורוב הבעיות עם הבחורים נגרמים בעקבות איחור הנישואין, אך כאשר מתחתנים מוקדם חוסכים הרבה בעיות.** (צדיק כתמר יפרח עמוד

רסב. כאייל תערוג - שידוכין עמוד תצז)

האם זו היא אהבת אב על הבן?

כתב הגר"א ידיד הלוי (דבר אליעזר עמוד ז): והאיש הירא ביראת השם, ישיא את בנו קודם שיגיע לגיל עשרים, שלא יעבור על כל עונשים שאמרו חז"ל תיפח עצמותיו, וכל ימיו בהרהורי עבירה. והאם יש עונש גדול מזה? האם זו היא אהבת אב על הבן? הלוא אם יראה האב ילד קטן שמחרף ומגדף את בנו, וכי ישתוק לו? הרי בוודאי כל מה שיהיה בידו לעשות יעשה. וכאן שהקדוש ברוך הוא אומר לבנו, תיפח עצמותיו, קלה בעיניו זאת, ומה יענה ליום הדין?!

ועוד, אם ישמע האב על בנו שבית דין חייבוהו מיתה לעוד זמן, האם לא יחרד וילפת בשומעו זאת השמועה הרעה? האם יוכל לאכול אפילו פת חרבה? האם יוכל לישון אפילו שנת עראי? הלוא בוודאי שילך ממקום למקום, אולי יוכל להמציא שלא יחייבוהו בית דין מיתה. על אחת כמה וכמה שאמרו חז"ל שהמבטל פריה ורביה חייב מיתה, כמה צריך האב להשגיח על בנו.

כתב הגאון רבי משה כלפון הכהן (דרכי משה פרשת קדושים): ישתדל האדם להשיא את בנו סמוך לפרקו בן י"ח שנה, ולמרבה טרם יעברו עשרים שנה... ויצויר האדם שאילו אמרו לו הרופאים כי ריפוי מחלת בנו תלויה רק בהשיאו אשה, אז בוודאי היה מוכר גם כסותו להצילו משחת, וכן הדבר במחלה נפשית. ראוי ומצוה להשתדל בכל עוז ותעצומות להשיא את בנו סמוך לפרקו...

וכתב עוד (באר משה אבן העזר סימן א): בשום עניין לא יעבור יותר מעשרים שנה בלא אשה. ואין לומר שבדורות הללו

הגופות נחלשו, כיון שבן עשרים שנה הוא יותר זמן של גבורת האדם. ועוד שאנו רואים בעוונות הרבים, אדרבה בדורות הללו הפרוץ מרובה על העומד. לכן מצוה רבה לעורר האבות והבנים בזה כדי להצילם מאיסור. ועוד שאמרו חז"ל, אם עבר עשרים ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה, רחמנא ליצלן. ושמעתי ממגידי אמת שטורחים הרבה להסיר המחשבות הזרות, ותולים כי זה הוא שגרם להם, שנשאו אחרי גיל עשרים.

אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה

ומעשה בבחור שאמר לי שבעוונות הוא חוטא ונכשל, וכשאמרתי לו שיתחתן כבר, הוא אמר לי, אבל אני נחשב מהבחורים החשובים שבישיבה, ואם אני לא אשמע לראש הישיבה ילמדו ממני אחרים... אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה, לחטוא נגד רצון השם יתברך בעוונות החמורים ביותר, שבזוהר הקדוש מובא שאין על זה תשובה, אין לו בעיה, אך העיקר שלא לחטוא נגד ראש הישיבה. אין ספק שאין זה נובע ממורא רבך אמיתי שהוא כמורא שמים, כי כשאין מורא שמים ונכשלים בחטאים, אין מורא רבך אמיתי, כי כל המושג של מורא רבך נובע מיראת שמים, כמו שדרשו חז"ל (ופסחים כב ע"ב) על הפסוק (דברים י כ): אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא, לרבות תלמידי חכמים. והדברים פשוטים וברורים לכל מודה על האמת.

גיל הנישואין – חנוכה של שיעור א'

סיפרו לי בחורים מהישיבה הגדולה שהקים הגריא"ל שטיינמן זצ"ל לפני כ-10 שנים בעיר "כרמיאל" יע"א,

שבזמנו כשהוקמה הישיבה, שאלו הרבנים, מאיזה גיל תהיה רשות לבחורים להתחתן? ענה להם הרב, באיזה גיל שירצו. ושוב הם ביקשו, בכל זאת, אולי הרב יתן איזה גבול מסוים, ממתי אפשר להתחיל? אמר להם הרב, **מחנוכה של שיעור א'.** שמעתם?! ובזכות זה, ברוך השם לא מפריעים לבחורים להתחתן מוקדם, וכולם באים ושמחים ורוקדים ללא סילוקים וגזירות שונות ומשונות כלל.

בן אדם מה לך נרדם

בחסידי השם עלינו, בעבר פרסמנו חלק מהדברים האלו בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה", ובעלון "ותתענג בדשן" (מגיליון 122 והלאה), וברוך השם 'דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב'. והרבה הורים ובחורים התעוררו מהתרדמה שנפלה עליהם בזה, והחלו להתבונן במעשיהם במה שהם מתעכבים ומושכים את הזמן כל כך, האם זה נכון על פי דעתם של חז"ל הקדושים, הלוא אנחנו רואים לאורך כל הדרך קו ברור שחז"ל מזרזים את האדם לשאת אשה כדי להינצל מהרהורי עבירה.

איך אפשר להתעלם מכל זה?!

והדברים ברורים כמה קלקולים נגרמים מההתעכבות הזאת, ומי יקח על עצמו אחריות כבידה כזו. ומי יאמר חף אני מפשע וזך אני מעוון של הרהורי עבירה, כאשר חז"ל אומרים בגמרא בבא בתרא (קסד סע"ב), שהרהורי עבירה הם אחד משלש עבירות שאין אדם ניצול מהן בכל יום. ובגמרא יומא (כט רע"א) אמרו שהרהורי עבירה קשים מעבירה. ולעומת זאת, מבטיחים שאם ישא לפני גיל 20,

ינצל מהרהורי עבירה. אז איך אפשר להתעלם מכל זה?!

ההרהורים הם חטא בחלק הנכבד שבאדם

כתב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (חלק ג פרק ח), מה שאמרו, הרהורי עבירה קשים מעבירה, יש בזה ענין נפלא מאוד, כי כשיחטא האדם בפועל בגופו, אמנם ימרה את פי השם מצד המקרים הנמשכים אחר חומריותו, אך מכל מקום לא המרה אלא רק בבהמיותו, אבל המחשבה היא מסגולות האדם בחלק הכי נכבד שבו, וכשהוא מהרהר בעבירה, נמצא שחטא בשכלו שהוא חלק הנכבד שבו, ואינו דומה חטאו של מי שעבר ושיעבד עבד סָכָל כחטאו של מי שהעביד שר נכבד וחשוב. עי"ש.

הרהורי עבירה פוגמים יותר מטיטוס הרשע

כתב הגאון רבי חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים (שער א פרק ד): בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה בניאוף, רחמנא ליצלן, הרי הוא מקלקל בבית קודש הקודשים העליון נורא בעולמות העליונים הקדושים חס ושלום, ומגביר רחמנא ליצלן כוחות הטומאה והסטרא אחרא בבית קודש הקודשים העליון, הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה על ידי טיטוס בהציעו זונה בבית קודש הקודשים במקדש מטה.

וכבר הבאנו (עמוד 28) מה שכתב הגאון **החזון איש** (קידושין כט ע"ב) שאף למי שאומר שילמד תורה ואחר כך ישא אשה, לא יאחר מעשרים, כיון שלאחר עשרים הוא בגדר שאי אפשר לו בלא אשה, שהרי אמרו "בן עשרים ולא נשא

אשה, כל ימיו בהרהורי עבירה", ולפי זה אין היתר לאחר יותר מעשרים בשביל תורה. השמעתם?! וכיוצא בזה כתב בשו"ת פאת שדך (חלק ב סימן קמט אות ז): **פעם דברתי עם מרן הגאון החזון איש זצ"ל על מה שכתבו הפוסקים ומרן השלחן ערוך שרשאי ללמוד תורה ואחר כך לשאת אשה בתנאי שלא יהא יצרו מתגבר עליו, וענה לי: "וכי מי יכול לומר בזמן הזה שאין יצרו מתגבר עליו". ע"כ.**

הנצי"ב מוולוז'ין

כתב הנצי"ב מוולוז'ין (העמק שאלה שאילתא ה סק"ד): מה שהתירו למי שעוסק בתורה לאחר נישואיו אחר גיל 20, הוא דוקא כשמקבל עליו עול תורה באופן שיתבטלו ממנו הרהורי עבירה, כיון שהתורה מגינה ומצילה מיצר הרע (סוטה כא ע"א), וכן אמרו באבות דרבי נתן (פרק כ), הנותן דברי תורה על ליבו מבטלים ממנו הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, הרהורי דברים בטלים. **אבל אם אינו יכול לתת על עצמו עול תורה באופן שיתבטלו ממנו ההרהורים, בוודאי שצריך לישא אשה ולא לאחר אחר עשרים.** ע"כ. ואם כך דיבר הרב לפני 150 שנה ויותר, מה נענה בדורותינו שהפרוץ מרובה על העומד? ומי יוכל לומר שהוא לומד עד כדי כך שמבטל לגמרי מעצמו את ההרהורים, וחלילה לרמות ולשטות בעצמו.

ברכת האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

בעת כותבי שורות אלו, זכיתי להיכנס אל הקודש פנימה אצל מורנו ורבנו האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א מנהריה יע"א, פגשתי שם באברך נחמד צעיר בן 21, וסיפר לי דבר נפלא. בהיותו בן 19.5 הוא בא לרב וביקש ברכה

שיזכה להתחתן לפני גיל 20, הרב ענה לו: "אמן כן יהי רצון". אבל היתה לו עזות דקדושה, וביקש מהרב שיגזור שיתחתן לפני גיל 20. אך הרב שוב ענה לו: "אמן כן יהי רצון". ושוב הוא ביקש מהרב שיגזור, והרב אמר לו: "אמן כן יהי רצון". לאחר שלש פעמים "חזקה" הוא נרגע, ויצא שמח וטוב לב. והנה הוא מגיע לטרמפיאדה, ועצר לו תלמיד חכם ממזכי הרבים בארץ. כשגילה הבחור מי הנהג, אז הוא פנה אליו בשאלה: לפני חודש הציעו לי את בתך לשידוך, ולמה לא רציתם אותי בגלל שאני מעשן 3 סיגריות ביום? מפה לשם, ברוך השם הם התחתנו, ועכשיו יש להם שני ילדים. והוא לומד בשמחה ובהתמדה בכולל יותר משהיה בישיבה, ועתה הוא מחבר ספר וכו'. ירבו כמותו בישראל. ממנו יראו וכך יעשו.

התבטלות לדעת תורה של חז"ל

אחי ורעי היקרים, למדנו ברוך השם מהי דעת התורה האמיתית בגיל הנישואין לבחורים, הכל מדברי חז"ל הקדושים, מה הם לימדו אותנו, ובאותה דרך המשיכו כל גדולי ישראל במשך הדורות עד הדור האחרון. רק שלצערנו הרב, רבים מחדשים להם דעת תורה חדשה, ולא מוכנים להתבטל לדעת תורה אמיתית של חז"ל הקדושים ושל כל גדולי עולם שהזכרנו. ואני מדגיש, לא רק שהם לא שומעים לגדולי עולם של בני ספרד ובראשם מרן מלכא זיע"א, אלא הם לא שומעים אפילו לגדולי התורה האשכנזים שאותם הם כן מחשיבים ומעריכים כגדולי עולם וגדולי הדורות. ומי אם כן בעיניהם "דעת תורה", אם לא גדולי הדור?! וכי נבטל את כל דברי גדולי הדור?! ולמי אם כן נשמע, לאיזו דעת תורה?!

ואבאר יותר את דבריי. כל בחור ישיבה ספרדי ואשכנזי מלמדים אותו בישיבה, תלמד הלכה רק ב"משנה ברורה". מדרבנים אותו תבחן מבחנים של "דרשו" וכו' וכו'. וועיין בזה בעלון "ותתענג בדשן" גיליון 125 הערה 2 ודו"ק היטב) ואני הקטן שואל שאלה כדי להבין, למה לא נשמע גם כן למה שכותב המשנה ברורה בכבודו ובעצמו, דברים ברורים ומפורשים כפי שהבאנו לעיל (עמוד 40): ענין הנישואין שנצטוונו בתורה, מלבד מה שמקיים בזה מצות "פרו ורבו", היא גם מצילה מן החטא, כמו שהשיב רבי חייא לבנו: "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא", ופירש רש"י: "מהרהור עבירה". **ואם כן יש לנו לדון קל וחומר באלף אלפים, אם התנא רבי חייא אמר שמצילה אותו מן החטא, מה נענה אחריו אם נתעכב מלהשיא את בנינו כשיגיעו לפרקו, ואפשר גם לבוא לידי איסור ממש במשך הזמן הרב... אבל אם יראה כל אדם להשיא את בנו אשה תיכף כשיגיע לפרקו, אז הוסר ממנו תיכף עוון הרהור עבירה... על כן אם אדם רוצה שיתנהג בנו בדרך הישר ולחוס עליו בזה ובבא, ישיא אותו כשיגיע לפרקו. עי"ש.** ולמה לא נשמע למשנה ברורה גם בדבר זה? ולפחות למה לא נחשוש לדבריו שכתב (הובא לעיל עמודים 36, 56): **עיקר השורש שמביא לכל ענייני הפריצות, הוא מפני איחור הנישואין שהתהוו בזמנינו בעוונות הרבים שהוא נגד טבע הבריאה, ועל ידי זה נתגבר היצר הרע מאוד, ובאים על ידי זה לכמה וכמה עוונות.** עי"ש. וגם אם אתה חושב את עצמך כזה גדול, שאתה יכול לחלוק על המשנה ברורה, אבל למה עד כדי כך להעניש את מי שנדבה רוחו והבינו מדעו לשמוע למשנה ברורה? **'פְּלִיאָה דַּעַת מְפִנִּי, נִשְׁגָּבָה לֹא אוֹכֵל לֶחֶם.**

איפה דעת תורה של גדול הדור הגראי"ל שטיינמן זצ"ל
 שסיפר (הובא לעיל עמוד 36): **היה אצלי אחד מגדולי ראשי
 הישיבות, וסיפר ששני בחורים מהלמדנים הגדולים בישיבה
 בגיל 19 התחילו להתדרדר מבחינה רוחנית, ובא לשאול מה
 לעשות. אמרתי לו: אם היית נותן לבחורים שלך להתחתן
 מגיל 18 והלאה, הם לא היו מגיעים למצבים כאלו. ובאמת
 אם בכל הישיבות היו נותנים לבחורים להתחיל לשמוע
 שידוכים מגיל 18, זה היה מונע 90% מההתדרדרות הרוחנית
 שהם בדרך כלל בחורים שמגיעים מהישיבות הטובות ביותר.**

איפה דעת תורה של גדול הדור הגאון רבי גרשון אדלשטיין
 זצ"ל, מתוך מכתב שכתב בסך הכל לפני 8 שנים, תמוז
 תשע"ה ("הגיע זמן" עמוד 23): אמרו חז"ל, בן י"ח לחופה, וכך היו
 נוהגים לפניו. אך מחמת סיבות שונות היו הרבה בני
 תורה שנהגו לדחות את זמן הנישואין. וכבר זכינו בסייעתא
 דשמיא שאין סיבה הכרחית לזה, ויש הרבה בני תורה
 שנשאו בגיל צעיר, וזכו להצלחה בתורה כידוע. **על כן עצה
 שאינה הוגנת היא ליעץ לדחות את זמן הנישואין למי
 שרצונו לישא אשה בגיל צעיר, וכל שכן שלא למנוע ממי
 שרצונו בכך. ע"כ.** ועל המכתב חתומים גם הגראי"ל
 שטיינמן והגר"ח קנייבסקי זצ"ל. (שו"ת ישא אבן העזר עמוד ט)

איפה דעת תורה של גדול הדור הגר"ח קנייבסקי זצ"ל
 שכתב (שם עמוד 30): הזמן הראוי להתחיל לשמוע שידוכים
 הוא מגיל 17 18. ואותם בחורים המתעכבים בשידוכים,
 אינו דרך הנכונה... ויש שמתרצים עצמם שמרגישים על
 הבן שאינו בשל, אמנם אינו נכון, מה שייך שאינו בשל,
 כבר מגיל שלש עשרה ויום אחד אפשר להתחתן. שכן כמה

שמתחתנים בגיל צעיר יותר [בהדרכה נכונה ויסודית כיאות], יותר טוב מכמה טעמים. **ויש שטוענים שזה יגרום לירידה בלימוד, אבל כל זה אינו נכון, כי כל זה היה שייך פעם בחוץ לארץ שבחור היה מתחתן ויוצא לעבוד ומפסיק ללמוד, אבל היום שיש כוללים וממשיכים ללמוד אחר החתונה, לא שייך טעם זה.** ויש שחושבים שאחרי החתונה לומדים פחות טוב, אבל זו טעות כי אחרי החתונה לומדים הרבה יותר טוב. ויש שתולים עצמם במרן הגר"מ שך זצ"ל, אבל זה אינו נכון, שכל כוונתו היתה רק באם לא ילמד אחר החתונה, אבל אני יודע במעשה שהיה, שהוא אמר, על כזה שידוך שלאחר החתונה ימשיך ללמוד, לא כוונתי. ע"כ.

עוד הוסיף הגר"ח קנייבסקי: ואין היתר לשום אדם למנוע מבחורים להתחתן מוקדם, שכן לא יתכן לאסור דבר שהתורה התירה ואף ציוטה עליו. ולכן יש לבטל את התקנה שתקנו כמה ישיבות למנוע מבחורים להתחתן לפני גיל 20, שהרי כבר אמרו חז"ל (עירובין סג ע"ב), לא נענש יהושע [שלא נולדו לו בנים], אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה. וראוי לגזור תענית על כך שמונעים מבחורים להתחתן בגיל צעיר. ע"כ. (שם עמוד 31. כל משאלותיך עמוד 19)

מי ינסה לעכב את מה שהכי חביב לבורא עולם!!

מי יתן ויתבטלו כולם להנהגת חז"ל הקדושים וכל גדולי הדורות, ולא יכפו את בחורי ישראל לעכב את הקמת בתיהם בגיל צעיר להעמיד את צבאות השם, הם הם דורות ישרים מבורכים ככל היותר. שאין שמחה גדולה ומפוארה אצל הקדוש ברוך הוא כהעמדת דורות ישרים, כמו שהעיד

הוא הוא בכבודו ובעצמו: "כי אלו חביבים עלי מן הכל" (רש"י שמות לח ח). וכך גם נצטוונו על ידי חז"ל בגמרא מסכת יבמות (סב ע"ב), היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו, שנאמר (קהלת יא ו): "בְּפֶקֶד זָרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְלַעֲרֵב אֶל תֵּנֶחַ יָדְךָ, כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁר הִזָּה אוֹ זֶה, וְאִם שְׁנֵיהֶם כָּאֶחָד טוֹבִים". וכתב הרמב"ם (הלכות אישות פרק טו הלכה טז): אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה [שנולדו לו בן ובת], הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם. ע"כ. ומי יעז להתעסק עם בורא עולם לעכב את מה שהכי הכי חביב לו להביא צבאות צבאות לעולם!! מי לא יפחד מבורא עולם להפריע לו במה שהוא הכי אוהב, חפץ ומשתעשע!!

נישואין בגיל צעיר מקרב את הגאולה

כתב הגר"ח קנייבסקי: מלבד שחייבים לישא אשה מבן י"ח כדברי המשנה והשלחן ערוך, בנוסף על ידי שנושא אשה מוקדם יותר, גורם שבאים יותר מוקדם נשמות לעולם, ויתקיים מה שאמרו חז"ל (יבמות סב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. [פירש רש"י (עבודה זרה ה ע"א): אוצר יש בשמים ושמו "גוף", ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להיוולד ונתנם לשם]. ומובא בשם הגר"א שאמר, לולא דמסתפינא הייתי מתיר חרם דרבנו גרשום שלא לישא שתי נשים, כדי שישאו כמה נשים ויבואו יותר נשמות לעולם ויבוא המשיח. (הובא בספר מנחת תודה, עניני תורה ושידוכים עמוד תעב) וכמו שכתב מרן זצ"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ח אבן העזר סימן ב אות ג) בשם ספר בית יוסף חדש לגאון

רבי עקיבא יוסף שליזנגר, שהביא בשם הגאון רבי ישראל משקלוב בעל פאת השלחן, שאמר בשם הגר"א, שאילו היה עולה הדבר בידו, היה מוכן לבטל תורה ותפילה ולכתת רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה להשפיע על רבני המקומות לבטל לגמרי החרם דרבנו גרשום שלא לישא שתי נשים. עי"ש. ובספר תולדות הגר"א מאת רבי בצלאל לנדא (עמוד קז) הביא את נוסח המכתב שכתב הרה"ג רבי שמואל העליר מצפת ביום י"ד טבת תרל"ו, אל הרה"ג רבי עקיבא יוסף שליזנגר הנ"ל, וזו לשונו: והנני מעיד עלי שמים וארץ, כי כמה פעמים שמעתי מהגאון החסיד רבי ישראל משקלוב זצ"ל מחבר ספר פאת השלחן, ששמע מפי הגאון האמיתי החסיד רבנו אליהו מוילנא זיע"א, כי אילו היה עולה הדבר בידו, היה מבטל תורה ותפילה ומסבב מעיר לעיר וממדינה למדינה לבטל החרם דרבנו גרשום בענין האיסור לשאת שתי נשים, כי על ידי ביטול החרם תהיה התקרבות הגאולה. ע"כ. (ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ז אבן העזר סימן ב אות ו) **נמצא אפוא שכמה צער נצטער אותו צדיק [הגר"א] על החרם הזה שממעט את הנשמות מעם ישראל, אז איך נלך אנחנו ונוסיף עוד גזירות וחרמות וקנסות כדי למעט עוד יותר את הילודה, חלילה!!**

עצרת התעוררות – גוואלד

תתארו לכם אם חלילה וחס ממשלת השמאל [לפיד, בנט וחבריהם] היו מחוקקים חוק במדינה שלא יכולים להתחתן לפני גיל 22. איזה רעש היו עושים בעולם, מי לא היה מקים קול צעקה, מה לא היו גוזרים הרבנים: תעניות, סיגופים, תהילים, כולם חייבים לקבל קבלות מיידיות

לביטול הגזירה הנוראה הזאת. ממשלת השמאל מנסה להצר את צעדינו, וחלילה לנו לשתוק. בלי ספק היו מארגנים עצרת התעוררות רבתי עם בכניסה לירושלים עיר הקודש, עצרת המיליון עם סליחות, שופרות, וכולם היו צועקים בקול רעש גדול מחריש אוזניים: גוואלד, גוואלד, הצילו!!! ולמה? מה קרה? על מה כל הרעש הגדול הזה?

ואז כל הרבנים לא היו מדברים בעצרת, אלא זועקים מקירות ליבם, וככה היו אומרים בקול זעקה מרה: "מורי ורבתי, זו גזירת שמד נוראה שלא היתה כמוה מימות עולם!!! איך יתכן שבאים מלכות הרשעה לעקור מאיתנו את התורה? איך יתכן שבאים מלכות הרשעה לעקור מאיתנו משנה מפורשת? גמרות מפורשות? דברי חז"ל מפורשים? הרי מה שעושה ממשלת הזדון, זה ממש כמעשה ארץ מצרים, כגזירותיו של פרעה הרשע ממש, כמו שנאמר (שמות א ט): "הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצִים מְמֹנִי, הִבֵּה נְתַחֲכָמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה". כמו שפרעה הרשע כל מטרותיו ומזימותיו היו איך למעט את הילודה בעם ישראל, ככה אלו היושבים במלכות הרשעה, זוממים לעשות חלילה למעט את הילודה בעם ישראל, הם רואים שבלי עין הרע ציבור שומרי התורה והמצוות גדלים 'בן פורת יוסף', אז הם מפחדים, כמו שמצרים פחדו ואמרו: "פֶּן יִרְבֶּה... וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ", לכן הם מחבלים תחבולות שונות ומשונות, ומייעצים עצות רעות, וגוזרים עלינו גזירות קשות ורעות שלא להתחתן עד גיל 22, כדי שחלילה וחס תתמעט הילודה בעם ישראל עוד ועוד.

הלוא תתבוננו בחשבון פשוט, אם יתחתנו כל בחורי הישיבות בגיל 18, 19, 20, אין ספק שעם ישראל יתרבה

בכמויות עצומות ואדירות בעזרת השם יתברך. בלי ספק יתווספו עוד עשרות אלפי תינוקות בכל שנה ושנה, ולאחר 3 שנים, הם כבר יתחילו ללמוד תורה ולהיות בגדר "תינוקות של בית רבן" שמקיימים את העולם, ומבטלים גזירות קשות ורעות מעם ישראל, כמו שאומרת הגמרא במסכת שבת (ק"ט ע"ב): אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. ולאט לאט הם יתעלו בתורה וביראת שמים טהורה, ובתוך כמה שנים הם עתידים לפאר את עולם הישיבות, ומי יודע כמה ישיבות ובתי כנסיות ובתי מדרשות יתרבו בעם ישראל עד אין מספר. ולאחר כמה שנים, נזכה בעזרת השם לראות מספר עצום של מורי הוראות בישראל, דיינים, ראשי ישיבות, תלמידי חכמים, מזכי הרבים, גומלי חסדים טובים לעמו ישראל ועוד ועוד עד אין מספר.

מורי ורבותי, את כל היהדות המפוארת והנפלאה הזאת, רוצים ממשלת הזדון היא מלכות הרשעה לעקור מעם ישראל. הלוא לאורך כל התורה אנחנו רואים שברכותיו של הקדוש ברוך הוא בעיקר שתפּרה ותרבה הילודה. הנה **לאדם וחווה**, נאמר: "וַיִּבְרָךְ אֹתָם... פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ" (בראשית א' כח). **לנח** – "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ" (שם ט' א). **לאברהם** **אבינו** – "וְשִׁמְתִּי אֶת זֶרְעִךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת עֹפֶר הָאָרֶץ גַּם זֶרְעֶךָ יִמְנֶה" (שם יג' טז). **"הַבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ"** (שם טו' ה). **"וְהִפְרֵתִי אֹתְךָ בְּמֵאד מְאֹד וְנִתְּתִידָּ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנִּי יֵצְאוּ"** (שם יז' ו). **"כִּי בָרַךְ אֲבִרְכְּךָ וְהִרְבָּה אֲרֻבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחֹל אֲשֶׁר עַל**

שִׁפְתֵי הָיִם" (שם כב יז). **ליצחק אבינו** – "וְהִרְבֵּיתִי אֶת זֶרְעִי כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם" (שם כו ד). "אֶל תִּירָא כִּי אֲתִידָּא אֲנִי וְיִבְרַכְתִּידָּא וְהִרְבֵּיתִי אֶת זֶרְעִי" (שם כד). **ליעקב אבינו** – "וְהָיָה זֶרְעִי כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצֵּת יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרַכּוּ בְּךָ כָּל מְשִׁפְחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעִי" (שם כח יד). גם יעקב אבינו מברך את מנשה ואפרים: "וַיְדַגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" (שם מח טז), ופירש רש"י, כדגים הללו שהם פרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ ע"א). גם משה רבנו אומר לעם ישראל: "ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב... יִסַּף עֲלֵיכֶם כֶּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים, וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם" (דברים א י).

וכן מצאנו שכאשר דוד המלך חשש להביא אליו את ארון ה', והטה אותו לבית עובד אדום הגיתי, נאמר (שמואל ב ו יא): "וַיְבָרֶךְ ה' אֶת עֶבֶד אָדָם וְאֶת כָּל בֵּיתוֹ". ומבארת הגמרא במסכת ברכות (סג סע"ב) שהברכה היתה שאשתו של עובד ושמונה כלותיה, כל אחת ילדה ששה בכרס אחד. פלא פלאות, ישתבח שמו של בורא עולם, תתארו לכם חמה יולדת עם כלתה, זה כבר דבר נחמד, אבל גם היום זה מצוי פה ושם. אבל שכולן יולדות ביחד, וכולן יולדות ששה בכרס אחד, ממש מפליא לעשות, זו הברכה של השם יתברך. נמצא שהן הן הברכות החשובות והעיקריות שכולן מדברות על ענין ריבוי הילודה של עם ישראל. ואילו אלו מלכות הרשעה – ממשלת הזדון, רוצים חלילה למעט את הברכה מעם ישראל, ולכן הם מעכבים את זמן הנישואין, כי הם מפחדים שנתרבה!!! לא ניתן לדבר כזה לקרות בשום פנים ואופן.

מורי ורבותי, אם נתבונן יותר, נראה שממשלת הזדון יותר

גרועים מפרעה הרשע, כי פרעה לא גזר אלא על הזכרים, והם גוזרים גם על הנקבות, הם רוצים לעכב את הנישואין למשך 4 שנים, ועל ידי כך תתמעט הילודה באופן נוראי גם של הבנים וגם של הבנות. רחמנא ליצלן!!! גוואלד, גוואלד!!!

על כן, אחים יקרים ואהובים, אדרבה ואדרבה אנחנו נעשה להיפך ולא נשמע להם, הם אמרו "פֶּן יִרְבֶּה", אבל הקדוש ברוך הוא אומר: "כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ", כמו שאומרת הגמרא במסכת סוטה (יא סע"א) שרוח הקודש היתה מבשרת את עם ישראל: "כן ירבה וכן יפרוץ". על כן, כולנו נתאגד ונתאחד כאיש אחד בלב אחד, ואפילו שהם גזרו וחוקקו חוק שלא להתחתן לפני גיל 22, אנחנו כולנו נחתן את ילדינו כבר בגיל 18 שנה כדברי חז"ל הקדושים התנאים והאמוראים במשנה, בגמרא ובמדרשים. וכמו שאמרו חז"ל בגמרא מסכת יבמות (סב סע"א): "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף", ועל ידי שבעזרת השם כולם יתחתנו מוקדם, יכלו מהר כל הנשמות שב"גוף", ויבוא משיח צדקנו מהר יותר. רק כמובן אל תפרסמו ואל תעשו את החתונות בגלוי ובפרסום בשום אופן, אלא החתונה תהיה בבית בסתר, כדי שלא ילשינו עליכם, וחלילה יזמינו לכם משטרה ויגזרו עליכם כל מיני גזירות קשות ורעות של קנסות ונידויים והחרמות וכדומה.

מורי ורבותי, על כל אחד ואחד מהיום והלילה, לכוון היטב היטב בתפילת שמונה עשרה בברכת המינים, ובפרט כשאומר: "ומלכות הרשעה מהרה תעקר ותשבר ותכלם ותכניעם", יכוון על גזירת הנישואין הנ"ל שנוגדת את חוק התורה, וטוב להוסיף גם: "ותמגרם ותשמידם ותשפילם במהרה בימינו". ויהי רצון שהקדוש ברוך הוא יראה

בענייננו, ויריב ריבנו, וימהר לגאולינו גאולה שלימה למען שמו באהבה, ויחזיר העטרה ליושנה במהרה בשמחה, ויתקיים בנו הפסוק (ישעיה א כו): "וְאֲשִׁיבָה שִׁפְטֶיךָ כְּבָרְאֲשָׁנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה, אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּה", אמן ואמן. ע"כ. (עיין שו"ת כרם חמד חלק ב עמוד ת)

אמנם זו זעקה של 'עצרת התעוררות' שנאמרה בדרך הלצה. אבל אם נתבונן, נראה כמה אמיתיים הם הדברים. הלוא אם נוריד את הראש ונתבטל לדברי חז"ל הקדושים וגדולי הדורות, הרי שבתוך שנים מועטות נתרבה כל עם ישראל ברמות גבוהות מאוד מאוד של אלפי אלפים כנ"ל, וכמה ישיבות יתרבו עד אין מספר. **לכן כשאמר הגרי"ל שטיינמן** (הובא להלן עמוד 82): **שאף אם יצטרכו לסגור את הישיבה מחמת שלא יתנו להתחתן מוקדם, עדיף שיסגרו ושלא תהיה ישיבה, מאשר לעבור על התורה, כי צריך קודם לקיים את ציווי התורה.** ע"כ. מובנים היטב הדברים, כי הם הם ממש דברי חז"ל באבות דרבי נתן (פרק לא): "אם יאמרו לך הילדים נלך ונבנה בית המקדש, אל תשמע להם. ואם יאמרו לך הזקנים בוא ונסתור את בית המקדש, שמע להם. מפני שבנין ילדים - סתירה, וסתירת זקנים - בנין". (השווה מגילה לא ע"ב) ולכאורה צריך להבין מה הפשט בזה, עד כדי כך, אם יגידו הזקנים להחריב את בית המקדש, נשמע להם?! למה?! אלא חז"ל מלמדים אותנו שאף על פי שבעינינו כרגע זה נראה "חורבן", אך האמת היא שזה לא "חורבן", אלא זו "בניה", כי עומק ההבנה שלהם היא לא בהשגה שלנו כלל. לכן, אפילו אם הזקנים יגידו לך לסתור ולהחריב את בית המקדש, תדע לך שבזה אתה בונה ולא סותר, כי סתירת זקנים - בנין. לעומת זאת, אפילו אם

יאמרו לך הילדים נלך ונבנה את בית המקדש, אל תשמע להם, כי אף על פי שבעינינו כרגע זה נראה "בניה", האמת היא שזה לא "בניה", אלא "חורבן".

ולכן כשהגריא"ל שטיינמן אמר שעדיף שיסגרו ושלא תהיה ישיבה, לכאורה זה נראה "סתירה", אבל לא, חז"ל מלמדים אותנו שזו דוקא "בניה". אנחנו בונים פה דורות ישרים מבורכים עד אין מספר, ולאחר שנים ספורות בעזרת השם יפתחו עוד הרבה הרבה ישיבות ואחר כך כוללים רבים, נמצא שבזה שהורדנו את הראש והתבטלנו ושמענו לקולם של חכמי ישראל, הרבינו תורה פי כמה וכמה בעם ישראל. וכמו שכתב גם הגר"ח קנייבסקי (הובא להלן עמוד 84): "על פי ההלכה אין צד קולא לפי המציאות של היום לאחר את זמן הנישואין, ועדיף שיסגרו את הישיבות הגדולות ויישארו כוללים". וזה לכאורה פלא, וכי איך אפשר לסגור את כל הישיבות הגדולות, הרי יש ישיבות של 100 ושל 200 ושל 500 ושל 1000 ושל 2000 בחורים, אתם יודעים כמה התורה מהדהדת בבתי מדרשות אלו, אז לא חבל לסגור את כל זה?! אלא הוא הדבר אשר לימדו אותנו חז"ל, "סתירת זקנים - בנין", זקני ישראל הם זקני הדור אשר עיניהם צופיות למרחוק שברגע שיתרגלו כולם להזדרז ולהתחתן בגיל מוקדם, ממילא ילמדו בכוללים בגיל צעיר, ואט אט ישארו רק הישיבות הקטנות והכוללים עד אין מספר מרוב שיתרבו. ואם יראו גדולי הדור שיש צורך בדבר, אז יפתחו כוללים במתכונת של ישיבות גדולות עם שיעורים וכו'. באופן שאיך שיהיה, בוודאי הגמור שאם כולנו נשמע לקול חז"ל וגדולי הדור, תהיה נחת רוח לבורא יתברך פי כמה וכמה, ונזכה לקרב את הגאולה בנחת ובשמחה במהרה בימינו, אמן.

האם חייבים הבחורים למסור נפשם על זה?

השמעתם, מה נשאל הגאון רבי יוסף שאול נתנזון (שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק ג): בדבר הגזירה שגזרו הגויים שלא ישאו אשה כי אם בני עשרים שנה, נשאלתי כיון שעל פי דין תורה בן שמונה עשרה לחופה, האם מחויבים הם למסור נפשם על זה ככל הגזירות בעת השמד שיהרג ואל יעבור או שיעשו הנישואין בצנעה? (ועיין עוד בשו"ת אמרי אש יו"ד סימן נה, אמרי נועם ח"ב סימן טז, פסקי תשובה סימן קצה בהערות)

אתם מבינים מה הרב דן, האם חייבים למסור נפשם ולמות על זה, עד כדי כך, על מה ולמה? מה קרה? וכי גזרו הגויים לחלל שבת? לא. לאכול חזיר? לא. לגלח בתער? לא. אז מה הם גזרו שכל כך יש מקום לדון אם למות על זה? הם גזרו שלא להתחתן לפני גיל עשרים, לגזירה הזאת קורא הרב "שמד", שמעתם!!!

איפה דעת תורה של גדול הדור הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל שכתב (שם): בימינו איני יודע היתר להתאחר. גם דחיית הנישואין גורם למכשולים גדולים, ולפעמים יש בזה מכשולים בבין אדם לחברו. וצריכים להתחזק ולחזק את הבנים יחד עם החיזוק ללימוד תורה, כפי מה שכתוב בשלחן ערוך לישא אשה. ע"כ.

איפה דעת תורה של הגאון רבי משה שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות חלק ד ס"ס ערה) שכתב, ידוע מה שכתבו השלחן ערוך והפוסקים שהחויב לישא אשה, מתחיל מזמן שהוא בן י"ח שנה, ולפני שהוא בן עשרים. ואם הוא עוסק בתורה מותר לאחר. **אכן בזמננו שהפריצות ברחוב מושך בחורי ישראל**

להרהורי עבירה הקשים מעבירה, נראה שאף שבעוסק בתורה פטור ממצות פריה ורביה, מכל מקום לא הותר לו לעבור איסור של הרהורי עברה חס ושלום, ולכן ראוי להורים להקדים נישואי הבן לפני גיל עשרים ככל האפשר אף שעוסק בתורה, וכל שכן אם יצא לעבודה והוא ברחוב, שחייב מן הדין להינשא, ומקיימים בזה מצוה רבה בזמנה. ואין להורים לפטור עצמם מחמת קשיים, שהרי בלאו הכי יזדקקו לכך אחר כך, ומוטב להם להקדים לקיים חובתם כהלכה, וזכותם רב מאוד. ומצאתי דבר פלא בספר "נחלת יוסף" מגדול אחד מעדן, שהרא"ש שהתיר לאחר הנישואין משום שעוסק בתורה, היינו דוקא בארצות אירופה, אבל במדינות שהאקלים בהן חם כארץ ישראל ואמריקה, אין להתיר אפילו לעוסק בתורה כשהגיע לגיל עשרים, ובארצות שחם יותר כמו בעדן, ראוי לישא אשה בן ט"ז, ושכן נהגו. ולדידן יש להקדים היום כפי האפשר, וכיון שאכשור דרא שהתרבו כוללים, והבנות ברוך השם חונכו לתורה, נראה שאין ראוי להתאחר מגיל עשרים מפני לימוד התורה, ואדרבה רבים עולים בתורה בטהרה אחרי החתונה. עי"ש.

ואני הקטן עומד ומשתומם, הרי השכם והערב מלמדים את הבחורים להיות ממושמצים ל"דעת תורה" [דעא'ס תייר'ה בלע"ז]. ונתבונן, מה זו דעת תורה? הרי ברור שהסייעתא דשמיא שיש בדעת תורה, היא אך ורק בהתבטלות של השואל לדעת תורה, גם אם תשובת הרב לא מוצאת חן בעיניו, הוא מתבטל לדעת תורה ועיין עלון "ותתענג בדשן" גיליון 92 הערה 3). ואם ככה, איך לא נתבטל לדעת התורה כאשר כל גדולי הדור פה אחד ללא יוצא מן הכלל, חולקים על השיטה הזאת לאחר את הנישואין. ולא הבאנו

גדולי הדור ספרדים שרבים מהם לצערנו הרב, לא מכירים בהם כגדולי הדור, אלא הבאנו גדולי הדור אשכנזים, איך אפשר לחלוק ולבטל את דעתם של כל הגדולים הללו, ועוד לעשות כן בסכינא חריפא, בעונשים וקנסות, ובסילוק בחורים מהישיבה? האם אין זה סותר את מה שמלמדים כל הזמן להתבטל ולהוריד את הראש בפני "דעת תורה"? האם זה לא נכון לומר, שאותם ראשי ישיבות מתנהגים נגד דעת התורה של כל גדולי ישראל?!

הגרא"מ פישר אמר לראש הישיבה:
"גזרתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא
על הזכרים, ואתה אף על הנקבות"...

להלן קטע ממוסף שבת קודש (פרשת בא תשע"ט - עיתון יתד) שהובא לרגל יום השלושים לסילוקו של הגאון העצום רבי אליעזר משה פישר זצ"ל ראש ישיבת היכל התורה [אחיו של הגאון רבי יעקב ישראל פישר בעל שו"ת אבן ישראל], וזו לשונו: **כל ימיו קיים בנפשו "לא תגורו מפני איש" והביע דעת תורתו גם אם לא נעמה לכל... כאשר נפגש עם ראש ישיבה חשוב בשמחת חתן שנאלץ לעזוב את הישיבה עקב אירוסיו בגיל צעיר, אמר לו בדרך צחות: "גזרתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת אף על הנקבות", ראש הישיבה ביטל את דעתו לנוכח הדברים, והשיב את החתן לישיבה.**

היאך יתכן לערער על הנהגת חכימא דיהודאי?!

בשנת תשע"ד כשהיו מי שניסו לערער על הנהגת גדולי הדור רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) ורבנו מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין (שליט"א) הורה בתקיפות לשואליו, שחובה גמורה להישמע לדברי זקני הדור. וגם כשניסו לפרסם משמו דברים אחרים נתרעם מאוד באומרו, היאך יתכן לערער על הנהגת חכימא דיהודאי שנושא על כתפיו את כל עולם התורה והישיבות בפקחות עצומה כל כך!! ישמע חכם ויוסף לקח.

'הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות'

הרי בעוונות הרבים, כמה קלקולים יש מחמת איחור הנישואין, כמה חטאים, כמה נופלים בקדושה וביראת שמים, השם ירחם ויציל. הנה בעקבות הסיפור שסיפרתי לעיל (עמוד 58), התקשר אלי תלמיד חכם גדול וסיפר לי סיפורים מסמרי שיער, ואספר לכם דבר אחד שסיפר לו הבחור בעצמו. בחור שלומד בישיבה בדרום, בכל ליל שישי נוסע לירושלים. ואם תשאלו לכבוד מה? אולי בשביל לעשות משמר ללמוד כל הלילה?! אולי יש לו איזו חברותא שהוא לא יכול לוותר עליו? לא ולא. תקשיבו טוב, יש בעוונות הרבים במקום מסוים 30 עמדות של מחשבים עם אינטרנט פרוץ לכל דבר, ועומד שם איזה חוטא ומחטיא לבוש כיפה שחורה וחולצה לבנה, כאילו הוא חרדי משלנו, והוא הוא השטן ממש בהתגלמותו, 'הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות' (בבא בתרא טז ע"א), ועושה את זה בזול כדי למשוך כמה שיותר בחורים, ומשלמים לו 10 שקל לשעה, והבחורים המסכנים האלו השבויים ביד יצרם, כל אחד נכנס לחדר סגור וגולש לאן שגולש, לגהינם, לכף הקלע, לשאול תחתית, לחצר מות, ולכל חמישים שערי טומאה המלאים

בשקצים ורמשים ובכל הזוהמה שבעולם, ואף אחד לא רואה אותו ולא כלום. וזה הבחור המסכן, נוסע במיוחד למעלה משעה נסיעה לגהינם הזה. וכששאל אותו החכם הנ"ל, למה אתה לא מתחתן? הוא ענה לו, אני רוצה להתחתן, אבל אני מפחד שיעיפו אותי מהישיבה, וגם הבחורים לא יבואו לחתונה. זו המציאות העגומה מאוד, בעוונותינו הרבים.

סיפורים מסמרי שיער מספרים בחורים על עצמם ומבכים את מר גורלם שחוטאים באיסורי תורה של עונשי סקילה וקרת, ודי בזה למבין. ומי גרם להם את כל זה? והרי הם בחורים שנחשבים בחברה עם שם טוב, יש להם חברותות ומקשים ומתרצים. אך אלו הן התוצאות של עיכובי הנישואין, ולכן מחפשים לשוטט בעבירות שונות ומשונות חמורות עד מאוד, אבל ברור שאם היתה להם אפשרות להתחתן מהר, היתה להם פת בסלם, ובעזרת השם לא היו נכשלים בעבירות כה חמורות.

למה בחור מקיבוץ א' ביקש ללמוד בכולל

סיפר לי ראש כולל חשוב בירושלים, שביקש ממנו בחור בקיבוץ א' משיבה חשובה ומפורסמת שהוא רוצה לבוא וללמוד אצלו בכולל חצי יום אחר הצהריים. כמובן שראש הכולל התפלל, למה לא תמשיך ללמוד בישיבה כל היום? אמר לו הבחור, תדע כבוד הרב כשמגיעים לקיבוץ, זה כבר לא זה, זה לא אותם מחויבויות והספקים, אני מרגיש שאין לי יעד, אני לא מרגיש שאני גדל יותר, הרבה בחורים מחפשים את עצמם, ואילו במסגרת של כולל אני אלמד הרבה יותר טוב, יש הספקים שמחייבים עם מבחנים, שם אני באמת אלמד ואנצל את הזמן ואגדל.

הוא סיפר שבישיבה אצלם מנסים לתפוס אותם עם מבצעים של כספים למי שילמד כך וכך, וסיומי מסכתות וכו', אבל זה לא הולך ולא נתפס, הבחורים מחפשים את עצמם, וחלילה זה מתכון לירידה ביראת שמים, ולכן הוא מיוחד על עצמו מאוד שלא יגרר וירד ביראת שמים, לכן הוא מעדיף לבוא לכולל ללמוד חצי יום בצורה רצינית.

למה נענש יהודה

כתב בספר חסידים (סימן תקד): ולמה נולדו פרץ וזרח ליהודה בגלגול עבירה, אף כי תמר היתה ראויה לו? אלא מפני שמכר את יוסף וגרם לו שלא לשאת אשה עד שנהיה בן 30 שנה, כיון שהושם בבית הסוהר. ולפי שיהודה גרם כן, לכן גם לא מלך דוד מלך ישראל עד שהיה בן 30.

על מה נענשו 30 בחורים?

סיפר לי תלמיד חכם חשוב על בחור שהתארס מאיזו ישיבה שלא מרשים להתחתן בזמן כהלכה, וכמובן שהעיפו אותו מיד. והנה 30 בחורים השתתפו בחתונה שלו לשמח אותו. אך כיון שהם עברו על ה"איסור הנורא" ועל ה"עבירה הגדולה" ללכת לשמח את חבריהם החתן שהתחתן בגיל 19.5, שרצה לזכות למעלה הגדולה להתחתן לפני גיל 20 ולהינצל מהרהורי עבירה. כשהם חזרו מהחתונה, הם ראו שהוציאו את כל הספסלים שלהם מבית המדרש, ולא היה להם מקום לשבת ללמוד. בלית ברירה הם הלכו ללמוד בבית מדרש אחר. לאחר זמן כשהפצירו לחזור לישיבה, אמרו להם, בתנאי שכל אחד יתן ערבון 1000 שקל, על דעת שלא ישתתף יותר בשום

חתונה של בחור שיתחתן בגיל מוקדם. ובעוונות, כמה ביטול תורה נגרם מכל הסיפור הזה? כמה דיבורים מיותרים? כמה טלטולים ועוגמת נפש? כמה צער למשפחות? ועל מה ולמה? בגלל שהם הלכו לאורם של גדולי ישראל ושמעו לדעת תורה אמיתית.

בזכות ברכת הצדיק הרב דב קוק שליט"א

מעשה בישיבה שלא הסכימו לבחורים ללכת לחתונת חבריהם, והלך החתן וביקש ברכה מהצדיק הגאון הרב דב קוק שליט"א מטבריה, ובירך הרב שכל מי שיבוא לחתונה לא ינזק, והכל על מקומו יבוא בשלום. וככה היה, הבחורים באו, ובאורח נס לא עשו להם כלום בפעם הזאת, לא עונשים ולא קנסות, והכל על מקומו בא בשלום. הנה עצה טובה לבחורים לקבל ברכת הצדיק.

וכאן הבן שואל: רבוננו של עולם, אצל מי מגדולי ישראל הם ראו הנהגות כאלו, האם יש גדול דור 'אחד' שהורה שהחברים לא יבואו לחתונה בגלל "העוון הגדול" שלו שקיים את ההלכה הצרופה? האם כך היו מורים גדולי בעלי המוסר? וכי לא אכפת להם שבחורים חוטאים ומתקלקלים ויורדים מטה מטה בקדושה וביראת שמים? והרי כולנו רוצים לעשות את רצון השם, האם זה רצון השם שיכשלו באיסורים חמורים לאין שיעור, והעיקר שהישיבה תהיה עם מאות בחורים, ושם הישיבה יגדל יותר? אני בעיניי ראיתי במוצאי שבת אחד בכביש גהה שלשה בחורים בני 17 18 מסתודדים בינם לבין עצמם עם מכשיר טמא מטומא ומעיינים ומסתכלים בו, השם ירחם

ויציל. אז למה הם מחכים יותר, הלוא צריך להיות עיור כדי לא לראות את כל הקלקולים האלו.

"מי לה' אלי"

אחי ורעי היקרים, כולנו חייבים לעורר על ההנהגה הקלוקלת הזאת בכל הזדמנות שהיא, לקום ולדפוק על השלחן, עד מתי לקלקולים הרעים האלו! עד מתי ימשיכו להתל בבחורי ישראל ולגרום להם להיכשל לרדת לשאול תחתית! הרי אפילו בלעם, נבוכדנצר והמן שונאי ישראל, ידעו: "אלוהיהם של אלו שונא זימה" (סנהדרין צג ע"א, קו ע"א, פסיקתא זוטרית אסתר ד א). כולנו צריכים לבוא לעזרת השם בגיבורים ולומר: "מי לה' אלי", ולהרבות את הקדושה והטהרה בעם ישראל. אנחנו ברוך השם מחזיקים בדגל דעת התורה של חז"ל ושל כל גדולי ישראל, חלילה לנו להמציא משהו מעצמנו. ואילו אותם שהנהגתם אחרת מכל האמור, במי הם מחזיקים? בדגל של עצמם? בדעת תורה של עצמם? על מי הם סומכים?

על גנות האייפונים כולם מדברים, וככה צריך להיות. אך צריך לדעת שהתופעה הזאת של איחור הנישואין, היא לא פחות גרועה מאייפונים. תתבוננו, 99.9% לא תמצא איפון אצל בחור ישיבה רגיל בריש גלי, כלומר, גם אם חלילה יש למישהו, הוא מחביא את זה שלא ידעו. ואילו הקלקול שיוצא מאותם שמתעכבים ולא מתחתנים, הוא נורא ואיום בקרב הרבה הרבה בחורי ישיבות טובים ומצוינים שבאו באמת בתמימות בדחילו ורחימו לישיבה כדי ללמוד תורה ולקבל יראת שמים טהורה. אבל מה יעשה הבן ולא יחטא? וכי הדבר הוא בשליטתם? הם הולכים ברחוב,

והרחוב בעוונות מלא בעיות בשמירת העיניים, ואפילו **בערים החרדיות**, אז איך אתה מעכב אותו מלהתחתן, בשעה שהוא נכשל בהרהורי עבירה, ואילו חז"ל צווחים שהמתחתן לפני 20 ניצול מהרהורי עבירה? וכי זה דבר של מה בכך?! והרי כבר צווח המשנה ברורה: **עיקר השורש שמביא לכל ענייני הפריצות, הוא איחור הנישואין שהתהוו בזמנינו שהוא נגד טבע הבריאה, ועל ידי זה נתגבר היצר הרע מאוד, ובאים לכמה וכמה עוונות.** אז איך אפשר להתעלם מכל זה, ולהחשיב את אותו בחור שרוצה לקיים את ההלכה הצרופה, כאילו הוא בעל תאיווע"ס, ולהרחיקו מקהל ועדה?!

ובאמת כל מה שבארנו, כותב במפורש הגריא"ל שטיינמן נגד אותם ראשי ישיבות שמתנהגים כנ"ל (שם עמוד 32), וזו לשונו: **ואין היתר לשום אדם למנוע מבחורים לשמוע שידוכים מגיל 18 19 והלאה, מכיון שזהו הגיל על פי ההלכה. וכל שכן שאסור לסלק מהישיבה בחור שהתחתן מוקדם או לא להגיע לחתונתו. וכל אלו שנוהגים כן, לא קיבלו היתר משום "גדול" להתנהג כך. וזהו "פשע" שאוסרים על בחורים להתחתן בגיל צעיר, ולצערנו היו שאסרו על בחורים שרצו להתחתן ולא הסכימו להם, ולבסוף נכשלו בעבירות חמורות. ואף שיש אומרים שהטעם שלא יתחתנו מוקדם, כדי שיספיקו ללמוד יותר לפני החתונה, מכל מקום על פי רוב כוונתם של חלק גדול מראשי הישיבות בעיקר, משום שדואגים לישיבתם שלא יתחתנו צעירים, ואז תהיה להם ישיבה קטנה [מעט בחורים], אבל זה לא בסדר, וכי ראש הישיבה הוא בעל הבית על היצר הרע של הבחור!! ולכן אף**

אם יצטרכו לסגור את הישיבה מחמת כן, עדיף שיסגרו ושלא תהיה ישיבה, מאשר לעבור על התורה, כי צריך קודם לקיים את ציווי התורה. ע"כ. נו, אז תענו לי אתם בחורי ישיבות יקרים, וכי בחינם הרב שטיינמן כתב כל כך בחריפות!!! שעדיף לסגור את הישיבה. וזה ברור, כי אם חלילה אתה לא שומע לציווי התורה, אתה לא שווה כלום. וכי אתה מגדל דור של פרוצים, דור של עוברי עבירות, דור שאין יראת שמים ופחד מהרהורי עבירה, דור שאין פחד מלזלזל בדעתם של חז"ל הקדושים, ובדעתם של כל גדולי הדורות?!

הוא רצה להתחתן ולא נתנו לו, והתחתן עם גויה

אומר הגראי"ל שטיינמן (מתחזקים בתורה כרך ט עמוד קעז): יש עניין בישיבות, אם בחור צעיר רוצה להתחתן, זורקים אותו מהישיבה. שראש הישיבה לא רוצה שילכו מהישיבה. אם הוא מתחתן, כבר אין לו ישיבה. אבל האמת הוא, **אם בן אדם רוצה להתחתן ולא נותנים לו, זה "פשע", כי אחר כך מי יודע מה שיהיה אתו. היה אחד שרצה להתחתן ולא נתנו לו, אחר כך התחתן עם גויה.**

שאלה: שואלים כאן שאם לא יזרקו בחורים שרוצים להתחתן בגיל צעיר, לא תישאר ישיבה? **תשובת הרב שטיינמן:** שלא תישאר, שלא יהיה ישיבה. האם אכפת לו על כבוד התורה או על הישיבה שלו!! **אם על התורה בסדר, אם על הישיבה, שלא תהיה לו ישיבה.**

ראשי הישיבות רוצים תלמידים מבוגרים

הגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל מגדולי תלמידי החזון איש ומראשי כולל חזון איש, נשאל בשו"ת דעת יהודה (עמוד קפב):

מה הטעם שרוב העולם מאחרים הנישואין עד למעלה מגיל עשרים, וכידוע שיש ראשי ישיבות שמקפידים על כך? **תשובה:** בחוץ לארץ היו יוצאים למלאכה אחרי הנישואין או לרבנות, ולכן הקילו בזה. אבל בארץ שנכנסים לכולל, אין היתר לזה. **ראשי הישיבות רוצים שיהיה להם תלמידים יותר מבוגרים.** ופעם אחרת השיב על זה כך: ענין זה הוא ירושה מהישיבות בחוץ לארץ שלא היה להם מושג של כולל, ומיד כשהתחתנו היו יוצאים לעבודה. כיום שיש לנו ברוך השם כוללים, ועיקר העלייה בתורה הוא בכולל, בוודאי שלא נכון לאחר. **ומה שכתבת שיש ראשי ישיבה מקפידים, הם מתכוונים לטובת עצמם שיהיו להם תלמידים מבוגרים ולא צעירים.**

די בישיבות קטנות וכוללים

מעשה באחד ששאל את הגר"ח קנייבסקי: היום בגיל 18 גומרים ישיבה קטנה, ואם כולם יתחתנו וילכו לכולל, יסגרו את כל הישיבות הגדולות? ענה לו הרב, על פי ההלכה אין צד קולא לפי המציאות של היום לאחר את זמן הנישואין, **ועדיף שיסגרו את הישיבות הגדולות וישארו**

כוללים! (בעתה אחישנה אבן העזר עמוד לה)

ואמר לי אותו רב מפורסם שהוא ראה ראיון בזמנו בעיתון יתד, כשהרב אלישיב נפטר, והרב שטיינמן נהיה המנהיג של הליטאים, שאלו אותו, באיזה גיל בחור צריך להתחתן? אמר להם, **אם היו שומעים לי, היו מתחתנים בגיל 15.** וכבר הבאנו (לעיל עמוד 58) שהרב שטיינמן הורה בישיבה שלו שהבחורים יכולים להתחתן **מחנכה של שיעור א'.**

הרב אלישיב נשאל על חתנו הגר"ח קנייבסקי

מעשה באחד מראשי הישיבות ששאל את מרן הגרי"ש אלישיב על מה שבחורים משיבתו מתחתנים לפני גיל עשרים בעידודו של חתנו הגר"ח קנייבסקי. והרי זה מחליש את השאיפות של הבחורים, שמיד לאחר שנכנסים לישיבה מתחתנים. ענה לו הגרי"ש, לא ניתן לאחר יותר מגיל עשרים כמו שכתוב בגמרא. וְתַמָּה, וכי אתה רוצה שיאחרו את הנישואין כמו בחוץ לארץ ויתחילו לשמוע שידוכים רק בגיל 21 22, ואחר כך יתחתנו בגיל 30? (יבקשו מפיהו - שידוכין עמוד נב)

דעת תורה הם אך ורק גדולי ישראל

הורים ובחורים יקרים תתנענעו, תתבוננו בדברים ותכניסו לראש עמוק עמוק ש"דעת תורה" הם אך ורק גדולי ישראל, ולא כל אברך שבן 35 40 החליט לפתוח ישיבה, הוא כבר נעשה גדול הדור, ויכול לחלוק על כל גדולי ישראל. הלוא כל אדם לאחר אריכות ימים ושנים יגיע לבית דין של מעלה, ושאל אותו הקדוש ברוך הוא, למה לא קיימת את דברי חז"ל הקדושים? למה לא שמעת לקולם של כל גדולי ישראל? ומה הוא יענה לקודשא בריך הוא, שהוא פחד מראש הישיבה שלו או מהמשגיח שלו שביטל את דעתם של כל גדולי ישראל. הלוא ישאל אותו הקדוש ברוך הוא, אתה למדת מסכת קידושין (מב ע"ב): "דברי הרב [הקדוש ברוך הוא] ודברי התלמיד [ראש הישיבה] - דברי מי שומעים?" ברור לדברי הרב, אז למה לא שמעת? וכבר אמר החכם מכל האדם (קהלת יב יד): "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה, הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נִעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע".

אין ספק שעלינו לשמוע לרצון השם, ורצון השם שנשמע ל"דעת תורה" של כל גדולי הדור הנ"ל. וכי רצון השם שנבטל את דבריהם של כל גדולי הדור, ונשמע לראש ישיבה שלא הגיע למחצה לשליש ולרביע של גדולי הדור, לא בתורה, ולא ביראת שמים, ולא באהבת השם!! אדרבה ואדרבה, בואו נחזיק חזק, בלי לפחד ובלי לעגל פינות, נלמד מדרכו של מרן זצ"ל שכאשר היה צריך לעמוד בפרץ, לא חת ולא חשש ולא פחד מאף אחד, ואמר את מה שאמר מבלי לעשות חשבון. וכך היתה דרכו גם של הגאון חכם שלום כהן זצ"ל, לומר את הדברים לאמיתה של תורה בריש גלי, מבלי לעשות חשבון למי ומי. ובעזרת השם יתברך ובישועתו, דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, וסוף האמת להתגלות. **וכדאי מאוד שהבחורים היקרים השם עליהם יחיו, יראו את הדברים לראשי הישיבות שלהם בכבוד ובדרך ארץ, וישאלו אותם, "מה רב כוחם לחלוק על כל גדולי ישראל, ולתת עונשים ונידויים וחרמות וקנסות למי שיתנהג כדעת גדולי ישראל!?"**

הטהרה היא עיקר גדול לקבלת לימוד התורה

כתב רבי משה חאגיז (משנת חכמים אות רצט): אחד מקנייני התורה הוא "שימוש חכמים", כי ישראל קדושים היו נוהגים הגדולים שלא ללמד תורה לבחור שהגיע לפרקו ולא נשא אשה, כדי שלא יבוא להרהור בעודו לומד ונמצא שאינו לומד בטהרה. **ומכאן הזכרה לרבנים תופשי ישיבה של בחורים, שיהיו עיניהם פקוחות על טהרתם, כי הטהרה היא עיקר גדול להיות לבחורים כלים לקבלת לימוד תורה בשורש ולהיותם מוצלחים בלימוד, וכל מה שהוא זולת זה, סופה בטלה ומבוטלת, וכבר היה לי השגחה בניסיון על זה.**

אשרי הבחורים האוזרים עוז ומחזיקים בדעת התורה האמיתית, ומשתדלים להתחתן לפני גיל 20, וכך יזכו ללמוד תורה בקדושה ובטהרה, ולא יחששו אלא אך ורק לרצון השם. כי לדברינו הנ"ל, יש "קבלות" מחז"ל ומכל גדולי ישראל וענקי הרוח, וחלילה לנו מלחשוש חששות שהן. ואין ספק שהקדוש ברוך הוא ישתבח שמו ויתעלה כסא הדרו, יברך את כולנו במה שבירך את יהושע (א ח):

"כִּי אַז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁכַּל... אֶל תַּעֲרֹץ וְאֶל תַּחַת, כִּי עַמֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ".

אין אפוטרופוס לעריות, ויצר הרע אורב להפילו

כתב רבנו משה בן מכיר בספרו "סדר היום" (בפירוש משנת בן חמש שנים): ובהיות הבחור בן 15 שנה, מתגבר עליו תאוות היצר הרע וחמדותיו, לכן צריך להחלישו בהיותו עוסק בתורה הנקראת תושיה, ולהיות יושב באוהלה של תורה, וללכת מחיל אל חיל. כי בכח עסקו בעיון השכלי, מתבטל כח עיון החומרי, כי הוא גדול ורב ממנו למי שיש לו עיניים לראות ולב להבין. ועם כל זה לא נמנע התנא מלהזכיר שיניח עסק התורה וישא אשה משום שאין אפוטרופוס לעריות יצר הרע, והוא אויב ואורב להפילו במקום שלא יוכל לקום במחשבות רעות והרהורים קשים... ונמצא מאבד עצמו לדעת ומחריב עולמות.

המשגיח הצדיק הרב דב יפה זצ"ל

סיפר לי רב חשוב מהעיר "רכסים" יע"א, שבזמנו שאלו את המשגיח הצדיק רבי דב יפה זצ"ל, איך יכול להיות שראשי הישיבות חולקים על גדולי ישראל? וענה להם הרב

בשנינותו ובעדינותו: "זו מחלוקת בין גדולי הדור לראשי הישיבות". אז נשאל אתכם, תענו לי אתם, כמו מי פוסקים להלכה, כמו גדולי הדור או כמו ראשי הישיבות?!

אתה מתנה על מה שכתוב בתורה

מעשה באחד מגדולי המשגיחים שבא למרן החזון איש ואמר לו שרוצה לפתוח ישיבה לבחורים מצוינים שיעסקו בתורה בהתמדה ושיחתמו לו שלא יתעסקו בשידוכים עד גיל 24. אמר לו החזון איש: הבחורים יכולים לחתום, אבל אינם חייבים לקיים, כי זה מתנה על מה שכתוב בתורה. (מעשה איש חלק ב עמוד רז)

עוד סיפר לי הרב הנ"ל, שהוא היה בזמנו אצל הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ושאל אותו: האם ראש ישיבה יכול לאסור על הבחורים שלו שלא להתחתן מוקדם? וענה לו הרב, וכי הוא תנא!!

עוולה גדולה לזרוק בחורים מהישיבה

בספר "כל משאלותיך" (עמוד ז) נשאל הגר"ח קנייבסקי: בחור בן 18 מעוניין לגמור שידוך, ואמרו שאם יתארס יאלץ ללכת מהישיבה. תשובת הרב: מנהג זה עוולה גדולה מאוד. ואם היתה אפשרות היה צריך לגזור על כך תענית, ובגמרא (עירובין סג ע"ב) מבואר שיהושע בן נון נענש על שביטל פריה ורביה לילה אחד מישראל. והוסיף: גם מר חמי מרן הגרי"ש אלישיב סובר, שאין זה על פי הדין לשלוח מהישיבה בחור שהתארס בגיל צעיר. ומעולם לא היה דבר כזה בישיבות של פעם. ואכן זו עוולה גדולה לזרוק מהישיבה בחורים

שמתארכים מוקדם. אסור לקבוע כלל שמי שמתארס מוקדם נזרק מהשיבה. כל דבר לגופו, אם רואים שלא טוב לו, אז שלא ישא אשה כעת, אבל לא לקבוע את זה ככלל. עי"ש.

הברכה הכי טובה שהוא יתחתן!

מעשה בבחור שבא לפני הגר"ח קניבסקי, ואברך הציג אותו שהוא בחור צעיר ורוצה ברכה שיעמוד בניסיונות הרבים וילמד טוב. שאל הרב, בן כמה הבחור? ענה הלה: בן שמונה עשרה. אמר הרב: הברכה הכי טובה שהוא יתחתן! אמר האברך, אבל אם הוא יתחתן בגיל כזה צעיר, מי תרצה לקחת אותו? האם לא עדיף להמתין קצת, שילמד עוד ויתבגר, ואז תהיה לו הצעה טובה יותר? ענה הרב: אני לא מבין, הגמרא אומרת שבן שמונה עשרה לחופה ואתה רוצה להתחכם יותר מהגמרא? הוא ינשא למי שנקבע לו בשמים. (מנחת תודה עמוד צא)

חסר ערך לדעת תורה

מכל ההנהגה הקלוקלת הזאת נראה שחלילה אין ערך אמיתי לדעת תורה של גדולי ישראל, לא שמים באמת על דעתם של גדולי ישראל, ולא עושים להם חשבון במה שלא מתאים לפי דעתם. ובאמת, אינני מבין איך אפשר למחוק את כל דברי חז"ל הקדושים, ואת הוראתם של כל גדולי ישראל? הרי בדרך כלל הם מלאים חומרות כרימון, דרכם לחפש חומרות מתחת האדמה, אפילו בספק ספיקא של ספק ספיקא בספק דרבנן, הם יחמירו ויחששו, כולי האי ואולי ואולי. והם לא יאכלו דבר זה, ולא יאכלו

מאכל זה וכו' וכו'. ואילו כאן שדברי חז"ל מפורשים, ודעתם של כל גדולי ישראל מבוארים היטב, ואומרים במפורש שזה עוול ואסור לנהוג כך. איך לפחות לא יחששו לדבריהם? הרי הם חוששים באלף ספיקות דרבנן, ואילו פה בהרהורי עבירה דאורייתא שכל כך פוגמים כי הם קשים מעבירה, איך לא יחששו? רבונו של עולם!!!

האדמו"ר מליבאוויטש זצ"ל

כתב האדמו"ר מליבאוויטש זצ"ל (אגרות קודש חלק כ עמוד קעה): עלי להביע את צערי העמוק זה כמה שנים שכאשר התחילה העלייה של אחינו בית ישראל הספרדים לארץ הקודש, מצאו לנכון לאחר את גיל הנישואין היפך ממה שנהגו בארצות אשר משם באו. והנה התוצאות המרות שנגרם מכך לצערנו הרב, הוכיחו על ההיזק הכי גדול בזה. ופשוט שאין כוונתי לצעוק על העבר, אלא שמזמן לזמן מתחדשות הסברות אם להוריד או להגביה את גיל הנישואין, ודעתי בהחלט מובנת מהאמור. והלוואי שגם האשכנזים היו מתרגלים לנישואין בגיל הכי רך.

וכתב עוד (שם כג עמוד רכא): ומוכרח לעשות ככל האפשר בנוגע להיתר הנישואין בגיל המוקדם, כיון שישנם כמה מקרים של נישואין שמפני החוק נעשים בצנעה, ומובן הקלקול שבדבר. והלוואי שכל העדות היו מתרגלים להשיא את בניהם בצעירותם ולא כמצב ההווה, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לספרדים שהורגלו מאז ומעולם לנישואין בגיל צעיר, וגודל התיקון אין די באר. ע"כ.

לבטל דעת גדולי הדור מפני ראש הישיבה, מניין?

הורים ובחורים יקרים, חלילה לנו להתבלבל. אדרבה, אנחנו נתבטל כנאה וכיאה לדעתם של גדולי ישראל. ואם כי, אין אנו ממעטים כהוא זה מכבודם של ראשי הישיבות, כי אין ספק שכולם תלמידי חכמים וזכות הרבים תלויה בהם, אבל מכאן ועד שנבטל את דעתם של כל גדולי ישראל, ממרן מלכא זיע"א ועד הגראי"ל שטיינמן, והגרי"ג אדלשטיין, והגר"ח קנייבסקי, והגר"נ קרליץ וכל שאר הגדולים, בשביל דעתם של אלו, זו מניין לנו?! באיזו תורה זה כתוב שאם ראש הישיבה שלי חולק על גדולי הדור, אני צריך לשמוע לראש הישיבה שלי? באיזה רמב"ם או שלחן ערוך זה כתוב? הרי כבר הבאנו מה כתב הגריא"ל שטיינמן: **אין היתר לשום אדם למנוע מבחורים לשמוע שידוכים מגיל 18 19 והלאה, מכיון שזהו הגיל על פי ההלכה. וכל שכן שאסור לסלק מהישיבה בחור שהתחתן מוקדם או לא להגיע לחתונתו. וכל אלו שנוהגים כן, לא קיבלו היתר משום "גדול" להתנהג כך. וזהו "פשע" שאוסרים על בחורים להתחתן בגיל צעיר. אז אם גדול הדור אומר שאין היתר משום "גדול" להנהגה הזו, וזה "פשע" להתנהג ככה, אז למי אנחנו אמורים לשמוע? למי שעושה "פשע", חלילה!?**

"הוי זהיר בגחלתם שלא תכוה"

מי שזוכר לפני כ-35 שנה, כמה בעיות עשו למרן זצ"ל, כמה צער גרמו לו. בזמנו היו ראשי ישיבות מסוימים שהקימו את תנועת ה"מרבצים", ואסרו על הבחורים שלהם ללכת לשיעורים של מרן, ולא נרגעו עד שהיו עושים כנסים בריש גלי נגד מרן זיע"א, עד כדי כך!!! אבל

בעוונותינו הרבים, מה נעשה מהם אחר כך, אינני רוצה לדבר, כי כבר רמזו 'אחרי מות - קדושים אמור', כמה מראשיהם שהיו ראשי ישיבות גדולות, היום הם לא פה. ומי יעמוד בסוד השם, מה אנחנו יודעים, 'הנסתרות לה' אלוקינו', אבל חז"ל לימדו אותנו במשנה באבות (פרק ב משנה י): "הוי זהיר בגחלתם שלא תכוה, שנשיכתם נשיכת שועל, ועקיצתם עקיצת עקרב, ולחישתם לחישת שרף, וכל דבריהם כגחלי אש". ואיך לא יפחדו בדור הזה לצאת בריש גלי ובעונשים וקנסות נגד הוראתם של כל גדולי ישראל? נגד מרן זיע"א שאמר: "ראש ישיבה כזה אין לו יראת שמים! אסור לשמוע לו!", ועוד אמר: ש"עתידי ליתן את הדין"? נגד הרב שטיינמן שאמר: שלא קיבלו היתר משום "גדול" להתנהג כך, וזהו "פשע". נגד הגר"ח קנייבסקי שאמר, "שזו עוולה גדולה, וראוי לגזור תענית על זה". נגד הגרי"ג אדלשטיין שכתב, שזו עצה שאינה הוגנת ליעצ' לדחות זמן הנישואין, וכל שכן שלא למנוע ממי שרצונו בכך.

והנה בזמנו שאמרנו שכדאי שהבחורים יראו את הדברים לראשי הישיבות שלהם, וישאלו אותם בכבוד ובדרך ארץ, מאיפה שאבו את כוחם לחלוק על כל גדולי ישראל, ולתת עונשים ונידויים וחרמות וקנסות למי שיתנהג כגדולי ישראל! ענה ראש ישיבה אחד: זו הישיבה שלי, אני לא רוצה שבישיבה שלי יתחתנו בגיל כזה. וכי מישהו כפה על איזה בחור לבוא ללמוד בישיבה שאוסרת להתחתן מוקדם, איזו חוצפה לבוא לישיבה שאוסרת דבר מסוים ולעבור על הכללים, ואחרי זה לטעון שאוסרים עליו להתחתן מוקדם. עכת"ד.

ואני הקטן והדל אחר נשיקת עפר כפות רגליו של אותו ראש ישיבה, שואל לתומי כדרכה של תורה, הלוא הישיבה היא "המקום" לגדל בחורים לתורה ויראת שמים טהורה, שבכלים הללו שהבחורים יקבלו, בעזרת השם הם יפרחו ויגדלו ויעלו מעלה מעלה. ואם כן איזה כלים תלמידים כאלו יקנו, כשרואים שראש הישיבה שלהם מחליט החלטות שונות ומשונות נגד כל גדולי ישראל, ומצדיק את עצמו בתירוצים שונים ומשונים. ובעצם אין פה שום תירוץ, אלא ככה החלטתי וזהו!!! אבל, הלוא ההחלטות הללו נוגדים את השקפת התורה של כל גדולי ישראל, שציוותה אותנו (ודברים יז ט): "וְשִׁמְרֶתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד... לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל"!

אם הוא מקיים דין הגמרא למה לזרוק אותו

שאלו את הגרי"ש אלישיב על בחור שזרקו אותו מהישיבה בגלל שהתארכס בן 19. אמר הרב: אם הבחור רוצה לקיים דין הגמרא, למה לזרוק אותו?! (ציוני הלכה - נישואין פרק כב)

אין הבדל בין הלכות שבת להלכות נישואין

לכן ברור ופשוט שעל כל הורה ובחור לשמוע להוראתם של כל גדולי ישראל, ואין בזה חלילה שום פקפוק או זלזול בכבודו של ראש הישיבה, כי כבודו במקומו מונח, אלא שכשם שאם ראש הישיבה היה פוסק איזו הלכה בהלכות שבת שהיא נגד מה שפסקו כל גדולי הדור, הרי בוודאי שאין אנו מצווים לשמוע לו כלל, וכמו שהבאנו לעיל (עמוד 53) שכמה וכמה פעמים חזר על זה מרן הראשון לציון שליט"א, שברור שאין כל חיוב לשמוע לראש

הישיבה בענייני הלכה. עי"ש. ומעתה, גם בענייני שידוכין שהם הלכה ככל ההלכות שבתלמוד וברמב"ם ובשלחן ערוך, עלינו לשמוע להוראתם של כל גדולי ישראל. וכבר הבאנו (עמוד 48) מה שאמר מרן זצ"ל בזו הלשון: **באים אצלי כמה פעמים בחורים ואומרים שראש הישיבה שלהם לא נותן להם להתחתן, אני אומר להם לא לשמוע לו. עי"ש.** גם בילקוט יוסף (חופה וקידושין עמוד כא) כתב: **"אפילו אם רבו או ראש הישיבה שלו אוסר עליו להינשא בגיל עשרים, אין לו לשמוע לו בזה. עי"ש.** (ועיין עוד בילקוט יוסף שבת כרך א חלק ג עמוד תכב)

אל ישמע למי שאומר לו שלא ישא אשה עכשיו,

שזהו נגד דעת תורתנו הקדושה

לכבוד ר'... הי"ו שלום וברכה. בדבר השאלה אודות בחור ישיבה שעוד מעט יגיע לגיל עשרים שנה, וברצונו להינשא והוריו מסכימים עמו ואף קנו דירה עבורו. אלא שיש אומרים לו שלא יגש אלא עד מילוי כרסו בש"ס ופוסקים, אם ישמע להוריו או לאחרים? הדבר ברור על פי ההלכה שמצוה רבה לישא אשה בטרם ישלמו לו שנות העשרים, כמבואר במסכת קידושין, בן עשרים שנה ולא נשא אשה, הרי הוא בהרהורי עבירה כל ימיו וכו'. **ולכן אל ישמע למי שאומר לו שלא ישא אשה עכשיו, שזהו נגד דעת תורתנו הקדושה, ואדרבה, לאחר שישא אשה ילמד תורה בטהרה ושקידה, ויהיה לו יותר סייעתא דשמיא, כי הבא להיטהר מסייעים אותו... ולכן מצוה גדולה יעשה להינצל מעצות יצר הרע ומהרהורי עבירה, וישא אשה בהקדם, ותבוא עליו ברכת טוב.** (ועיין יבמות סב ע"ב). ודו"ק. בברכת התורה עובדיה יוסף

(ירחון "יתד המאיר" אלול תשע"ט)

מִרְן מַלְכָּא זְצוּק"ל אִמְר: יִפְגֹּשׁ בְּצַנְעָה

שאלה: בן ישיבה בגיל עשרים ובישיבתו לא מרשים לצאת לשידוכים, מה יעשה? **תשובה:** יפגש בצנעה. (שו"ת מעין אומר

חלק ט עמוד מז)

אשרי ההורים המעודדים את בניהם להתחתן מוקדם, כדעתם הצרופה של חז"ל הקדושים, אשר עיניהם צופיות למרחוק. וכך נהגו מאז ומתמיד כל גדולי העולם משך כל הדורות, ועל אחת כמה וכמה בדור יתום זה שהניסיונות והמכשולים התגברו שבעתיים, שבוודאי יש להזדרז בעניינים אלו של ריבוי הקדושה, ויפה שעה אחת קודם.

ההבדל בין הזיווג שלפני גיל 20 לאחר גיל 20

כתב המאירי (סוטה ב ע"א), בזיווג שקודם עשרים שנה, זוכה למה שייחד לו השם יתברך 40 יום קודם יצירת הולד "בת פלוני לפלוני". אבל לאחר עשרים, הוא לפי מעשיו.

אגרת לבחור

כתב הרמב"ם (פרק ג מהלכות תשובה הלכה ד): "עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן...".

בחור יקר וחביב!!! עליך לדעת כי החתונה בעזרת השם היא פעם אחת בחיים, וזו הגדלות שלך להאמין בדברי חז"ל, גם אם כרגע אתה לא מבין עומקם של דברים, פשוט שעליך להתבטל לדברי חז"ל ולהפנים שאם אתה

זוכה להתחתן לפני גיל 20, אתה ניצול מהרהורי עבירה. ומי ילך ויאבד מתנה יקרה זו, שכל לימודו ומוחו וענייניו יהיו בקדושה ובטהרה. בחור יקר, אילו היתה התורה מצווה להתחתן בגיל מבוגר כאשר אתה כבר מורגל הרבה יותר בחיי תורה ובכפיית עצמך לחיות על פי דקדוק ההלכה דווקא, בוודאי היית מכריח שחתונתך תהיה בדקדוק ההלכה הגמור, בזמן הטוב ביותר, והיית לומד היטב את כל הפרטים, לפני שתעשה דבר שהוא פעם אחת בחיים. אבל מה נעשה שסדר הדברים אינו כך, על כן, **בחור נבון, בגר נפשך מאוד בעת הזאת, ותתבונן בדברי חז"ל וכל גדולי ישראל וענקי הרוח שהבאנו בשיעורים הקודמים. וחלילה לך להשליך את זמן חתונתך לאופנה החדשה, ולמנהג שהוא נגד דעת התורה האמיתית. ובזכות כך תקבל סייעתא דשמיא עילאית בכל ענייניך, כי כל מעשיך לשם שמים. ישמע חכם ויוסף לקח.**

אני ארקוד אתך, ותראה שהחתונה שלך תהיה הכי שמחה, כי כוונתך לשם שמים

בחור צעיר שבא להתייעץ עם הגאון רבי ראובן שרבאני זצ"ל בענייני שידוכים, כשראה הרב לנכון היה נותן לו את כל התמיכה, וגם היה מדריך אותו שאם יוציאו אותו מהשיבה שלא ישבר, והוא יעמוד מאחוריו בכל התקופה. וכשהיה מכין את הבחור היה אומר לו: תדע שיתכן שאף חבר לא יבוא לחתונה, וקל וחומר לא רבני השיבה. אבל כיון שאתה צריך להתחתן על פי ההלכה, אני ארקוד אתך, ותראה שהחתונה שלך תהיה הכי שמחה, כי כוונתך לשם שמים. (דברי יהושע עמוד קנו)

תשובה לטוענים שהבחורים לא בשלים

והנה ישנם טוענים שהבחורים עדיין לא בשלים בגיל כזה, ויכולים חלילה לבוא לידי גירושין. ומה שאמרו חז"ל "בן שמונה עשרה לחופה", זה מדובר רק על זמנם, אבל היום זה לא שייך. ראשית, אינני שולל שאין בחורים ילדותיים, אבל חלילה לנו לכלול את כולם? פוק חזי שאצל האשכנזים החסידים מתחתנים בגיל צעיר, וברוך השם מקימים בתים של תורה ויראת שמים, והבית קיים עדי עד ולא מתגרשים חלילה ולא כלום. וכי יש להם איזו סגולה מיוחדת או איי-קיו גבוה במיוחד או איזו חכמת חיים שרק הם יודעים ומכירים את סודה איך מקימים בית?! הרי פשוט שכל זה תלוי במה שמכניסים בראש של הבחור, - אם ההורים היקרים והרבנים החשובים יכניסו לראש של הבחור שזה רצון השם, ואך ורק הוא יודע מהי טובתו האמיתית של כל אדם, וכמו שכתב בתורה (בראשית ב יח): "לֹא טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ, אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ", ומכאן למדו חז"ל בגמרא מסכת יבמות (סב ע"ב), שכל מי שאין לו אשה, שרוי בלא טובה. וכמו כן יבהירו להם את כל מה שאמרו חז"ל (שם ובזהר ועוד) במעלת הנישואין, שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא תורה, בלא חכמה, בלא חומה, בלא דירה, בלא שלום, בלא עזר, בלא כפרה, בלא חיים, בלא רצון, בלא עושר, בלא כבוד, ואין השכינה שורה עליו. ואינו נקרא "אדם", שנאמר (ה ב): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאם... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם". ועוד אמרו בגמרא נדרים (מא ע"א) על הפסוק (דברים כח מח): "וְעִבַּדְתָּ אֶת אֱלֹהֶיךָ... וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל" - זו אשה, כלומר שכל עוד שלא זכה לישא אשה, הוא נקרא: "חסר כל". ויסבירו לבחורים היקרים שהזמן הכי נכון לזכות לכל

הטובה הגדולה הזאת ולכל המעלות הנ"ל, הוא בגיל צעיר, כי כמה זה חשוב שכבר אז תהיה לכל בחור ובחור פת בסלו, וככה יגדלו ויעסקו בתורה על טהרת הקודש. אז אין ספק שתהיה להם סייעתא דשמיא גדולה, והבחורים ימצאו את עצמם מקימים בתים של תורה וקדושה כדת וכהלכה בשמחה ובטוב לבב. אבל אם כל הזמן יכניסו להם לראש, שהם עדיין קטנים ולא בשלים, וזה לא הגיל ולא הזמן, אז מה יעשה הבן ולא יחטא. **זה הכלל: מה שמכניסים במודעות של הבחור – זה מה שמתקבל אצלו.**

וכיוצא בזה הובא בספר מעשה איש (חלק ב מרשימות הגר"ש ברזס זצ"ל) שהגאון החזון איש זצ"ל אמר על אותם הטוענים שלאחר החתונה אין עלייה בלימוד, 'המסובב נעשה סיבה והסיבה מסובב'. כלומר, אומרים לבחורים שאחרי החתונה אי אפשר ללמוד, ולכן הם מאחרים את הנישואין כדי ללמוד כמה שיותר, והתוצאה שהבחור נשבר מזה מבחינה פסיכולוגית, כי נכנס במודעות שלו שאחרי החתונה לא לומדים טוב, וגם אחרי החתונה אינו לומד כראוי.

ענין הגיטין לא שייך להקדמת הנישואין

הגר"ח קנייבסקי נשאל: אם יתחתנו צעירים מאוד, הם לא יודעים כיצד להתנהג, וכל כך הרבה גיטין יש היום, אז אולי אין למהר? **תשובה:** ענין הגיטין לא שייך להקדמת הנישואין. גם בחור בגיל עשרים ומעלה שמתחתן, יכול להתגרש למחרת. לכן צריך להתחתן בגיל שמונה עשרה. מי שלא מלאך זה מפריע לו מה שלא מתחתן, ורק אם הוא מלאך לא מפריע לו... וכן היתה דעת הסטייפלר זצ"ל.

(כל משאלותיך עמוד ז)

וכבר בזמנו של מרן החיד"א היו שטענו טענות כאלו שכביכול היום השתנו הזמנים מזמן חז"ל, וכבר היום לא מתאים להתחתן בגיל שמונה עשרה, וכתב עליהם בספרו נחל קדומים (פרשת אמור אות ג), וזו לשונו: "והוא אשה בבתוליה יקח". והוא גימטריא י"ח, שבן י"ח לחופה, כך דרשו דורשי רשומות. [וכן מצאתי שכתב המאירי למסכת אבות פרק ה בשם מדרש.] **ויען כי ראיתי מי שכתב, שזה היה בזמנם שהיו בריאים וחזקים, אבל עתה יכולים להמתין עוד. ומזה נמשך שגם מה שאמרו חז"ל על בן עשרים שלא נשא אשה, שכל ימיו בעבירה, והקדוש ברוך הוא אומר תיפח עצמותיו, לפי סברתו, ישתנה הזמן בעוד כמה שנים. ואני ההדיוט אומר שאין לסמוך על זה, שתורה חתומה ניתנה בש"ס ובפוסקים, ואין להורות קולות בדבר שחיי עולם הבא תלוי בזה. ואכמ"ל. ואפשר שבא לרמוז גם זה, בסופי תיבות "אשה בבתוליה יקח" גימטריא ח"י, ובא הרמז בשנית בסוף התיבות, לרמוז שגם באחרית הימים בגלות החיל הזה, לא השתנה הזמן. שהגם עתה הגוף חלש, מכל מקום עתה הזקין היצר הרע ונתחזק בתוקף גדול. עי"ש.**

אם חז"ל קבעו זמן, קביעות זמן הוא!

פעם כשדיבר החזון איש עם בחור ישיבה שצריך לעשות שידוך בן 18. שאלו הרב ישראל זינגר: יתכן שמה שאמרו בן 18 לחופה הוא דוקא בזמנם, אבל בזמנינו בחור בגיל זה עדיין אינו בוגר דיו? והשיב החזון איש: אם כדברך אם כן גם מה שאמרו בן י"ג למצוות, תאמר שזה רק בזמנם, אבל בזמנינו עדיין אינו בוגר דיו? ולא כן הוא, אם חז"ל קבעו זמן, קביעות זמן הוא! (מעשה איש ח"ב עמ' רו)

מי זוכה ל"בני חיי ומזוני רויחי"?

הבעל שם טוב היה מזהיר מאוד את כל הבאים לחסות בצילו שישארו את בניהם כשיגיעו לגיל שמונה עשרה ולא ישהו יותר מזמן זה. ולכל מי שנהג כך, היה מבטיח לו "בני חיי ומזוני רויחי". (נטעי גבריאל - שידוכין עמוד סח)

הדרכה טובה – חובה גמורה

מה שברור שחובה גמורה בלי שום פשרה על הבחורים לקבל הדרכה טובה [לא רק על ההלכות אלא] שיסבירו להם מה הם חיי הנישואין, מה מהות האשה, מהן הרגשות שלה, מה מעניין אותה יותר, שלא יחשבו שהאשה היא כמו החברותא שלהם בגמרא או כמו חברי החדר שלהם בפנימייה, שבינם לבין עצמם הם מרשים לעצמם לזרוק מילים שלא במקום, ומקסימום אני אסתדר אתו אחר כך ונמשיך הלאה. חלילה וחס, הגמרא במסכת בבא מציעא (נט ע"א) אומרת, לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. ואף על פי שמיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, אבל שערי דמעה לא ננעלו. וכך פסק מרן בשלחן ערוך בהלכות אונאה (וחושן משפט סימן רכח סעיף ג), צריך להיזהר ביותר באונאת אשתו, לפי שדמעתה מצויה. וכתב הסמ"ע (סק"ה), לפי שהאשה רכה בטבעה ועל צער מעט היא בוכה, והשם יתברך מקפיד על הדמעות. ע"ש. ועיי' עוד בעלון "ותתענג בדשן" גיליון 45 הערה 9) ובעזרת השם יתברך כשיקבל הבחור הדרכה טובה כהוגן, בוודאי שיתן את דעתו על הדבר ויזהר בכבוד אשתו כדת וכהלכה, וכמו שכתב הרמב"ם (והלכות אישות פרק טו הלכה יט): ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו.

ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז. ע"כ. ועל הכל יתפלל להשם יתברך שיעזרהו על דבר כבוד שמו, ובלי ספק שתהיה לו סייעתא דשמיא גדולה, ויזכה לתורה וגדולה במקום אחד בקדושה ובטהרה.

"סוף דבר הכל נשמע"

תהילות לאל יתברך, שזיכנו למצות את דברי רבותינו הקדושים וגדולי ישראל, ולעורר על החשיבות והחובה להקדים את הנישואין, ועל אחת כמה וכמה בדורות שלנו שיצר הרע חוגג יותר ויותר, והניסיונות ברחוב מתרבים מיום ליום. ומכאן והלאה, בורא עולם ישתבח שמו יעשה את שלו, כמו שנאמר (ותהלים נה כג): "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהִבֶּךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ". וכבר נאמר (ודברים ה כו): "מִי יִתֶּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי, וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים, לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם". ומה יותר טוב מזה שאדם נושא אשה מוקדם וזוכה להינצל מהרהורי עבירה, ולעסוק בתורה ולהתעלות בקדושה ובטהרה וביראת שמים טהורה, וזוכה להעמיד דורות ישרים מבורכים, ולקרב את הגאולה יותר, כמה נחת רוח יש לבורא עולם מזה.

כוחה של תפילה

ידועים דברי הגאון החזון איש: "כי התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם". כלומר מקל חזק - מקל פלאים. על כן, אשרי ההורים והבחורים היודעים להשתמש בכח התפילה כהוגן, ולבקש על דברי קדושה אלו, וכבר כתב בספר חסידים (סי' קל, קלא): יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו, אך בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד

בוכה ומתחנן, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקדוש ברוך הוא תפילתו ועושה חפצו. וכן, אם שואל אדם דבר שהוא שבח לבוראו, כגון על לימוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקדוש ברוך הוא שומע תפילתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים. ע"כ.

מחלקם יהיה חלקנו

אשרי ההורים הזוכים להשיא את בניהם ובנותיהם בימי נעוריהם, מחלקם יהיה חלקנו, ובעזרת השם יזכו למה שאמרו בגמרא יבמות (סב סע"ב): האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאן סמוך לפרקו, עליו הכתוב אומר (איוב ה כד): "וַיִּדְעָתָּה כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה וַיִּפְקְדָתָּ נֶיֶךְ וְלֹא תִחָטָא". כי בימי הצעירות שהראש עדיין נקי, הרבה יותר קל לבני הזוג להתחבר יחד, ולעגל פינות להשתוות, וככה להמשיך הלאה את בניית הבית בקדושה ובטהרה בששון ושמחה, ולזכות לכל המעלות הנזכרים שהביאו רבותינו בתלמוד ובמדרשים.

ראשו ורובו בתורה

ועל כל פנים בחור שניסה להיפגש ועדיין לא עלתה בידו להתחתן, יאמץ את עצמו להיות שקוע ראשו ורובו בלימוד התורה ובהבנה היטב ובעיון כיאות, ויתפלל להשם שישמור עליו בקדושה ובטהרה. ובוודאי יתקיים בו הפסוק (תהלים פד יב): "חַן וְכְבוֹד יִתֵּן ה', לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֲלָכִים בְּתַמִּים".

וכבר אמר רבי שמעון בר יוחאי (תנא דבי אליהו זוטא אות טז): "כל הנותן דברי תורה על ליבו, מעבירים ממנו הרהורי

עבירה, הרהורי חרב, הרהורי מלכות, הרהורי שטות, הרהורי יצר הרע, הרהורי זנות, הרהורי אשה רעה, הרהורי עבודה זרה, הרהורי עול בשר ודם, הרהורי דברים בטלים". וכתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה כא): "ויפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת על האדם, אלא בלב הפנוי מן החכמה". ע"כ.

עצה טובה

ניתן ללמוד את ההנהגות וההלכות להכנה לחתונה: בחירת שידוך, הפגישות, ענייני שדכנות, כתיבת הכתובה וסידור חופה וקידושין, שבע ברכות ועוד, בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה", בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ובסייעתא דשמיא תרוו נחת גדולה עד מאוד.

עבודת תיקון המידות

תיקון המידות בישיבות הקדושות

כמה חשוב ומוכרח לתת את הדעת שלא רק ללמוד מוסר בסדר "מוסר", אלא לחזק ולעורר את עבודת תיקון המידות, כי בדרך כלל עיקר הדגש הוא בלימוד הגמרא שאין ערוך אליו, ואילו עבודת תיקון המידות הוא דבר זניח. על כן יראו היאך אפשר בפועל לעזור לבחורים ולהראות להם את הדרך, איך להתגבר על כל מיני ניסיונות של בין אדם לחברו, כי לא תמיד ניכרים מידותיו האמיתיות של הבחור בכותלי הישיבה, כי כולם אוהבים להתייפף ולהראות צדיקים ונחמדים ואפילו ותרנים לעיני

אחרים, אבל המידות האמיתיות של האדם מתגלות לאחר החתונה בהתנהגותו בכותלי ביתו. ולכן אם מראש ידריכו את הבחור ויהיו בידיו כלים טובים, הוא ידע איך להתמודד עם הניסיונות שיהיו לו בעתיד עם אשתו, עם ההורים שלו, עם חמיו וחמותו, עם גיסים שונים שבאו מכל מיני משפחות שונות. הוא ידע איך להכיל הרבה דעות אחרות שלא כמוהו, הוא ידע איך לכבד את הרצון של אחרים, את המנהגים של אחרים שהם שונים ממה שגדל הוא עליהם, ולא חלילה יבטל אותם כלאחר יד. הוא ידע איך ללכת בין הטיפות גם אם הם לא מחמירים את כל החומרות והמנהגים שהוא גדל עליהם בבית אבא, הוא ידע איך להתנהג בחכמה מבלי לבייש אותם חלילה ולעשות רעש ודיבורים מיותרים. וברוך השם דבר זה מצוי בסמינרים של הבנות, שיש להן שיעורים מיוחדים שהמורות מדריכות אותן על הנהגת הבית וכיוצא בזה.

להעליב יהודים ולגרום צער לארוסתך,

אלו איסורים מהתורה

מסופר על בחור ישיבה מתמיד ועילוי שקיבל על עצמו חומרה שלא לאכול ולא לשתות באף בית, למעט בבית הוריו. חומרה זו קנתה לה פרסום רב, וכולם כיבדו אותו על הנהגה זו שבהחלט מצירה ומדכאה את תאוות האכילה, ובמידה רבה שומרת על היהודי מפני נפילה כזו או אחרת בענייני כשרות. גם ראש הישיבה קיבל בהבנה חומרה זו, ובמשך שנים לא הגיש לתלמידו האהוב אפילו כוס מים, כאשר זה היה סר אליו מעת לעת, להיוועץ עמו או לשאלו בענייני הלכה.

בהגיע הבחור ליום אירוסיו, רץ לבשר לרבו כי בשעה טובה הכיר בחורה מבית מיוחס, בעלת מידות נאצלות ובעוד כחודשיים הוא יבוא בברית הנישואין. עיני הרב אורו, הוא פנה לארון והוציא משם בקבוק יין, שתי כוסות, פתח קופסה של עוגיות והניח לפני תלמידו: "בוא נרים כוסית "לחיים" ונטעם גם עוגיה...". התלמיד נדהם, ובעדינות פנה לרבו: "כבוד הרב יודע שאני מקפיד לא לטעום באף מקום, ואף כיבדני הרב על כך". "כן", השיב הרב בחיוך, "כל זה היה נכון כל עוד היית רווק, והחומרה שקיבלת על עצמך היתה בשבילך, לצורכך. אך מה לעשות, ואתה עומד לישא אשה, ובוודאי תוזמן לבית הוריה, והם יגישו לך מאכל ומשקה... ואם תדחה אותם, העלבון יהיה גדול, זו חומרה הבאה לידי קולא. להעליב יהודים ולגרום צער לארוסתך, אלו איסורים מהתורה. לפעמים כדאי לוותר על החומרא, בשביל לטעת ביהודים ובעוד קרובים, תחושה של שלום, אחווה ורעות... לחיים". והם השיקו כוסיות. מזל טוב. [ועיין עוד כמה דוגמאות בזה בחוברת "כשרות המטבח בהלכה ובאגדה", וכמה מעשים נוראים בזה, ישמע חכם ויוסף לקח].

"עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר"

הגע עצמך אם הבחורים יהיו בקיאים בגמרות ויסיימו מסכתות וכו' וכו', אבל חלילה מידותיהם לא מתוקנות, מה זה שווה? [ואינני מתכוון לאיזה מידות מיוחדות וניסיונות שקשה מאוד לעמוד בהם, אלא התנהגות נאותה, נעימה ונוחה, סטנדרטית. כפי שלצערנו הרב יכולים לראות בכל מיני סיטואציות שהן, שאנחנו עומדים תמהים, איך אדם יכול להתנהג בצורה כזו]. ניקח למשל בחור שבקי בכל הש"ס ישר והפוך אבל מידותיו אינן מתוקנות, [ואם תשאל איך זה יכול להיות

שהוא בקי בכל הש"ס ישר והפוך, ומידותיו לא מתקנות? כי פשוט הוא לא עבד על מידותיו בכלל, כי אם היה עובד עליהם ברור שהתורה היתה עוזרת לו לתקן אותם. הלוא התורה נמשלה למים, ומים יכולים לגדל פרחים ושושנים ופירות טובים ומתוקים, וגם להיפך יכולים לגדל קוצים וברקנים, תלוי מה האדם זורע. כך האדם עצמו, אם נזרע בתוכו מידות טובות, התורה שנלמד תצמיח ותוסיף בנו עוד מידות טובות ותגדל אותנו בדרך הנכונה. אבל אם חלילה להיפך, להיפך. וכמו שדורשת הגמרא במסכת יומא (עב ע"ב), מאי דכתיב (דברים ד מד): "וְזָאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", זכה - נעשית לו סם חיים, לא זכה - נעשית לו סם מיתה. וכמו שאמר רבא (שבת פח ע"ב): למימינים בה - סמא דחיי, למשמאילים בה - סמא דמותא. השם יצילנו. ואילו ישנו בחור אחר שאינו בקי כמוהו, אבל מידותיו מתקנות, את מי נעריך יותר? ממי נתפעל יותר? בוודאי מזה שמידותיו מתקנות.

וכמו שאמרו בגמרא מסכת יומא (פו ע"א): "ואהבת את ה' אלהיך" - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט ג): "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו! ע"כ.

אני חושב שאת בתך מאוד מעניין לדעת

אם הבחור הזה בכלל... "בן אדם"

אל הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', ניגש יהודי ירושלמי, הוא סיפר לרב שיש לו בת שהגיעה לפרקה, ומציעים לה שידוך בחור מישיבת פוניבז', והוא חפץ להתעניין על הבחור. הוא שאל את ראש הישיבה מספר שאלות: כמה שעות ביום הבחור לומד? איך שמירת הזמנים שלו? איך שמירת הסדרים? האם הוא מגיע לתפילות בישיבה? איך ההשתתפות שלו בשיעורים? האם הוא שואל כעניין? האם הוא מבין מה שעונים לו? וכו' וכו'. לאחר שקיבל תשובות המניחות את דעתו, הודה לראש הישיבה שהקדיש מזמנו, ופנה ללכת לדרכו.

או אז פנה אליו הגר"ש בעדינות ובאצילות נפשו ואמר לו: ראה נא ידידי, עד עכשיו אתה שאלת אותי שאלות. שמא תרשה לי, יקירי, לשאול אותך גם כמה שאלות. הנה מדברייך הבנתי שאתה מתעניין בדבר שידוך לבתך, ואתה נראה מרוצה מאוד מכל מה ששמעת, כי אתה כנראה מבין שזה כל מה שהבת שלך צריכה לדעת, באיזו שעה בדיוק הוא מגיע ל"סדר", ואם הוא יורד לעומק הסברות וכו' וכו'. אך אני חושב שיתכן שאת בתך מאוד מעניין לדעת אם הבחור הזה בכלל... "בן אדם". היה מן הראוי שתשאל אותי כמה פעמים בשבוע הוא מצחצח שיניים? אם בכלל... האם נעים לשבת לידו? ואיך הוא מתנהג בחדר האוכל? האם הוא מגיע ראשון ולוקח את המנה המשובחת, או שאחרי תפילת מנחה הוא לא רץ כל כך מהר לחדר האוכל, אלא יושב עם חברותא ולומד ומנצל את הזמן, והוא בא בסוף ואוכל את מה שנשאר? ומה קורה אם

קנקן השתיה שעל השולחן נגמר וצריך למלאותו שוב, האם הוא זה שתופס את הקנקן ורץ למטבח להביאו מלא, או שהוא יושב ב"סבלנות" זמן רב וממתין עד שמישהו אחר יעשה זאת? האם הוא נכנס מידי פעם למטבח להודות להם על טרחתם עבורו? ואיך הוא מתנהג כאשר האוכל לא ערב לחיכו, האם הוא בכל זאת אוכל, ואחר כך ניגש למטבח לומר "תודה רבה, האוכל היה טוב", שהרי שעות רבות עובדים להכין לו את ארוחותיו, או שהוא היום לא אוכל, רק יורד לקיוסק וקונה ממתקים?

הנה הגעת למסקנה שהוא "שקדן". שמא תברר איך הוא מתנהג כאשר הוא מסיים את לימודו בשעה מאוחרת בלילה, כאשר חבריו כבר ישנים מקודם, האם הוא מוריד את נעליו טרם בואו ומחזיקם בידיו כדי שלא יתעוררו, או שהוא נכנס בקול רעש גדול בשעה זו? ובבוקר, האם הוא מסדר את מיטתו או שהוא משאיר את חדרו מפוזר מתחילת הזמן ועד סופו? אני חושב, אמר הגר"ש, שהדברים הללו מאוד צריכים לעניין את בתך.

כי אם המפונק הזה - שלא חושב על סביבתו - יבוא בצהריים מהכולל הביתה, והיא הרי כבר מהבוקר עבדה להכין לכבודו ארוחת צהרים, והוא מגיע, ומתיישב לאכול, והאוכל לא יהיה בדיוק כמו שהוא חשב וכמו שהוא רצה, והוא יעוות את פניו באי שביעות רצון בולטת - האם תתנחם בתך במחשבה על מה שאמר לה אביה לפני שעשו את התנאים, שהוא היה אצל הרב רוזובסקי, ורבי שמואל אמר לו שבשעה שלמדו בישיבה מסכת "בבא בתרא", והגיעו לפרק "לא יחפור" לסוגיא ד'חרדל ודבורים' ו'הרחקת נזיקין', יש שם בסוגיא "קצות החושן" חמור

מאוד, ויש שיטה של רבי עקיבא איגר, ויש שיטה של "אבי עזרי" - "קונטרס הרחקת נזיקין", והרי יש כאן שלש שיטות. ומלבד זאת יש בזה "הבנה" של רב' אלחנן וסרמן, ו"קנייטש" של רב' ברוך בער... 'ונדמה לי' - כך אמר אז רבי שמואל - 'שהבחור היחיד שחדר לעומק הדברים והבין את כל חילוקי השיטות וההסברים בזה, וכל הקנייטשין והדקויות שבסוגיא, היה הבחור הזה'... 'ואם כך' - ממשיכה היא במחשבתה - 'נכון שהוא מתנהג בגסות ואין לו שום יחס אנושי, הוא יכול לבעוט במיטיב לו כאשר משהו לא מוצא חן בעיניו, אך בכל זאת אני מאוד מכבדת אותו, כי הרי הוא מבין את כל חילוקי השיטות, ראשונים ואחרונים בסוגיה זו של הרחקת נזיקין'... עד כאן דבריו של ראש הישיבה הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.

ובאמת כמה דברים אלו אמיתיים ונוקבים, כמה צריכים אנחנו לתת את הדעת שעם כל הכבוד לעסק התורה שעליו אמרו: "ותלמוד תורה כנגד כולם", אבל חלילה בלי תיקון המידות, חבל על הזמן.

אם אין דרך ארץ, אין תורה – חובת לימוד המוסר

במשנה מסכת אבות (פרק ג משנה יז) אמרו: "אם אין דרך ארץ, אין תורה", וכתב המאירי, ש"דרך ארץ" הוא מונח על מידות האדם ומוסר הצריך לו. גם רבנו יונה פירש, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו, כי אינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות. ולכן חובה להכניס את לימוד המוסר, כדי שהתורה שלנו תהיה מתוקנת. והגאון החיד"א בספרו "עבודת הקודש" (ציפורן שמיר סימן ד אות נה) כתב: טוב מאוד שירגיל את עצמו

ללמוד במסכת אבות, ולהבין מה שמוציא מפיו, כי היא היתה אֵם לבינה ואב בחכמה לכל מין מוסר, דברים קצרים, והם ארזי הלבנון הרמים והנישאים. ודברים היוצאים מלב קדושים עליונים. ואם ישים לבו לדבריהם הקדושים בדקדוק, תתעורר נפשו בנועם מוסרם, וישוב אל השם וירחמהו. ע"כ.

וכתב עוד (שם אות נג): צריך בכל יום ללמוד מוסר איזה זמן, ורבו כמו רבו ספרי מוסר, לכן יקרא בספר אחד בכל יום עד תומו, ואחר כך יקח אחר, וכן על זה הדרך. ובכל אחד ימצא התעוררות חדשה, ויקיים בעצמו (משלי ד ג): "הִחַזֵּק בַּמוֹסֵר אֶל תֵּרֶף". ולא עוד אלא אפילו בספר שקרא כמה פעמים, כשיחזור לקרוא בו, יתעורר בדבר שעדיין לא התעורר. ואף על פי שכבר ידע הדבר ההוא, מכל מקום הזמן והמצב שעומדת נפשו בעת ההיא, עושה חדשה כאשר צדיק יבחן. ויזהר מאוד בזה, ויראה שלא יאבד זמנו ותבוא עליו המיתה פתאום, ואז הוא בעצמו יתחרט חרטה גדולה על שקלקל מעשיו, וכילה בהבל כוחו ועותותיו כמשא כבד ואין מושיע. ע"כ.

ובספרו "דבש לפי" (מערכת ת אות מא) כתב: עיקר הלימוד שיצרף ללימודו "מוסר", ועל ידי זה יהיה לימודו בהרהור תשובה והכנעה, ויבטל את היצר הרע. וגם המלאך המגיד הזהיר את מרן רבנו יוסף קארו שילמד מוסר. והגאון הרש"ל מינה לעצמו מוכיח שיוכיחם על מעשיו, וגזר עליו שיוכיחם כמו שמוכיחים את ההדיוט. והאדם עצמו בלומדו מוסר, יראה תועלת והתעוררות הנפש, שזהו עיקר הלימוד להכניע עצמו ולהתעורר ביראת השם, כי זה

תכלית התורה, כמו שנאמר: "ראשית חכמה יראת ה'". וכן שנינו (אבות פרק ג משנה טו): כל שיראת חטאו קודמת לחוכמתו, חוכמתו מתקיימת. הבט וראה במדרש שוחר טוב: "לא נתן הקדש ברוך הוא תורה לישראל, אלא כדי שלא יעסקו בלשון הרע ובדברים בטלים". ועל ידי תוכחות המוסר, יזכה להיות עניו ויבוא ללימוד תורה לשמה. ומכאן תוכחה לאותם שאינם רוצים ללמוד כי אם גמרא ופוסקים, ומבזים בליבם לאותם שלומדים תנ"ך ומשניות וספרי מוסר. והן בעוון לא יבינו, כי האף אמנם שלימוד הגמרא יקר מאוד, ואין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, מכל מקום כל זה ללומד תורה לשמה בענווה, ונזהר בדקדוקי מצוות, כמו הדורות הראשונים שהיו קדושים עד מאוד. אבל בדור יתום זה שגברה הסטרא אחרא, ויצר הרע רודף ביותר את לומדי התורה, עינינו הרואות כי אם אינם לומדים מוסר, על הרוב הם מתגאים בלימודם וחושבים שהם חכמים גדולים ומבזים את הזקנים וגדולי דורם. וגם תפילתם אינה כהוגן ובלי כוונה, ופוגמים בברית הלשון והראיה, ולכן אין תורתם רצויה כי אינה לשמה. על כן, אותם אשר נגע אלוקים בליבם, ימהרו לשוב בתשובה וילמדו מוסר, ותיכף יכירו בגאווה ומהות לימודם, ואשר נכשלים בכמה עניינים וישובו אל השם, ואז לימודם יעלה לרצון לפני השם ונסלח להם. עכ"ד.

ואם דברים אלו כתב הגאון החיד"א בזמנו לפני כ-250 שנה, מה נענה בדורותינו שהולכים הלוך וחסור. גם הגאון רבי חיים פלאג'י בספרו כף החיים (סימן כ אות ד) כתב: לא יעבור עליו יום אחד מבלי שילמד מוסר לפחות חצי שעה קודם שיתחיל ללמוד בעומק ההלכה, וכל שכן אם מלמד

לתלמידים שידריכם ללמוד תחילה בספר הקדוש "ראשית חכמה" מעט בכל יום החל וגמור, וכן על זה הדרך בספר הטהור נורא ונשגב "שבט מוסר" וכדומה להם ספרים הרבה אין קץ. ע"ש. ואם גדולי עולם ארזים אלו, הקפידו על לימוד המוסר בכל יום, מה נענה אנחנו אזובי הקיר. (עיין עלון "ותתענג בדשן" גליון מס' 19 אות ח)

עיקר חיות האדם להתחזק בשבירת המידות

הפסוק אומר (איוב יא יב): "וְאִישׁ נָבוֹב יִלְבָּב, וְעֵיר פָּרָא אָדָם יִנְלֹד", פירוש, אדם נָבוֹב - חלול וריק בלי לב שאינו מבין את דרכיו ומעשיו, יִלְבָּב - יקנה לו לב לשוב לבוראו ולפשפש במעשיו. כמו כל אדם שכאשר נולד הוא כעיר פרא מבלי חכמה, וכשיכין את לבו להרגיל בחכמה ולכוון דרכיו, ישכיל. נמצא שאדם נולד בעייתי עם חסרונות רבים, ומוטל עלינו לעבוד ולתקן ולשפר את עצמנו. כמו שאמר הגאון מוילנא: "עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד

בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים!?" (עיין אבן שלמה פרק א אות ב). הרי ברור שדוקא מאדם שלומד תורה מצפים יותר, ואם הוא לא מתנהג כהוגן, חלילה התורה שלו נמאסת, והרי זה דומה ליין משובח שנתנו בכלי מאוס. (עיין מסכת שבת לא סע"א)

קריאה נרגשת של מייסד תנועת המוסר

צא וראה מה כתב מייסד תנועת המוסר הגאון רבי ישראל מסלנט בסוף אגרת המוסר שלו: "ומה מאוד תגדל מצוה זו בעיני האדם לשום לליבו ונפשו להדריך בני אדם ללימוד המוסר להציל נפשם משאול תחתית, וכמאמר חז"ל (שבת קנא ע"ב), כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים,

ואין לך רחמנות גדולה מלהזכיר ולעורר בני האדם ללימוד היראה, כי אז עיניהם יראו, ואזניהם ישמעו, ובלבבם יבינו גודל המכשלה אשר לפניהם, וינהמו על אחריתם לשוב אל השם יתברך, להיות סר מרע ועושה טוב, אם מעט ואם הרבה. והאדם המעורר על זה, יהיה לו חלק נכון בכל אשר יולד מזה, להתעדן בגן עדן נצחי אשר עין לא ראתה. נלאה שכל אנושי להקיף ולהכיר היטב כמות ואיכות מצות הרבים אשר תלוה לאדם מדבר הקל הזה. העמל מעט, והשכר הרבה באין ערך ואין שיעור. לזאת ישים האדם עינו וכח שכלו, לדבר הגדול הזה אם בעל נפש הוא. ע"כ. והרב עליו השלום היה נאה דורש ונאה מקיים, הוא היה נוסע מעיר לעיר וממדינה למדינה, לגרמניה, לצרפת, ומסתובב ברחבי רוסיה, כדי להפיץ את תנועת המוסר כמה שיותר. באחד ממכתביו הוא כותב לתלמידיו: "אל יקל נא בעיניכם הדבר לזכות את הרבים, לעוררם אל המלחמה החזקה היא מלחמת היצר, אשר לא תקום ולא תהיה בלי לימוד המוסר כראוי, וכל התורה והעבודה זולת היראה הן רק מצות אנשים מלומדה, אשר לזאת רוח קלה תהדפנו. ע"ש.

אם אין לאדם מוסר, אין שלימות לתורתו

רבנו בחיי בפירושו למסכת אבות כותב, "אם אין דרך ארץ אין תורה", כלומר, אם אין לו לאדם מוסר, אין שלימות לתורתו. ובא מוסר זה לעורר שאם יש לאדם תורה שהיא העיקר, אף על פי כן לא יתשל מן המוסר, ולא יספיק לו שתהיה לו תורה בלבד, לפי שהמוסר שלימות תורתו. [למשל:] אם היה בעל תורה, ומרבה לאכול בשר ולשתות יין, או להמשך בשאר התענוגים ביתרונות,

וחושב שאין איסור זה נזכר בתורה, הרי תורתו מאוסה ובזויה בעיני הבריות, ואין צריך לומר שאין לה שלימות. ועל זה רמז שלמה שאמר (קהלת י א): "זְבוּגֵי מָוֶת, יִבְאִישׁ יִבְעֵ שְׁמֹן רוּחַ, יָקָר מִחֻמָּה מְכַבֹּד, סְכָלוֹת מַעֵט", ביאור הכתוב, כשם שהזבוב המת ממאיס ומבאיש את השמן המרוקח והמבושם, כן בעל תורה שהוא נכבד מצד החכמה והכבוד שבו, יבאישנו וימאיסנו סכלות מעט. והסכלות הזאת היא הנטייה אל התאוות ובקשת היתרונות אפילו במה שהוא מותר. עי"ש.

בעבר היו ראשי הישיבות ספרי מוסר מהלכים

אולי הסיבה שבעבר לא כל כך היו מדגישים ומדברים על תיקון המידות בישיבות, כי בעבר ראשי הישיבות והמשגיחים והר"מים היו גדולי ישראל ובעלי מידות להפליא, ודי היה לראות את ההנהגה שלהם, ומזה היו לומדים הבחורים, כי היו רואים ספרי מוסר מהלכים. אבל היום מי כעמד ישראל, רבו תלמידי חכמים המקימים ופותחים ישיבות, ולא מחייב שכולם כולם: גם ראשי הישיבה, וגם המשגיחים, וגם הר"מים, כולם ספרי מוסר מהלכים. לכן כדאי הרבה לדבר על נושאים אלו ולהתחזק בעבודת המידות, וכמו שהבאנו את הגאון מוילנא שכתב, **שעיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים!!**

ומי יגלה עפר מעיניו של גאון ההלכה והמידות ראש ישיבת "קול תורה", הגאון רבי שלמה זלמה אוירבך זצ"ל מה שמספר עליו תלמידו ידידי הגאון רבי אליהו בר שלום שליט"א הרב הראשי ל"בת ים" יע"א, בספרו הנפלא

והאדיר "משפט הכתובה" (חלק א עמוד קנא): פעם בהיותו מסדר קידושין אצל בחור ספרדי מתלמידי ישיבתו, אמר הרב לחתן שלא כדאי שהוא ראש הישיבה ימלא את הכתובה אלא יתנו אותה לרב ספרדי למלאותה כמנהג, מפני שאצל הספרדים נוהגים לכתוב לחתן תואר "חמד בחורים" ולכלה "בתולתא שפירתא ויעלת חן" וכיוצא בזה, והוא חושש שמא הוא לא יכתוב את התארים כראוי. אבל החתן הפציר בראש הישיבה שיכתוב הוא, ואמר לו "הלא ראש הישיבה יודע את התארים" (כפי שאמר בעצמו). השיב ראש הישיבה, כי מה שיודע הוא סגנון כללי שיש אצל הספרדים, אבל אולי בעדה זו או אחרת יש דקדוקי תואר המיוחדים להם, והוא אינו חפץ להוריד מהמקובל ומהראוי לכלה זו. קפץ החתן והודיע שהוא מוחל מחילה גמורה על כל התארים, ורצונו שהגאון ראש הישיבה הוא דווקא ימלא את הכתובה. אז סנט בו ראש הישיבה והושיבו מולו והחל לאלפו בינה, שהוא אינו רשאי לומר כן, והוא חתן צעיר, ונכנס למשפחה חדשה, ויש כבוד המשפחה בדבר, ואי אפשר לו לוותר על שום תואר של כלתו, ואי אפשר לראש הישיבה להוריד שום תואר של המשפחות. וסוף דבר, שעמד ראש הישיבה על דעתו ולא ויתר, עד שנתנו את מילוי הכתובה לרב ספרדי שהיה שם, והוא מילא הכל כמנהג. עד כאן המעשה. ואתה הקורא הבט וראה עד כמה חרד הגאון האציל הזה לדקדוקי תואר בכתובת כתובה, הגם שזהו לכאורה דבר קל שאין בו נפקא מינה, וכל זה כדי שלא לשנות מהמנהג. וכן יש לנו ללמוד מהנהגה זו בכל מקום. ע"כ.

ופעם שאלתיו שכאשר הוא מסדר קידושין לספרדים, למה הוא נותן את קריאת הכתובה לרבנים ספרדים דווקא. ויש

כאלה שהולידו מכך שדעתו היא נגד השבועה שבכתובה הספרדית, ולכן מעביר את קריאתה לאחרים מחמת שאינו רוצה להשביע. והשיב לי במתק לשונו: "חלילה, הלוא אני מסדר הקידושין, ואני משתמש בכתובה זו עם שבועה. אבל אצלנו לא מנגנים בכתובה, ואצל הספרדים כן, ותדע שהמשפחות הספרדיות לא מרגישות טוב שקוראים להם את הכתובה בלי ניגון, ולכן אני נותן את הכתובה דווקא לרב ספרדי שיכתוב כל התארים כמנהג, וינגן בקריאתה כראוי, והמשפחות יהנו". הבט על עומק הבחנתו של מלאך קדוש השם. ע"כ. (ועיין עוד במשפט הכתובה חלק ה עמוד תפט. ודו"ק)

עוד מספר הרב (שם עמוד רה) על ראש הישיבה גאון המידות הרב אוירבך זצ"ל שאמר ליד מיטת אשתו בלוויה: "נוהגים לבקש מחילה. אנחנו שחינו כל הזמן חיים של תורה [54 שנה!], את יודעת שאין לי על מה לבקש מחילה!". וחקרתי ודרשתי ושמעתי מבני המשפחה ותלמידים קרובים, כי היו ויכוחים לעיתים. ומכל מקום אין זה סותר לדברים הנ"ל כלל, כי טבע כל שני בני אדם, שהם אינם זהים לחלוטין, וממילא נוצרות דעות מנוגדות בעניינים שונים, אלא שהחכם מתנהג בוויכוחים כאלו בדרך המותרת על פי התורה, באופן שעדיין אין צריך לבקש על זה סליחה. וזו היא בעצם חובת "ואוקיר" שמתחייב החתן בכתובה על אשתו, להתנהג גם בשעת ויכוח כדרך עובדי השם. [ואכן אמר לי הגר"י גנס שליט"א ר"מ ישיבת קול תורה, כי אחד מהתלמידים, הרהיב עוז ואמר לראש הישיבה שאינו מאמין, ואיך יתכן שאין על מה לבקש סליחה 54 שנים? והשיב לו הרב כמו שבארנו לעיל: היו ויכוחים, אבל בלי להעליב, ותמיד על פי התורה.]

ואמנם, לפעמים האדם טועה ומתבלבל וכוּעס על אשתו, אבל חובת 'ואוקיר' אינה שיהיה מלאך ולא אדם, ולא התחייב אף אדם בכתובה כי משעה זו יהפך למלאך, אלא שיהיה לו כבוד תמידי אליה, כך שגם אחרי ויכוח, אפילו ויכוח גדול, יסתיים בלי שתושפל חלילה, וכפי רצון השם. כי פשוט שהבעל לא מתחייב מעתה לאשה, שיצר הרע יעזוב אותו ולא יעשה את מלאכתו. וכי הוא יכול להתחייב שיצר הרע לא יטרידנו מעתה בכעסים והקפדות? אלא הוא מתחייב שיהיה מאותם העובדים על מידותיהם, ויסתיים הענין בבקשת מחילה או בהרגשה טובה שעל כל פנים יש לו כבוד פנימי אליה. עי"ש. וועיין בעלון "ותתענג בדשן"

גליון 45 אות טו)

גם בספר "הזהירו בכבוד חברכם" מספר על הסבא מסלבודקא רבי נתן צבי פינקל, שהיה דורש על הפסוק "ולא תונו איש את עמיתו", 'את' לרבות אשתו. [כי כנראה ישנם שחושבים שכיון שאשתו כגופו, ממילא מותר לזלזל בה ולפגוע בה חלילה. וכבר הזהירו רבותינו שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה מצויה, כי שערי דמעה לא ננעלו. השם יצילנו.] והיה דורש הרב מתלמידיו תמיד שיתייחסו בכבוד רב לנשותיהם. והיה אומר שמה שצריך כל אדם להיטיב עם חבריו, ראשית כל צריך להיטיב עם אשתו וילדיו, כמו שנאמר: "ומבשרך לא תתעלם". תלמידיו סיפרו פלאות על יחסו לאשתו הרבנית, איך היה מכבדה ועוזרה למעלה מכוחותיו. ובכל זאת תמיד היה חושש שמא לא יצא ידי חובתו כלפיה, והיה מבקש ממנה מחילה וסליחה. בערב יום כיפור, פרידתו ממנה היתה מזעזעת, שעם כל יחסו הנפלא כלפיה במשך כל השנה, חשש שמא עדיין לא נהג כשורה עמה לפי כבודה. ובעיניים זולגות דמעות

היה מתחנן אליה שתסלח לו מכל הלב. (ענף עץ אבות עמוד קצח)

מספרים על המשגיח בישיבת "חברון", הגאון רבי לייב חסמן זצ"ל, כשבזמנו הזדעזעו תושבי הארץ כשנודע שבאחד הקיבוצים מגדלים שפנים למאכל, השם ירחם ויציל. נכנס אצלו בחור וראה אותו דופק באצבע על השלחן בלי לדבר. ידע הבחור, כי כך נוהג הרב כשמצטער מאוד, ושאל לפשר הענין. ענה לו הרב, נאמר (ויקרא יח כח): "וְלֹא תִקְיָא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאַתְכֶם אֹתָהּ, כִּי אֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם", חושש אני שבשל החטא החמור שנעשה כאן בארץ ישראל של אכילת שפנים, יגרשו אותנו מארצנו הקדושה. מילא - אני, אבל כיצד תוכל אשתי הרבנית החולה ללכת?" **תראו, מה מפריע עכשיו למשגיח, מה יהיה עם אשתו!!**

מה היה שגור בפי אביי ורבה לתלמידיהם?

הגמרא במסכת ברכות (ז ע"א) אומרת, מה היה שגור בפי של אביי לתלמידיו: "לעולם יהא אדם ערום ביראה [יהיה חכם לפעול נגד יצר הרע בכל מיני ערמה, כדי לירא מבוראו], מענה רך, משיב חמה, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהיה מקובל על הבריות". ורבה היה רגיל לומר לתלמידיו: "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים [עיקרה של תורה שיהיה עמה תשובה ומעשים טובים. ורש"י], שלא יהיה אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: ראשית חכמה יראת ה'". ע"כ.

ונתבונן, הלוא אביו ורבא היו שקועים בתורה עד מאוד, אין לנו מושגים והבנות במשהו מן המשהו מתוקף גדלותם וכו' וכו'. כמעט אין שני דפים בתלמוד שלא מוזכרים דבריהם, [עיין במסכת עירובין סה ע"א, סח ע"א]. אם היו שואלים אותנו, אלו הנהגות טובות היו שגורות בפיהם ללמד לתלמידיהם? מן הסתם היינו עונים, לעולם ישקיע האדם בלימוד, וילמד כך וכך דפים ביום, ויחזור כך וכך פעמים, ויכתוב ויסכם וכו'. אבל חז"ל מלמדים אותנו שלא זה מה שהיה שגור בפיהם, אלא חיזוקים ביראת שמים, בבין אדם לחברו, תזהר איך שאתה מדבר עם חברך, תרבה שלום עם קרוביך וחבריך ועם כל אדם ואפילו עם גוי, כי עיקר התורה הם המידות הטובות שיתנהג בהם, שלא יהיה כפוי טובה, שלא יבעט בגדולים ממנו, וכל כיוצא בזה.

מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך, זו כל התורה

מי לנו גדול מהלל הזקן, כשבא אליו אותו גוי להתגייר וביקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת, מה אמר לו הלל? "דעלך סני לחברך לא תעביד" [מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך], "זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור". [והשאר, זה פירוש התורה, לך תלמד] [ושבת לא ע"א]. ולכאורה איך יתכן שזו כל התורה כולה? אלא לימדנו הלל הזקן יסוד גדול, שעיקר התורה, היא הנהגת האדם בדרכים ישירות שבין אדם לחברו, כי תורה בלי מידות טובות לא שווה כלום. זה כמו רכב משוכלל ויקר, אבל בלי מנוע!!! לא לחינם אמרו במדרש (בראשית רבה כד ז), רבי עקיבא אומר: "ואהבת לרעך כמוך", זה כלל גדול בתורה.

❧ לימוד ההלכות ❧

חשיבות לימוד ההלכות מספרי קיצורים

בזמנו לפני כ-15 שנה כשהייתי ראש כולל בעיר "ביתר עילית" יע"א, רוב האברכים היו חתנים חדשים שרק תמול שלשום עמדו תחת החופה, וראיתי שלא כולם אוחזים בהלכות טהרת הבית ופרטי העניינים כהוגן, כי בכמה וכמה ישיבות של ספרדים שמלאי רגשי נחיתות, לצערנו הרב מלמדים אותם הלכות של אחינו האשכנזים שהן נגד הוראותיו של מרן השלחן ערוך, וחומרות על גבי חומרות שהן נגד דעת רוב רבותינו הראשונים ומרן השלחן ערוך שפסק כמותם. וכל מי שלמד טור ובית יוסף, יודע כמה דברים אלו אמיתיים. ומלמדים אותם להחמיר חומרות שנהגו בארצות אשכנז, כאילו לנו הספרדים אין תורה ואין מסורת מרבותינו גדולי עולם וענקי הרוח למשך כל הדורות מאז ומתמיד. והייתי שואל חתנים שאלות פשוטות בהלכה, והם עונים נגד הוראות מרן השלחן ערוך, וממש מענים את עצמם ואת נשותיהם בחינם 'בלי טעם ובלי ריח', באופן שיכולים גם חלילה לבוא לידי מכשול ועבירה שזה פי אלף אלפים יותר גרוע. הרי ברור לכל בר דעת, שלא שוות כל החומרות שבעולם לעומת מכשול עבירה אחת שיכול להיכשל חלילה. ובפרט שכלות רבות למדו את ההלכות כדעת מרן, ופתאום בא לה החתן עם תורה חדשה נגד דעת מרן השלחן ערוך שכל הספרדים קבלנו הוראותיו.

על כן ברור, שבחור ישיבה שאכפת לו באמת, ורוצה שביתו יתנהל על מי מנוחות ביישוב הדעת ורועג ללא כל מיני

חומרות מיותרות והנהגות שונות ומשונות, בפרט בתחילת בניית הבית שלצערנו הרב שומעים מכשולים גם מחוסר ידיעה וגם מחוסר יראת שמים ובלבול הדעת שיצר הרע מבלבל ומטעה את בני הזוג. ראשית, יכין את עצמו בהלכות הבית מתוך ספרי קיצורים אמיתיים שהולכים כדעת מרן השלחן ערוך ללא עיגולי פינות וחומרות שונות שהן, כמו הספר "עידן הטהרה" של גיסי הגאון הגדול הרב עידן בן אפרים שליט"א. ולמעוניינים, ישנה גם חוברת "הטהרה בהלכה ובאגדה", כמו שהציע מרן הראשון לציון שליט"א בענוותנותו בספרו החדש "ילקוט הטהרה". כי ברור שאי אפשר לחתן ללמוד מתוך השלחן ערוך עצמו, כי לא יבין לא מיניה ולא מקצתיה. ואני מדגיש זאת בכוונה, לאפוקי מחתן אחד שראיתי שהוא ממש בור בהלכות הטהרה, וכששאלתי אותו, מאיפה למדת הלכות? הוא אמר לי מתוך השלחן ערוך... [בא וראה עוד יותר ענוותנותו של מרן הראש"ל שליט"א, בזמנו כשיצאה החוברת "הטהרה בהלכה ובאגדה", לקח הרב חוברות ונתן לבחורים שהתחתנו משיבת "חזון עובדיה" תכב"ץ. הדא הוא דכתיב (ותהלים יח לו): "יַעֲנֹתֶךָ תְּרַבֵּנִי", וכן נאמר (שם קלו כג): "שִׁבְשֹׁבְלֵנוּ זָכַר לָנוּ".]

ועל כל פנים כשראיתי שזהו צורך השעה בכולל הנ"ל ללמוד הלכות הטהרה, כל האברכים למדו את כל "שער ההלכה" מהחוברת "הטהרה בהלכה ובאגדה". וכמה וכמה חידושים התחדשו להם להלכה ולמעשה. לכן אדרבה ואדרבה, על החתנים ללמוד קודם כל את ההלכות המעשיות מתוך ספרי הקיצורים כדי שיהיו בקיאים היטב היטב בהלכה למעשה, בבחינת (שמות יח כ): "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן". ובעזרת השם יתברך שיגיעו לכולל, ילמדו שם את ההלכה במקורותיה

טור, בית יוסף, שלחן ערוך ונושאי כליו וכו'. ולזה גם רמז מרן הראש"ל שליט"א בהסכמות שנתן לחוברות "בהלכה ובאגדה": בחיבוריו היקרים הוא מסכם בתמצית ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, זריז ונשכר, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא... **והדבר הוא לתועלת מרובה הן לציבור האברכים, והן לציבור בעלי הבתים, איישר חיליה לאורייתא.** עי"ש. (ועיין עוד בעלון "ותתענג בדשן" גיליונות 33 הערה 1, 92 אות ד, 124 הערה 2)

ומכאן נלמד גם על שאר הנושאים, שעל הבחורים הצעירים והאברכים שעדיין לא בקיאים בהלכות, קודם כל ילמדו את ההלכות המעשיות בקצרה כדי שיהיו בגדר שומרי תורה ומצוות, שידעו הלכות שבת ומועד, הלכות תפילה, ברכות, בשר בחלב, טבילת כלים ועוד. ואחרי שידעו את ההלכות המעשיות בבחינת עזרה ראשונה, ילמדו את המקורות.

וכיוצא בזה כתב רבנו חיים בן עטר זיע"א בספרו ראשון לציון (יורה דעה סימן רמז), מה שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"א) חייב אדם לשלש לימודו [בכל יום], שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד, היינו לאחר שלמד ויודע את הדינים המצויים שהם החובות המוטלות עליו, כהלכות: ברכות, תפילה, שבת, איסור והיתר, כיבוד אב ואם, שלא יכשל. שהרי אפילו הנשים שפטורות מתלמוד תורה, כתב הרמ"א (שם סעיף ו) שחייבות ללמוד את הדינים השייכים להן. הרי שהדינים המחויבים צריכים על כל פנים ללמוד ולידע, כמו אם טעה בברכת המזון ושכח "רצה והחליצנו" או "יעלה ויבוא", או שדיבר בין תפילין של יד לתפילין של

ראש וכדומה, שצריך לדעת את הדין באותה שעה ובאותו מצב, ובזה פשוט שחייב כל איש ישראל לדעת. ואחר שידע את כל דיני היהדות, אז נשאר לו לצאת ידי חובת "והגית בו יומם ולילה". עי"ש.

על כן, אשרי אברכים ובחורי הישיבות שקובעים לעצמם זמן ללמוד ולשנן את החוברות "בהלכה ובאגדה" לדעת הלכה למעשה, ולבד מזה מרחיבים את ידיעותיהם גם במדרשי חז"ל בדברים מתוקים מדבש ונופת צופים לפני כל חג וחג, שזה לא פחות חשוב מעצם ידיעת ההלכה של החג, כי ברור שלא דומה אדם שמדליק נר חנוכה כהלכה, לאחד שגם מדליק כהלכה וגם חי את המאורע, את הניסים הגדולים שעשה הקדוש ברוך הוא בימים ההם בזמן הזה, הרי לא קרב זה אל זה, הוא חי את הניסים והנפלאות. ובפורים הוא חי את ניסי המגילה, בקריאת המגילה הוא נכנס פנימה בכל פסוק ופסוק מה היה שם? ואיך היה? ומי עשה? ומה עשה? ולמה עשה? כמה ניסים ונפלאות. ועל אחת כמה וכמה בחוברת פסח שמכין את עצמו בכל הסיפור של עשר המכות ויציאת מצרים, בניסים ונפלאות לאין מספר שעשה לנו הבורא יתברך, ישתבח שמו ויתעלה כבוד הדרו לעד ולנצח נצחים.

❧ תם ונשלם שבח לאל בורא עולם ❧